

**”OLETKO KOVA POIKA VIRKKAAMAAN
PANNULAPPUJA ? - MINÄ EN !”**

Vanhempien käsitykset ja odotukset miehestä esiopettajana.

Ari Perälä

Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Varhaiskasvatuksen laitos

Kevät 2003

Ari Perälä

Pro gradu –tutkielma

”Oletko kova poika virkkaamaan pannulappuja? – Minä en !” Vanhempien käsitykset ja odotukset miehestä esiopettajana.

Jyväskylän yliopisto

Varhaiskasvatuksen laitos

Kevät 2003

Sivuja 88 + liitteet, yhteensä 105

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tavoite oli selvittää esiopetusikäisten lasten vanhempien käsityksiä, suhtautumista ja odotuksia miesesiopettajaa kohtaan. Tarkoituksena oli tutkia, eroavatko isien ja äitien käsitykset ja odotukset toisistaan. Kiinnostuksen kohteena oli myös, onko esiopettajan sukupuolella merkitystä vanhempien mielestä. Yhtenä tavoitteena oli herättää keskustelua miesopettajien vähäisestä määrästä alle kouluikäisten kasvatuksessa ja opetuksessa.

Tutkimusjoukko koostui viiden Lempäälän ja Kangasalan kunnan esiopetusryhmän vanhemmista, joita oli yhteensä 97. Tutkimus suoritettiin syksyllä 2002 ja kaikissa esiopetusryhmissä esiopettajana oli mies. Vanhempien asenteita ja odotuksia tutkittiin kyselylomakkeella, jonka alkupuolella oli asennemittari ja loppupuolella avoimia kysymyksiä. Vanhempien vastaukset analysoitiin tilastollisia menetelmiä käyttäen.

Esiopetusikäisten lasten vanhemmat arvostivat miesesiopettajaa ja pitivät tärkeänä sitä, että miesten määrä esiopetuksessa lisääntyisi. Miesten koettiin lisäävän ammattikunnan arvostusta, tasapainottavan sukupuolijakaumaa ja edistävän näin tasa-arvoa. Erityisesti nuoret vanhemmat näyttivät suhtautuvan myönteisesti miesesiopettajiin.

Esiopettajan persoona ja ammattitaito oli vanhempien mielestä sukupuolta merkittävämpi tekijä. Sen sijaan sukupuolella oli vanhempien mukaan jonkin verran merkitystä esiopetuksen toimintaan ja painotuksiin. Opettajan omat vahvuusalueet ja mielenkiinnon kohteet vaikuttivat vanhempien mielestä kuitenkin toimintaan sukupuolta enemmän.

Esiopetuksessa miehet toimivat esimerkkeinä erilaisesta, huolehtivasta, toimivasta ja turvallisesta miehen mallista, niin pojille kuin tytöillekin. Erityisen tärkeänä vanhemmat kuitenkin näkivät miehen merkityksen poikien sukupuoliroolikehityksen kannalta.

Tämän tutkimuksen tulokset antavat ajankohtaista tietoa esikoululaisten vanhempien ajatuksista, asenteista ja odotuksista miesesiopettajaa kohtaan. Tulosten pohjalta eri asiantuntijatahot voivat herätellä keskustelua laajemminkin miesten vähenevästä määrästä päiväkodeissa ja kouluissa.

Avainsanat: miesesiopettaja, sukupuoliroolikehitys, sukupuoliroolistereotypiat, vanhempien odotukset, sukupuolen merkitys

SISÄLLYS

1. JOHDANTO

2. SUKUPUOLI-KÄSITTEEN MÄÄRITTELYÄ

2.1 Biologinen ja sosiaalinen sukupuoli

2.2 Sukupuoliroolin käsite

2.3 Sukupuoliroolien stereotypiat

2.4 Sukupuoli- ja sukupuolirooli-identiteetti

2.5 Maskuliinisuus, feminiinisyys ja androgynia

3. SUKUPUOLEN MUKAAN ERIYTYNEET AMMATIT

3.1 Naisten työt – miesten työt

3.2 Ainokaiset työyhteisössä

3.3 Sukupuolten tasa-arvo

3.4 Poikien ja tyttöjen erityistarpeet

4. VANHEMPIEN ESIOPETUSTA KOSKEVAT ODOTUKSET

4.1 Perheen määrittely

**4.2 Isien ja äitien kasvatustavoitteista johdettu
opettajaihanne**

4.2.1 Vanhempien kasvatustavoitteet

4.2.2 Vanhempien opettajaihanne

4.3 Vanhempien ajatuksia ja odotuksia esiopetuksesta

5. ESIOPETUS JA ESIOPETTAJA

5.1 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

5.2 Esiopettaja

6. TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄ JA ONGELMAT

7. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

7.1 Tutkimusote ja mittari

7.2 Esitestaus

7.3 Tutkimusaineiston keruu ja tutkimushenkilöt

7.3.1 Aineiston keruu

7.3.2 Tutkimushenkilöiden kuvailua

7.4 Tutkimuksen tilastolliset analyysit

7.5 Tutkimuksen luotettavuus

7.5.1 Validiteetti

7.5.2 Reliabiliteetti

8. TUTKIMUKSEN TULOKSET

8.1 Miesten soveltuvuus esiopettajan työhön

8.1.1 Miesten soveltuvuuden tarkastelu väittämittäin

8.1.2 Vanhempien näkemyserot miesten soveltuvuudesta

8.2 Miesesiopettajaan suhtautuminen

8.2.1 Miesesiopettajiin suhtautumisen tarkastelu väittämittäin

8.2.2 Vanhempien näkemyserot miesesiopettajiin suhtautumisessa

8.2.3 Vanhempien ennakko-odotukset esiopetuksen suhteen

8.2.4 Esiopettajan sukupuolen merkitys vanhemmille

8.3 Miesten ja naisten erot työssä ja toiminnassa

8.3.1 Miesten ja naisten erojen tarkastelu väittämittäin

8.3.2 Vanhempien näkemyserot miesten ja naisten eroista työssä ja toiminnassa

8.3.3 Esiopettajan merkitys esiopetuksen toiminnan painotuksissa ja valinnoissa

8.4 Miesesiopettajan merkitys lasten ja esiopettajan ammatin kannalta

8.4.1 Miesesiopettajan merkitys tarkasteltuna väittämittäin

8.4.2 Vanhempien näkemyserot miesesiopettajan merkityksestä lasten ja esiopettajan ammatin kannalta

8.4.3 Miesesiopettajan merkitys esiopetuksen ja lasten kehityksen kannalta

9. POHDINTA

9.1 Päätulosten tarkastelua

9.2 Luotettavuuden arviointia

9.3 Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimukset

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Lasten leikit noudattelevat heidän omia mieltymyksiään, eikä heitä voida pakottaa leikkimään autoilla tai nukeilla. Lapsen oma valinta ei aina noudata aikuisen tyypillisenä pitämää sukupuolen mukaista valintaa. Miksi aikuiset ylläpitävät sukupuoliroolin mukaista toimintaa? Aikuisten tapa tarjoilla roolimalleja ja toiminnan vaihtoehtoja on olennaisen tärkeää. Omalla toiminnallaan lasten ohjaaja pystyy rikastamaan tai kaventamaan sitä. Jokaisessa työyhteisössä olisi tärkeää pohtia aikuisten omaa käsitystä roolimalleista ja tasa-arvosta.

Päiväkodeissa ja kouluissa toimii etenkin pienten lasten kasvatus- ja opetustehtävissä hyvin vähän miehiä. Lastentarhanopettajan ammatti on jopa yksi voimakkaimmin sukupuolen mukaan eriytyneistä ammateista. Kouluissakin miehet ovat selvästi vähemmistönä, etenkin alkuopetuksessa. Esiopetuksen siirtyessä koulutoimen piiriin on ajankohtaista pohtia miesesiopettajia ja heidän rooliaan kasvattajina ja opettajina. Esiopetuksesta päiväkodeissa ja kouluissa vastaavat tällä hetkellä pääasiassa lastentarhanopettajat ja alkuopetukseen erikoistuneet luokanopettajat. Aikaisemmat tutkimukset ovat kohdistuneet mieslastentarhanopettajiin päiväkodeissa. On tutkittu mieslastentarhanopettajien ja naiskollegoiden käsityksiä miesten roolista ja merkityksestä päiväkodissa. (Tamminen 1995.) Vanhempien näkemyksiä mieslastentarhanopettajan merkityksestä ja roolista on tutkittu ainakin yhdessä kandidaatintyössä (Autio & Lindholm 1999). Vastaavasti on tutkittu ensimmäisen luokan oppilaiden vanhempien odotuksia miesluokanopettajaa kohtaan (Savolainen 1989) ja miesalkuopettajan roolia yksinhuoltajaperheen lapsen sosiaalisessa kehityksessä (Arppe 1995).

Koulujen ja päiväkotien vähäinen miesopettajien määrä ja kiistely siitä, tarvitaanko lisää miehiä kasvatus- ja opetuslalle ei ole pelkästään suomalainen ilmiö.

Useissa EU maissa naisten osuus pienten lasten opetuksessa on jatkuvasti kasvanut (Lahelma ym. 2000). Kysymystä pohditaan kansainvälisestikin ja yleensä siihen liitetään huoli poikien ongelmista kouluissa. Kasvatuspsykologit ovat pitäneet puuttuvia maskuliinisia roolimalleja osasyynä poikien huonoon viihtymiseen koulussa (Acker 1994).

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää esioppilaiden vanhempien asenteita ja odotuksia miespuolisen esiopettajan suhteen. Tutkimus pyrki hahmottamaan vallitsevia stereotyyppioita ja sukupuoliroolikäsityksiä ja selvittämään, onko esiopettajan sukupuolella merkitystä lasten vanhemmille. Eroavatko isien ja äitien odotukset miesesiopettajaa kohtaan? Millaisia odotuksia vanhemmilla on esiopetusta ja esiopettajaa kohtaan? Mikä on miehen merkitys esiopetuksessa lasten, heidän vanhempiansa ja työyhteisön kannalta?

Tutkimuksen eräs merkittävä tarkoitus on myös eräänlainen `silmiä avaaminen`. Hätähuuto sen asian puolesta, että kasvatus- ja opetustyö tarvitsee jatkossakin sekä naisten että miesten panosta. Päivähoitoon ja kouluihin, etenkin alkuopetukseen, kaivataan nykyistä huomattavasti enemmän miehiä. Tutkimukseni eräänä tavoitteena on tuoda esiin vallitseva sukupuolten välinen epätasapaino ja herättää aiheesta keskustelua. Vanhemmat ovat tärkeässä asemassa tulevaisuuden asenteiden muokkaamisessa. Opettajan työ on yhä harvemmin samanlainen kutsumus kuin aikaisemmin. Työn luonteen ja oppilasaineksen muuttuminen ovat tekijöitä, jotka ovat aiheuttaneet opettajien hakeutumista muille aloille. Lisäksi esimerkiksi tekniikan aloilla palkkaus ja mahdollisuudet uralla etenemiselle ovat naisvaltaisia aloja huomattavasti paremmat. Alalle ei siis houkuttele status eikä palkka. Tästä huolimatta tulevaisuudessakin tarvitaan ihmisiä, jotka ovat valmiita hyvin erilaisiin töihin sukupuolesta riippumatta.

2 SUKUPUOLI-KÄSITTEEN MÄÄRITTELYÄ

2.1 Biologinen ja sosiaalinen sukupuoli

Suomen kielessä on vain sana sukupuoli tarkoittamaan käsitettä, jolla on selvästi sekä biologinen että sosiaalinen merkityksensä. Biologisen sukupuolen käsite voidaan määrittellä verraten tyhjentävästi joko geneettisesti kromosomeista käsin, hormonaalisesti androgeenien ja estrogeenien suhteella tai somaattisesti fysiologisten ja anatomisten piirteiden avulla (Money & Ehrhardt 1972, 2).

Sosiaalisen sukupuolen määrittely on huomattavasti vaikeampaa. Perinteisen käsityksen mukaan sosiaalinen sukupuoli koostuu biologisen sukupuolen kanssa analogisesti kahdesta kategoriasta: miehekäs eli maskuliininen ja naisellinen eli feminiininen. Nykyään ollaan yksimielisiä siitä, että luokitukseen on lisättävä ainakin kolmas luokka, androgyyninen, sekä mahdollisesti vielä neljäs, eriytymättömien luokka. (Huttunen 1990, 7-8.) Toisin kuin biologinen sukupuoli, sosiaalinen sukupuoli on ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa oppimalla hankittu ominaisuus.

Yhteenvetona sukupuolen käsitteestä voidaan todeta sen kolmenlainen käyttö:

- Tiettyjen biologisten ominaisuuksien joukko (biologinen sukupuoli).
- Tiettyjen psyykkisten ja sosiaalisten ominaisuuksien joukko (sosiaalinen sukupuoli).
- Typologia, joka on muodostettu molempien edellisten ominaisuuksien avulla (arkikielen sukupuoli). (Huttunen 1990,8-9.)

2.2 Sukupuoliroolin käsite

Sukupuoliroolin (sex role; gender role) klassinen sanakirjamääritelmä on peräisin E. E. Maccobyilta (1966, 50-51). Sen mukaan sukupuolirooli on

niiden odotusten ja normien summa, joka kulloinkin kohdistetaan henkilön persoonallisuuteen ja sosiaaliseen käyttäytymiseen hänen (biologisen) sukupuolensa vuoksi.

Sukupuolierot sosiaalisina ja kulttuurin instituutioina eivät ole yksinkertaisesti yksilöiden ominaisuuksia, vaan myös kulttuurin kautta siirrettyjä käyttäytymismalleja, joita osittain määrää yhteiskunnan toiminta. Ei ole itsestään selvää, vaan perinteistä, että naiset hoitavat lapsia enemmän kuin miehet ja että miesten ammattityötä pidetään tärkeämpänä kuin naisten. Kodin arkipäivän etiikka jää jälkeen sukupuolten julkisten roolien muutoksista. (Vehviläinen 1982, 12.)

Perinteisesti rooleja on ajateltu olevan kaksi: naisille ominaisena pidetty feminiininen rooli ja miehiin yhdistetty maskuliininen rooli. Siitä, mikä näissä rooleissa on olennaista, käydään jatkuvaa keskustelua. Yksimielisiä ollaan lähinnä siitä, että ekspressiivisyys luonnehtii feminiinisyttä ja instrumentaalisuus maskuliinisuutta, mutta kaikkia sukupuoleen liittyviä rooliodotuksia ei voitane mahduttaa näiden käsitteiden alle. (Huttunen 1990, 9.)

Määrittelyn tarkennuksissa on ollut havaittavissa kaksi pyrkimystä. Ensinnäkin on haluttu erottaa biologinen sukupuolirooli (sex role) sosiaalisesta sukupuoliroolista (gender role), joka ymmärretään tällöin laajemmaksi yläkäsitteeksi. Toiseksi on haluttu erottaa persoonallisuuden piirteitä koskevat odotukset sosiaalista käyttäytymistä koskevista odotuksista.

Biologinen sukupuolirooli tarkoittaa tällöin sellaisia sukupuoliroolisidonnaisia odotuksia, jotka kohdistuvat esimerkiksi fysiologisten ja anatomisten erojen sävyttämiin käyttäytymisen piirteisiin. Vastaavasti sosiaalinen sukupuolirooli tarkoittaa monimuotoisempaa, erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa ilmenevää toimintaa, johon liittyy sukupuolisidonnaisia odotuksia mutta jota sukupuolten geneettinen erilaisuus ei oletettavasti säätele. Monesti tämä erottelu on

kuitenkin toisarvoista ja pelkkää sukupuolirooli-termiä käytetään yleisesti, vaikka tarkoitetaan lähinnä sosiaalista sukupuoliroolia. (Huttunen 1990, 10-11.)

2.3 Sukupuoliroolien stereotypiat

Stereotypialla tarkoitetaan niiden uskomusten järjestelmää, jotka koskevat jonkin ryhmän jäsenen ominaisuuksia (Ashmore & Del Boca 1979, 221). Lippman toteaa vuonna 1922 ilmestyneessä kirjassaan *Public opinion*, että stereotypia on yliyksinkertaistettu kuva maailmasta: se tyydyttää tarvettamme nähdä maailma ymmärrettävämpänä ja hallittavampana kuin se todellisuudessa on (Mc Cauley, Stitt & Segal 1980, 195). Yleisessä merkityksessä stereotypialla tarkoitetaan kaavamaisuutta ja jäykkämuotoisuutta. Stereotyyppinen käyttäytyminen on näin ollen verraten muuttumatonta käyttäytymistä, jonka aiheuttaa tietty motiivi (Uusi sivistyssanakirja 1985, 583).

Stereotyyppien kaltaisilla pelkistetyillä yleistyksillä saattaa olla empiiristä pohjaa, mutta kokonaisuutena ne ovat sekoituksia tosiasioista, ennakkoluuloista, perinteistä ja normatiivisista odotuksista. Ne korostavat erottelevia piirteitä luonnehtivien piirteiden kustannuksella, samoin kuin ryhmän homogeenisuutta yksilöllisten erojen sijasta.

Stereotyyppioilla on kuitenkin taipumus elää sitkeästi yhteisönsä piirissä, koska ne suodattavat tehokkaasti itseään koskevaa informaatiota: vanhaa tuetaan mutta uutta, korjaavaa informaatiota torjutaan. Näin stereotypiat sekä jäsentävät että muokkaavat sosiaalista todellisuutta, sillä ne ohjaavat havaintoja, ruokkivat asenteita, lujittavat ryhmän kiinteyttä ja vahvistavat jäsentensä identiteettiä. (Huttunen 1990, 12.)

Maskuliininen ja feminiininen stereotyyppi eivät erityisen hyvin vastaa miesten ja naisten todellista käyttäytymistä. Stereotyyppit vain korostavat eroja, joita tutkimukset eivät selvästi tue, mutta joiden olemassaoloon yleisesti uskotaan. Riippumatta siitä, ovatko stereotyyppit kokonaan vai osittain virheellisiä, ne ovat eroja aiheuttavia tekijöitä. Sukupuolistereotyyppit vaikuttavat vanhempien kasvatusasenteisiin

ja –menetelmiin. Heillä on lasten suhteen stereotyyppisiä odotuksia ja vaatimuksia. Olosuhteista ja yksilöllisistä ominaisuuksista riippuneen, kuinka jäykäksi stereotyyppisyys muodostuu. (Vehviläinen 1982, 17-18.)

Miehistä ja naisista, kuten myös pojista ja tytöistä, vallitsee eri kulttuureissa monenlaisia stereotyyppioita. Jotkin niistä koskevat etupäässä fyysisiä ominaisuuksia ja liittyvät pikemminkin biologiseen kuin sosiaaliseen sukupuoleen. Persoonallisuuden piirteisiin liittyviä stereotyyppioita on kutsuttu sukupuolten ominaisuuksien stereotyyppioiksi (sex-trait stereotypes) ja sosiaalisiin rooleihin liittyviä sukupuoliroolien stereotyyppioiksi (sex-role stereotypes). (Huttunen 1990, 13.)

Sukupuolten ominaisuuksien stereotyyppiat sisältävät esimerkiksi uskomuksia miesten ja naisten kyvyistä, lahjakkuudesta, suoriutumisesta ja temperamentista. Vastaavasti roolistereotyyppiat liittyvät soveltuvuuteen ja toimintaan eri elämäntilanteissa, kuten perhepiirissä, avioliitossa, koulutuksessa ja työelämässä. (Huttunen 1990, 13.)

Käsitykset naisten ja miesten tehtävästä ja asemasta tiivistyvät sukupuoliroolistereotyyppioissa. Ne rajaavat ajatteluamme ja valinnanmahdollisuuksiamme, jolloin ne toimivat itseään toteuttavina ennustuksina. Ihmisten käyttäytymistä havainnoidaan ja tulkitaan stereotyyppioiden suuntaisesti, jolloin ne vahvistavat jo kulttuurissa olevia stereotyyppisiä käsityksiä ja odotuksia. Naiset ja miehet ohjautuvat niiden kantajiksi sosialisoinnin ja oppimisen tuloksena. (Saarnivaara 1989.)

Michel (1986) esittää stereotyyppioiden toimivan tiukan kaksijakoisen logiikan mukaan. Naiset toimivat heille suotujen ominaisuuksien mukaan ja välttävät heiltä kiellettyjä miehisiä tapoja toimia, ja miehet toimivat päinvastoin. Kärjistäen ilmaistuna naisilta puuttuu kyky selvitä haasteista ja miehiltä kyky ilmaista tunteitaan, jolloin kummankaan mahdolliset kyvyt eivät ole käytössä (Hoskari 1990).

2.4 Sukupuoli- ja sukupuolirooli-identiteetti

Yksilön sisäistä, pysyvää subjektiivista käsitystä omasta (biologisesta) sukupuolestaan kutsutaan sukupuoli-identiteetiksi. Se on keskeinen osa yksilön minäkuva, ja siitä määräytyy hänen suuntautumisensa miesten ja naisten luokkaan. Näin muodostuva yhteenkuuluvuuden tunne perustuu biologisen sukupuolen samankaltaisuuteen. (Huttunen 1990, 15.)

Moneyn ja Ehrhardtin (1972) mukaan sukupuoli-identiteetti rakentuu pikemminkin syntymän jälkeisille kokemuksille kuin biologisille mekanismeille. Esimerkiksi pojan samastuminen miessukupuoleen edellyttää biologisen varustuksen lisäksi sitä, että ympäristö tarjoaa asianmukaisia malleja ja että hänet luokitetaan johdonmukaisesti pojaksi. Useimmilla ihmisillä sukupuoli-identiteetti on yhdenmukainen biologisen sukupuolen kanssa. (Huttunen 1990, 15.)

Sukupuolirooli-identiteetti viittaa käsitteenä henkilön subjektiiviseen käsitykseen omasta sosiaalisesta sukupuolestaan eli maskuliinisuudesta ja feminiinisuudestaan. Kysymys on siitä, missä määrin henkilö katsoo itsellään olevan sellaisia ominaisuuksia, joita yleisesti liitetään mieheen ja naiseen. (Huttunen 1990, 16.)

Lapsi oppii roolinmukaisen käyttäytymisensä tietenkin ensisijaisesti vanhemmiltaan. Maskuliinisen ja feminiinisen stereotyypin perustekijät opitaan varhaislapsuudessa, aluksi perheen piirissä, myöhemmin sosiaalisen vuorovaikutuksen laajetessa myös kodin ulkopuolella. Vaikka kaikki vanhemmat eivät halua tehdä eroa tyttöjen ja poikien kasvatuksessa, tietoinen asenne ei kuitenkaan välttämättä kuvaa käyttäytymistä.

Lapset oppivat arvioimaan miehiä ja naisia eri tavoin nähdessään heidän toimivan erilaisissa tehtävissä perheessä ja kodin ulkopuolella, käyttävän päätösvaltaa kiistakysymyksissä ja hallitsevan erilaisia välineitä. Toisten ihmisten suhtautumistapa osoittaa, mikä on arvokasta ja mikä yhdentekevää. Vaikka lapsi kerää omakohtaisia havaintoja sukupuolten erityispiirteistä seuratessaan näköpiirissä olevien henkilöiden toimintaa, hyvin merkittävä osa sukupuolirooleja koskevasta tiedosta saavuttaa hänet kuitenkin kielellisen kommunikaation välityksellä. Lapsi poimii käsitteet merkitysisältöineen vanhempien keskusteluista, myöhemmin yhä enemmän ikätovereilta.

Informaatiota sukupuoliroolijaosta jakavat edelleen radio, televisio, internet ja muut joukkotiedotusvälineet, sarjakuvalehdet ja lastenkirjat. Lapsi mukauttaa toimintaansa mahdollisimman paljon myös muun ympäristön odotusten mukaiseksi – varsinkin silloin kun ne ovat samansuuntaiset vanhempien odotusten kanssa – ja saa vaikutteita kaikkia mahdollisia kanavia pitkin. (Vehviläinen 1982, 35-36.)

Eri kulttuureissa lasten leikit vähitellen muuttuvat. Toinen seikka, joka myös säätelee lasten leikkien suosiota on sukupuoliroolien aiheuttama paine leikkien ja lelujen preferoinnissa. Sukupuoli on yksi ensimmäisistä tekijöistä, joilla lapsi luokittelee muita ihmisiä, esineitä, asioita ja toimintoja. Jo 2-vuotiaat lapset suosivat leluja stereotyyppisesti ja 4-vuotiaista suurin osa antaa tutuille leikeille, toiminnoille ja kotitaloustehtäville sukupuolileimoja. Useissa tutkimuksissa (Tackeuchi 1994, Keskinen ym. 1996) on osoitettu ympäristön vaikutus tässä prosessissa, niin mikro- kuin makrotasollakin: vanhemmat, leikkikaverit, lelumyyjät, esikouluympäristö ja kulttuuri vaikuttavat kaikki omalta osaltaan.

Keskisen ym. (1996) tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, löytyykö tyttöjen ja poikien leluvalinnoissa kulttuurien välisiä eroja. Suomalainen tutkimusaineisto koottiin haastatteleamalla kuuttakymmentä satunnaisesti valittua eri päiväkodeissa hoidossa olevaa noin 4-vuotiaasta lasta. Japanilainen tutkimusaineisto on myös koottu haastatteleamalla päiväkotilapsia. Tutkimus toteutettiin näyttämällä kullekin lapselle yhteensä 20 mustavalkoista lelukuvakorttia yksitellen tietyssä järjestyksessä. Lapsilta kysyttiin, miten paljon (erittäin paljon/vähän/ei yhtään) he kustakin lelusta pitivät. Osa leluista oli feminiinisiä (esim. nukkekoti), osa maskuliinisia (esim. pyssy) ja osa neutraaleja (esim. liitutaulu). Tutkimuksella haettiin vastausta kysymykseen: Miten suomalaiset ja japanilaiset lapset eroavat leluvalinnoissaan?

Verrattaessa suomalaisten ja japanilaisten lasten leluvalintoja voi havaita, että yleisesti, kulttuurista riippumatta, vastakkaisen sukupuolen lelut jäävät listan loppupuolelle, ts. vastakkaisen sukupuolen lelut ryhmänä ovat vähiten suosittuja verrattuina oman sukupuolen tai neutraaleiksi luokiteltuihin leluihin (Keskinen ym. 1996). Feminiiniset lelut sijoituivat japanilaispoikien listan loppupäähän (Tackeuchi 1994), kuten suomalaisilla pojillakin. Tulos kertoo selkeästi siitä, että jo 4-vuotiaat lapset ovat vahvasti tietoisia siitä, minkälaisilla leluilla poikien, minkälaisilla leluilla tyttöjen ”kuuluu” leikkiä. Tämä ilmiö on kulttuurista riippumaton, se näkyy niin suomalaisten kuin japanilaistenkin keskuudessa (Keskinen ym. 1996).

2.5 Maskuliinisuus, feminiinisyys ja androgynia

Maskuliinisuus ja feminiinisyys voidaan nähdä joukkona persoonallisuuden ja käyttäytymisen piirteitä, joiden yleisesti katsotaan olevan tyypillisiä ja suotavia joko miehille tai naisille. Maskuliinisuuteen on yleensä liitetty mm. aggressiivisuus, analyttisyys ja kunnianhimoisuus, feminiinisyteen vastaavasti emotionaalisuus, lämpimyys ja sensitiivisyys (Huttunen 1990, 11.)

David Bakanin (1966) mukaan on olemassa kaksi erilaista, elämälle luonteenomaista modaaliteettia, toiminta (agency) ja yhteisyys, kanssakäyminen (communion). Vaikka kumpikin modaaliteetti on edustettuna kaikissa ihmisissä, Bakan väittää, että toiminta esiintyy voimakkaampana miehillä, yhteisyys taas naisilla. Tärkeätä olisi pystyä luontevasti yhdistämään nämä kaksi periaatetta. (Huttunen 1990, 23.)

Psykologiassa androgynian käsite tarkoittaa henkilöitä, joilla on selvästi sekä maskuliinisia että feminiinisiä luonteenpiirteitä ja käyttäytymismalleja; ts. heidän sukupuolirooli-identiteettiinsä ei ole yksiselitteisesti maskuliininen tai feminiininen. (Huttunen 1990, 26.)

Tunnetuksi androgynian käsitteen teki yhdysvaltalainen Sandra L. Bem 1970-luvun puolivälissä. Hänen alkuperäisen määritelmänsä mukaan androgynisyys on ”yksilön kykyä toimia sekä maskuliinisesti että feminiinisesti tilanteesta riippuen” (Bem 1974, 155).

Persoonallisuusstrategiana androgynisyys merkitsee määritelmänsä mukaisesti asenteellista ja toiminnallista joustavuutta. Androgyni mies voi olla perinteisesti miehekäs, eli rationaalinen, kilpailunhaluinen, jopa aggressiivinen, mutta myös naisellisen hellä, ymmärtäväinen ja myötätuntoinen. Vastaavasti androgyninen nainen voi tarvittaessa toimia perinteisen naisellisesti mutta samalla määrätietoisesti ja itsevarmasti. Koska androgynit eivät ole sukupuoleen leimautuneita, heitä voidaan pitää riskinottajina ja rooliuudistajina. Sen sijaan sukupuoleen leimautuneet ovat sen

kulttuurin ´kyllästämiä´ ja siihen sitoutuneita, jossa elävät (Kauppinen-Toropainen 1987, 45).

3 SUKUPUOLEN MUKAAN ERIYTYNEET AMMATIT

3.1 Naisten työt – miesten työt

Tilastojen mukaan miesten ja naisten sijoittuminen eri ammattialoille vaikuttaa hyvin pysyvältä ilmiöltä. Vuoden 1985 väestölaskennan mukaan noin puolet miehistä ja naisista työskenteli ammateissa, jotka olivat täysin eriytyneitä sukupuolen mukaan. Ainoastaan alle 2 % miehistä ja naisista työskenteli ammateissa, joissa vastakkaisen sukupuolen edustajat olivat enemmistönä.

Miesten aloja ovat teollinen ja tekninen työ, liikenteen ja hallinnon tehtävät sekä suojele- ja vartiointitehtävät. Vain hyvin harva mies työskentelee sukupuoleensa nähden epätavanomaisissa ammateissa kuten sairaanhoitajina tai lastentarhanopettajina. (Hyssälä ym. 1995, 40).

Lastentarhanopettajaliitosta saatujen jäsentietojen mukaan vuodenvaihteessa 1998 – 1999 työssä olevista lastentarhanopettajista oli naisia 12356 eli 96,5 % ja miehiä 446 eli 3,5 %. Tilastokeskuksen kunnallisen henkilörekisterin mukaan kunnissa työskenteli lokakuussa 2001 yhteensä 117 esiopettajaa, joista viisi oli miehiä. Lastentarhanopettajia oli vastaavana tilastointiajankohtana yhteensä 7543, joista miehiä 273 (OAJ). Vastaavasti miespuolisia päiväkodin johtajia oli opetusalan

ammattijärjestö ry:n (OAJ) mukaan 90 (5,6 %) keväällä 1998 ja naisia 1523 (94,4 %). (Nivala 1999, 120 – 122.) Näiden lukujen perusteella vuonna 1998 noin joka viides (20 %) mieslastentarhanopettaja toimi päiväkodin johtajana. Naisilla vastaava luku oli noin 12 % eli tässäkin toteutuu lievästi hierarkkinen jako, jossa miehet naisia useammin sijoittuvat johtotehtäviin. Mielenkiintoista olisi tietää, miten moni miespuolisista päiväkodin johtajista toimii hallinnollisena johtajana. Lapsiryhmävastuisten mieslastentarhanopettajien joukko pienenee näiden karkeiden laskelmien myötä entuudestaan.

Suurimmat ja tyypillisimmät naisammatit ovat siivooja, myyjä, yleiskonttoristi, sairaanhoitaja, sihteeri, pankkitoimihenkilö, perhepäivähoitaja ja apuhoitaja. Näitä ammatteja naiset hallitsevat lähes täysin. Siivoojista 97 %, yleiskonttoristeista 95 % ja perhepäivähoitajista lähes kaikki ovat naisia. Tyypillisimmät miesammatit ovat moottoriajoneuvonkuljettaja, rakennusalan kirvesmies, metsätyöntekijä, sähkötyöntekijä, levyseppä ja yritysjohtaja. Näitä ammatteja miehet hallitsevat yhtä voimakkaasti kuin edellä mainittuja ammatteja naiset. Moottoriajoneuvonkuljettajista 97 %, yritysjohtajista 89 % ja kirvesmiehistä lähes kaikki ovat miehiä. Harva mies ja nainen työskentelee sukupuolensa kannalta epätavanomaisessa ammatissa. Vuoden 1985 väestölaskentatietojen mukaan insinööreistä 3 % ja teknisistä johtohenkilöistä 6 % oli naisia, vastaavasti 2 % sairaanhoitajista ja 5 % lastentarhanopettajista sekä päiväkotien johtajista oli miehiä. (Kauppinen-Toropainen 1987, 5).

Ammattien voimakas eriytyminen sukupuolen mukaan pitää yllä stereotyyppisiä käsityksiä sukupuolten välisistä eroista. Sukupuolistereotyypioiden eli kaavamaisien uskomusten siitä, että miehet ja naiset ovat perustavasti erilaisia, on nähty heijastavan niitä erilaisia tehtäviä ja asemia, joihin miehet ja naiset ovat yhteiskunnassa asettuneet. (Kauppinen-Toropainen 1987, 6.)

Useimmilla ammateilla on sukupuolileima (sukupuolistereotypia) eli ne nähdään joko miesten tai naisten ammateiksi. Epsteinin mukaan (1970) ammattien leimautumisesta sukupuolen mukaan vallitsee yhteiskunnassa yleensä suuri yksimielisyys. Stereotyyppisesti miesten ammateiksi nähdään esimerkiksi insinöörin, teknikon, metallityöntekijän ja johtajan ammatit. Naisten ammateiksi taas mielletään esimerkiksi sairaanhoitajan, lastenhoitajan, tekstiilityöntekijän ja siivoojan ammatit.

Ammattien sukupuolileimoihin liittyy paljon perinteiden tuomaa rutiinia, kaavamaisuutta ja jopa mystiikkaa. Mitä pidemmälle etäännytään ammatin sisällöstä ja siihen liitetystä ja luonnollisena pidetystä sukupuolileimasta (esim. naisten hoiva-ammattit), sitä enemmän ammattien sukupuolenmukaista leimautumista ohjaavat myös yhteiskunnassa vallitsevat kaavamaiset käsitykset feminiinisyydestä ja maskuliinisuudesta eli siitä, mikä on sopivaa ja hyväksyttyä jommallekummalle sukupuolelle. Maskuliinisuuteen liitetään instrumentaalisuus (välineellisyys): menestyminen, teknisten taitojen hallitseminen sekä suuntautuminen asioihin ja aikaansaamiseen. Feminiinisyyteen liitetään ekspressiivisyys (ilmaisullisuus): hoivaavuus, huolenpito muista ja suuntautuneisuus ihmisiin. (Kauppinen-Toropainen 1987, 7.)

Ammatin sukupuolileima tarkoittaa, että ammatti samaistetaan sitä määrällisesti hallitsevan sukupuolen ja siihen liitettyjen sukupuolistereotyyppien kanssa: ammatti nähdään enemmistöryhmään liitettyjen kaavamaisten sukupuoliroolikäsitysten jatkeena (Kauppinen-Toropainen 1987, 8). Epsteinin (1970) mukaan ammatti leimautuu sukupuolen mukaan, kun suuri määrä ammatin edustajista on yhtä ja samaa sukupuolta. Kun jostain ammatista tulee sukupuoleen leimautunut, vähemmistöä edustavien sukupuolesta tulee näkyvä, koska heidän sukupuolensa ei sovellu siihen mielikuvaan, joka on kyseisen ammatin edustajista: heidät nähdään poikkeavina ja roolinrikkoina. Mitä eriytyneempi ammatti on sukupuolen mukaan, sitä voimakkaampi sen sukupuolileima yleensä on.

Perinteisille naisten töille voidaan löytää yhteisiä piirteitä. Naisten työn kaikkein silmiinpistävin ominaispiirre on alhainen palkkaus. Keskimäärin naisten palkat ovat noin 29 % huonompia kuin miesten (Allén ym. 1990, 5). Palkan määrä on työn arvostuksen keskeinen mitta (Lehto 1988, 109). Yhteiskunnan rakentuminen maskuliinisten arvojen mukaan näkyy myös naisten töiden vähäisenä arvostuksena (Maccoby & Jacklin 1974, 15). Ensisijaisesti juuri nämä kaksi tekijää, matala palkka ja vähäinen ammattien arvostus jarruttavat jatkuvasti miesten hakeutumista naisvaltaisille ammattialoille (Karlia 1982, 19).

Kolehmainen-Lindénin (1998) mukaan sukupuolen mukaisen työnjaon yksi keskeisimmistä ilmenemismuodoista on miesten ja naisten ammatillinen eriytyminen. Ammattirakenne jakautuu Suomessa yksittäisten ammattien sukupuolikoostumuksen perusteella selkeästi miesten ja naisten ammatteihin. Miesten

ammatit löytyvät teollisuuden, tekniikan ja luonnontieteiden, hallinnon, lakialan, maatalouden, kuljetus- ja liikennetyön sekä vartiointi-, suojele- ja sotilastyön alueilta. Naisten ammatit puolestaan kasautuvat terveyden- ja sairaanhoidon, opetuksen, sosiaalialan, toimistotyön, koti- ja suurtaloustyön, yksityisen palvelutyön sekä tekstiili- ja vaatetusteollisuuden ammattialoille.

Ammattirakenteesta voidaan erottaa myös sukupuolen mukaan eriytymättömiä ns. tasa-ammattia, jotka kuitenkin ovat selvästi vähemmistönä ammattirakenteessa. Miehet ja naiset myös työskentelevät pääasiassa oman sukupuolensa tyypillisissä ammateissa. Ominaista työmarkkinoiden sukupuolisegregaatiolle onkin sen pysyvyys ja jatkuva uusiutuminen. Segregaatio on kuitenkin yhteiskunnallisesti tuotettu, aikaan ja paikkaan sidottu ilmiö. Perusjako miesten ja naisten ammatteihin sekä työvoiman keskittyminen sukupuolittuneisiin ammatteihin säilyvät suunnilleen muuttumattomina.

Ammattien sukupuolikoostumusten muutosten taustalla on nähty vaikuttavan monenlaisia työmarkkinoiden rakenteisiin ja työelämän käytäntöihin liittyviä tekijöitä kuten työvoiman kysynnän ja tarjonnan muutokset, palvelusektorin ja julkisen sektorin kasvu, hallinto- ja asiantuntija-ammattien laajeneminen, koulutustason kohoaminen ja lainsäädännön muutokset sekä työn luonteen, työtehtävien, työn organisoimien ja työolojen muutokset. Kun segregaatiorakenteet muotoutuvat yksittäisten ammattien sukupuolikoostumuksen perustalta, segregaatian on todettu purkautuvan ainakin kolmella tavalla: 1) tasa-ammattien kasvun myötä, 2) yksittäisten ammattien sukupuolikoostumuksen muutosten seurauksena tai 3) edellisten vuorovaikutuksen tuloksena. (Kolehmainen-Lindén 1998.)

Ammatillisen segregaatian muutos suomalaisilla työmarkkinoilla vuosien 1970 ja 1990 välillä merkitsi segregaatian vähenemistä, kun työvoiman keskittyminen sukupuolittuneisiin ammatteihin väheni ja vastaavasti tasa-ammateissa toimivuus hiukan kohosi. Muutos ei kuitenkaan merkinnyt suoraviivaista segregaatian purkautumista, vaan kehitys oli miesten ja naisten ammateissa kokonaan vastakkainen: työvoiman keskittyminen miesten ammatteihin väheni, mutta naisten ammatteihin kasvoi. Keskeiset muutosprosessit segregaatian kannalta suomalaisilla työmarkkinoilla olivat ensinnäkin miesammattien naisistuminen, jonka myötä työvoiman keskittyminen miesten ammatteihin väheni. Toiseksi naistyöllisyyden kasvun 'kasautuminen' naisvaltaisina pysyneisiin ammatteihin, jonka seurauksena työvoiman keskittyminen

naisten ammatteihin jonkin verran vahvistui. Kolmas, mutta vähäisin muutosprosessi oli eräiden naisammattien miehistyminen, jolla ei kuitenkaan ollut oleellisesti vaikutusta segregaatian tasoon tai rakenteisiin. (Kolehmainen-Lindén 1998.)

Ammattirakenteen ja yksittäisten ammattien sukupuolikoostumuksen muutosten näkökulmasta sukupuolten työnjaon kehitys on kulkenut naismyönteiseen suuntaan. Ammatteja on selvästi enemmän naisistunut kuin miehistynyt. Naisten on kulttuurisesti sallitumpaa astua miesten alueille kuin miesten siirtyä naisten alueille työelämässä. Ammatin vahva sukupuolileima on yhteydessä selkeään toimenkuvaan ja työn sisällön määrittelyyn. Perinteisillä ´ammattimiesten´ töiden alueilla naisten mahdollisuudet eivät juuri ole lisääntyneet. Sen sijaan voimakkaasti laajentuvilla palvelualoilla työn organisoinnin muodot, toimenkuvat ja työn sisällöt ovat sellaisessa muutostilassa, että ammattien ´sukupuoli´ voi muuttua tai on kokonaan vasta muotoutumassa.

Sen sijaan työvoiman näkökulmasta segregaatiossa on tapahtunut melko vähän muutosta. Miehet työskentelevät edelleen pääasiassa miesten ammateissa ja naiset naisten ammateissa. Vaikka ammattien sukupuolikoostumuksissa tapahtuu muutoksia ja segregaatian sisältö muotoutuu uudelleen, segregaatian perusrakenne kuitenkin uusinnetaan työmarkkinoilla ajasta ja paikasta riippumatta. Työmarkkinoilla sukupuoli ei ole sattuma, joskaan pukeutumiseen sillä ei enää juuri ole vaikutusta. (Kolehmainen-Lindén 1998.)

Opettajankoulutuksesta ja opettajan ammatin sukupuolistuneisuudesta todetaan Sunnarin (1997) tutkimuksessa, että vaikka akateemiset opetus suunnitelmat ovat olleet muodollisesti ns. sukupuolineutraaleja, oli opettajan koulutus Sunnarin tutkimuksen mukaan muodollisesta neutraaliudesta huolimatta sukupuolittunutta. Tätä tukee hänen mukaansa myös aikaisemmat tutkimukset. Lähes poikkeuksetta alkuopetukseen erikoistuneet opiskelijat olivat naisia. Naisopiskelijat hankkivat koulutuksensa aikana erilaisia luokanopettajana toimimisen määrittämiä erityiskompetensseja. Miesopiskelijat puolestaan näyttivät suuntautuvan erikoistumisaineissaan enemmän omien harrastustensa mukaisesti. Heidän tyypillisimmät erikoistumisaineensa ovat liikunta ja tekninen käsityö. Edelleen Sunnarin tutkimuksessa todetaan, että sekä nais- että miesopiskelijat näyttivät kiinnostavan huomiota erilaisiin asioihin tyttö- ja poikaoppilaissa ja kokevan pojat tyttöjä haasteellisempina sekä tulkitsevan heidän koulumenestystään sukupuolen mukaan

eriytyvällä tavalla. Tällaista tendenssiä ilmeni myös oppilaiden keskuudessa (Sunnari 1997).

Koulujen ja päiväkotien vähäinen miesopettajien määrä nousee aika ajoin keskustelun aiheeksi. Useissa EU maissa naisten osuus pienten lasten opetuksessa on jatkuvasti kasvanut. Keskimäärin kasvu oli 8 % vuosina 1975 – 1993. Itävallassa kasvua tapahtui tuona aikana 57 %:sta 84 %:iin (Lahelma ym. 2000). Kiistely siitä, tarvitaanko lisää miehiä kasvatus- ja opetuslalle ei ole pelkästään tämän päivän suomalainen ilmiö. Kysymystä pohditaan kansanvälisestikin ja yleensä kysymykseen liitetään huoli poikien ongelmista kouluissa. Kasvatuspsykologit ovat olleet huolissaan pojilta puuttuvista maskuliinisista roolimalleista. Tämän on katsottu olevan myös osasyynä poikien huonoon viihtymiseen koulussa (Acker 1994).

Gordon, Holland ja Lahelma (2000) ovat tutkineet opettajien mielipiteitä sukupuolten välisestä tasa-arvosta ja siitä, onko mies- tai naisenemmistöllä koulussa merkitystä. Kyselyyn vastanneista opettajista 79 % piti parhaana vaihtoehtona sitä, että miehiä ja naisia olisi yhtä paljon. Perusteluissa kävi ilmi molempien sukupuolten tasapainottava ja täydentävä vaikutus; koulujen tulisi muistuttaa ”todellista elämää” ja ”normaalaa yhteiskuntaa”. Joissakin vastauksissa oli selkeitä stereotyyppisiä sivumerkityksiä. Naisopettaja perustelee: ”Miehet tuovat tasapainoa kanalaumaan.” Osa vastaajista oli sitä mieltä, että enemmistön opettajista tulisikin olla naisia. Kuitenkin hekin myönsivät miesopettajien tarpeen. Opettajista suurin osa piti omaa vuorovaikutustaan tyttö- ja poikaoppilaisiin sukupuolesta riippumattomana tekijänä. Sukupuolta tärkeämpänä pidettiin opettajan persoonallisia piirteitä.

Opettajien mielestä kouluihin tarvitaan miehiä miehen malleiksi. Sekä pojat että tytöt tarvitsevat aikuisen mallia, sekä miehen että naisen, mutta erityisesti pojille miesopettaja on tärkeä oman identiteetin vahvistaja. Useille yksinhuoltajaperheiden (poika)lapsille miesopettaja saattaa olla ainoa pysyvä mieskontakti koko kouluaikana. Haastatellut opettajat eivät kuitenkaan pitäneet kaikkia miehiä sopivina miehen malleina tai isän korvikkeina. Pelkkä miehenä oleminen ei riitä, mikäli mies ei ole tehtävään sopiva (Lahelma ym. 2000). Haastatelluista miesopettajista eräs kiteytti tehtävän vaativuuden seuraavasti: ”Yhtäkkiä meille kerrotaan, että olemme tärkeitä. Poikiemme terve kehitys on meidän käsissämme. Olen hiukan hämmentynyt käytävästä keskustelusta. En ole koskaan pitänyt itseäni miehen mallina tai

esimerkillisenä miehenä. Jos jotain olen, niin ihminen. Ihminen, joka on välillä täysin hukassa ja joka tekee virheitä.” (Lahelma ym. 2000.)

Koulu on paikka, jonka jokainen lapsi oppii tuntemaan melko hyvin. Se, että lapset näkevät miesopettajia omalla koulullaan saattaa kyseenalaistaa opettajan ammatin imagoa naisten ammattina. Toisaalta olisi tasa-arvoista samalla ajattelutavalla nähdä myös enemmän naisrehtoreita, miessiivoojia, naispuolisia teknisen työn opettajia ja miespuolisia tekstiilityönopettajia. Toinen näkökulma miespuolisten opettajien tarpeeseen on naisten ja miesten, naisopettajien ja miesopettajien erilaisuus. Naisopettajien katsottiin olevan perusteellisempia ja täsmällisempiä kun taas miesopettajilla oli vastaajien mielestä hyvä huumorintaju ja rennompi ote. Kurinpitotilanteissa miehiä saatetaan joskus kaivata tueksi, jopa pelottimeksi. Naisopettaja, joka mielestään on kykenevä pitämään ryhmänsä hallinnassa, toteaa: ”Joskus kaipaisi jonkinlaista tukea. Jos on esimerkiksi väkivaltainen tilanne, niin silloin todella kaipaisi miestä, jota ne pojat hiukan pelkäisivät.” Joissakin vastauksissa miehiä pidettiin laiskoina ja vastuuttomina. Opettajan työ vaatii hyviä ihmissuhdetaitoja. Haastateltu miesopettaja toteaaakin: ”Naiset on vaan keskimäärin parempia näissä jutuissa (ihmissuhdetaitoissa). Se on yksi syy, miksi he tulevat valituksi tähän työhön.” (Lahelma ym. 2000). Toisaalta miesopettajalta odotetaan olemista erilaisena, välittävänä, hellänä ja empaattisena pehmeiden arvojen puolesta puhuvana miehen mallina. ”On hyvä näyttää erilainen tapa olla mies. Varsinkin kun roolimallit ovat varsin stereotyyppisiä.” Toisaalta taas miesten odotetaan olevan erilaisia kuin naisten. ”Meillä pitäisi olla miehisiä miehiä opettajina, ei mitään neitejä. Reipas nainen on parempi kuin `hällä väliä` mies, joka ei pysty pitämään kuria”, toteaa haastateltu naisopettaja. (Lahelma ym. 2000.)

Joissakin miesopettajien tarvetta puoltavissa väitteissä ei ollut mitään tekemistä opettajan ammatin kanssa, vaan ne sopisivat mihin tahansa naisvaltaiseen ammattiin. Miehillä todettiin olevan vaikutusta naisvaltaisten alojen yleiseen ammatilliseen statukseen. Opettajanhuoneen ilmapiiriin todettiin olevan jotenkin raikkaamman, kun siellä on molemmat sukupuolet edustettuina. Naisopettajat pitivät miesten huumorintajusta ja siitä, että miehet keskustelivat enemmän yleisistä kuin selkeästi ammattiin liittyvistä asioista. (Lahelma ym. 2000.)

3.2 Ainokaiset työyhteisössä

Tutkimuksissa on käytetty erilaisia termejä kuvaamaan ihmisiä, jotka työskentelevät sukupuolensa mukaan epätavanno maisissa ammateissa: roolinrikkoja, poikkeusyksilö, sooloilija, silmätikku, yksinäinen susi, muukalainen, ulkopuolinen ja häirikkö. Heidän sanotaan olevan väärän sukupuolen edustajia ja työskentelevän vastakkaisen tai toisen sukupuolen työssä. (Kauppinen-Toropainen 1987, 20.)

Ainokaisuuden etuina miehillä on mainittu mm. miessukupuoleen liitetty korkeampi sosiaalinen arvostus, joten heidän on arveltu pystyvän toteuttamaan ainokaisroolia maskuliinisella tavalla. Miesten sanotaan myös etenevän naisyhteisössä helposti esimies- ja hallintotehtäviin tai erikoistuvan hoito- ja palvelualoilla niin, että he ovat suoranaissessa asiakas- ja potilastyössä vähemmän kuin naiset. Näiden erikoistehtävien vuoksi miesten palkat ovat yleensä naisten aloilla suuremmat kuin naisten palkat. Miehet myös otetaan paremmin vastaan naisammatteihin kuin päinvastoin, koska miesten on sanottu nostattavan naisammattien arvostusta. (Kauppinen-Toropainen 1987, 21-22.)

Ainokaisina työskentelyn haittoina miehillä on mainittu epäilyt sukupuoli-identiteetistä. Mies saatetaan leimata naismaiseksi, mahdollisesti homoksi tai liian pehmoksi. Kun mies työskentelee naisammattissa, hänelle esitetään usein kysymys: Miksi? Kysymys viittaa siihen, että miehessä on tällöin jotain vialla. Eräs tapa reagoida tilanteeseen on siirtää mies naisyhteisössä esimiesasemaan, mikä pelastaa hänet kielteiseltä leimalta. Tällöin myös naisyhteisö pääsee tasapainoon. (Kauppinen-Toropainen 1987, 22.)

Naisvaltaisissa ja naisellisiksi leimautuneissa ammateissa työskentelevät miehet ovat helposti myös ympäristön ennakkoluulojen kohteena. (Lammi 1993.) Mieslastentarhanopettajiin (miesesiopettajiin) kohdistuu ennakkoluuloja työpaikan ulkopuolisten miesten ja vanhempien ihmisten taholta, varsinkin pienemmillä paikkakunnilla. (Tamminen 1990.) Selviytyäkseen edellä mainituista ennakkoluuloista

ja asenteista on miehellä oltava vahva itsetunto ja ammatti-identiteetti sekä terve käsitys omasta maskuliinisuudestaan.

3.3 Sukupuolten tasa-arvo

Monet asiakirjat velvoittavat toimimaan sukupuolten välisen tasa-arvon puolesta. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, joka on hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 10.12.1948, tuo esiin naisten ja miesten yhtäläiset oikeudet sekä jokaisen oikeuden työhön ja riittävään palkkaan. Yleismaailmallisen Lasten oikeuksien sopimuksen (1994) mukaan lasten koulutuksen tulee toimia sukupuolten välisen tasa-arvon hengessä.

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus hyväksyttiin 18.12.1979 YK:n yleiskokouksessa. Siinä vaaditaan toimenpiteitä naisten ja miesten sukupuoleen perustuvan roolijaon muuttamiseksi sekä kehoitetaan yhteiseen vastuuseen lasten kasvattamisessa. Sopimuksen mukaan tasa-arvo on taattava varhaiskasvatuksessa sekä kaikissa koulumuodoissa ja kaikilla tasoilla.

Päivähoidon kasvatustavoitekomitean mietinnössä todetaan, että lapsen ”minäkäsitystä vahvistettaessa on varottava, ettei siirretä perinteisiä sukupuolten tasa-arvoa vastaamattomia roolikäsityksiä lapsiin, kuten esimerkiksi tyttöjen leikit, poikien leikit, naisten työt, miesten työt.” ----- ”Lasten kasvattajina tulisi olla sekä miehiä että naisia, joiden välillä, tulisi vallita tasapuolinen työnjako”

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2000,7) mainitsee, että esiopetuksessa on huomioitava myös sukupuolten erityispiirteet. Ruoppila (1973, 102) on kiinnittänyt huomiota kasvatushenkilökunnan tehtäväjakoon. Vain tarjoamalla malleja, joissa tehtävien jako ei ole sidoksissa tekijän sukupuoleen, päivähoito voisi

hänen mukaansa omalta osaltaan palvella rooli- ja poistamiseen tähtäävää pyrkimystä. Hänen mukaansa (emt., 104-105) lasten tulee saada kasvatusta, jossa lapset saavat perustietoja sekä naisesta ja tytöstä että miehestä ja pojasta.

Suomalaisessa kasvatuskäytännössä istuu varsin tiukasti ajatus tyttöjen ja poikien erilaisesta kohtelusta. Lapset erotellaan päiväkodissa ja koulussa sukupuolen mukaan sellaisissa asioissa, joilla ei luulisi olevan mitään merkitystä. Leikeissä ja näytelmissä pojat ovat yleensä lännensankareita tai rosvoja, tytöt prinsessoja, keijuja ja enkeleitä. Koulussa poikien teknisten töiden aikana saattavat tytöt opiskella omassa ryhmässään englantia.

3.4 Poikien ja tyttöjen erityistarpeet

Tutkimuksissa, joissa on selvitetty miesopettajan merkitystä lasten sukupuoliroolikehityksen kannalta, on esitetty kolmenlaisia näkemyksiä. Ensinnäkin miesopettajan nähdään kompensoivan puuttuvaa isähahmoa ja tukevan erityisesti poikien itseluottamusta ja ”sukupuolelle tarkoituksenmukaista käyttäytymistä”. Näille näkemyksille on tyypillistä miesopettajan maskuliinisuuden korostaminen feminiinisen varhaiskasvatusympäristön vastapainona. Toiseksi miesopettajan merkitystä on korostettu mahdollisuutena tarjota lapsille vaihtoehtoinen miehen malli, malli hoivaavasta ja huolehtivasta miehestä. Tämä näkemys on vastakkainen ensin mainitun kanssa, joka suosii perinteistä roolijakoa, ja painottaa perinteisten sukupuoliroolien murtamista sekä androgyynisen sukupuoliroolin tärkeyttä päiväkotityössä. Androgyyniseen sukupuolirooliin sisältyy sekä maskuliininen että feminiininen orientaatio yhtä voimakkaana. Kolmanneksi on korostettu sitä, että yleensä miesopettajat painottavat työssään joitakin toimintoja, joita naisopettajat perinteisesti välttävät, kuten puutöitä, fyysisiä pelejä, urheilua ja yleensä karkeamotorisia toimintoja. (Tamminen 1995, 56-57.)

Suomessa pojat ja poikien erityiset tarpeet nousivat 1980-luvulla keskeiseksi kysymykseksi. Häiriökäyttäytymisten ohella poikien viihtymisen

päiväkodissa todettiin olevan huonompi kuin tyttöjen (Isätoimikunta 1999). Oletettiin, että päiväkotiki kasvuympäristönä ei tarjoa pojille riittävästi toimintaa, jossa he voisivat purkaa luontaista energiaansa. Sinkkonen (1990) esitti, että poikien toiminnallisuus, uho ja kamppailut tulee hyväksyä päiväkodissa.

Keskusteluissa on epäilty, että naisvaltaisessa kasvuympäristössä lapset ja varsinkin poikalapset eivät saa riittävän hyvää käsitystä miehistä ja miehenä olemisesta ja sitä kautta materiaalia oman sukupuoli-identiteettinsä työstämiseen (Lammi 1993). Pohdiskelua aiheuttaa poikien erityistarpeita mietittäessä se, mihin asti pojan käyttäytymistä pitäisi ymmärtää ikään kuin hänen biologiansa sanelemana ja mihin asti hyväksyä? Vaikka joillekin poikien tekosille olisikin biologinen tausta, ei se tee niistä välttämättä eettisesti hyväksyttäviä ja tavoiteltavia. Entä minkälaista poikamaista käyttäytymistä tulisi hyväksyä kasvatuksellisista syistä, jotta pojat eivät ahdistuisi ”luontaisen toimeliaisuutensa” ja sitä rajoittavien sääntöjen ristitulesa?

Huttusen (1992a, 25) näkemyksen mukaan jokaiselle lapselle – niin pojalle kuin tytöllekin – on jo pienestä pitäen tärkeää saada olla vuorovaikutuksessa sekä mies- että naispuolisten läheisten aikuisten kanssa. Vaikka usein puhutaankin poikien ”miehennälästä”, ei ole syytä unohtaa sitä, että myös tytöt tarvitsevat minäkuvansa rakentamisessa turvallisia ja heitä tukevia isä- ja mieshahmoja.

Miesopettajan merkitystä lasten sukupuolirooleille ja poikien identiteetin kehitykselle ei näytä voitavan perustella eksaktisti tieteellisesti todetuilla miehen ”vaikutuksilla”. Itse asiassa opettajan sukupuolen lisäksi oma persoonallisuus ja intressit, työkokemus ja sukupuoli-orientaatio ym. tekijät ovat mukana vaikuttamassa lasten kehitykseen. Miesopettajalla on oma merkityksensä, mutta sitä ei tule liioitella. (Tamminen 1995, 59.)

4 ESIOPETUS JA VANHEMMAT

4.1 Perheen määrittely

Yleisellä tasolla määriteltynä perhe on sosiaalinen yhteisö, jossa on vähintään kahden perättäisen sukupolven edustajia, jossa lapset ovat keskeinen tekijä ja joka sitoo jäsenensä yhteisyyden tunteella toisiinsa. Useimmiten ulkoisena tunnusmerkkinä on yhdessä asuminen. (Jallinoja 1985, 7.) Yleisessä kielenkäytössä perhe tarkoittaa yleisimmin samassa asunnossa asuvia toistensa kanssa sukulaisuussuhteessa olevia henkilöitä. Tyyppiperheenä tosin pidetään yhdessä asuvien lasten ja heidän vanhempinsa (tai heistä toisen) muodostamaa yksikköä (Lindgren ym. 1991,128).

Sosiologisesti perhe voidaan määritellä joko rakenteellisten tai funktionalististen selitysten mukaan. Kun perhe määritellään siihen kuuluvien jäsenten perusteella, puhutaan rakenteellisesta määrittelemisestä. Sen mukaan perheeseen kuuluu ihmisiä, jotka ovat tietynlaisessa suhteessa keskenään. Kysymys on viime kädessä miehen ja naisen välisestä seksuaalisuhteesta, jonka seurauksena syntyy lapsi tai lapsia. Tämä on perheen luontoperäinen perusasetelma, jonka voi katsoa toteutuvan myös silloin, kun mies ja nainen hankkivat ottolapsia. (Jallinoja 1985,7.)

Yhteenliittymisen sosiologit ovat usein tulkinneet perustuvan siihen, että eräiden tehtävien hoitaminen tulee ratkaisevasti helpommaksi ja siitä suoriudutaan paremmin, kun ihmiset toimivat yhdessä. Tällaista sanotaan sosiologiassa

funktionalistiseksi selitykseksi. Sen mukaan ihmiset muodostavat perheitä, jotta he voisivat huolehtia nimenomaan perheelle luontuvista tehtävistä. Perhettä määrittelevien tehtävien luettelot vaihtelevat, mutta muutamat tehtävät ovat useille luetteloille yhteisiä. Näitä ovat sukupuolielämä, jälkikasvun hoivaaminen ja kasvattaminen sekä taloudellinen yhteistyö. (Jallinoja 1985, 6.)

Perheiden ja asutokuntien rakenne on muuttunut Euroopan maissa viime vuosikymmeninä huomattavasti. Höpflinger (1991,293) jakaa muutokseen yhteydessä olleet tekijät lähinnä kolmeen ryhmään. Ensimmäisenä tekijänä hän mainitsee alhaisen hedelmällisyyden yhdistyneenä korkeampaan eloonjäämistodennäköisyyteen, mikä on johtanut väestön vanhenemiseen. Toisena tekijänä ovat olleet nopeat ja joskus dramaattisetkin muutokset perheen muodostuksessa. Perheen muodostaminen on siirtynyt myöhäisempään ikään useissa Euroopan maissa. Tämä tulee näkyviin siinä, että ensimmäinen avioliitto solmitaan entistä myöhemmin ja ensimmäinen lapsi synnytetään entistä vanhempana. Samoin niiden nuorten määrä kasvaa, jotka eivät halua lainkaan perustaa perhettä. Kolmantena perheenmuodostukseen vaikuttavana tekijänä Höpflinger (1991, 298-299) mainitsee perheen hajoamisen ja uudelleen muodostuksen. Avioerot ovat huomattavasti lisääntyneet monissa Euroopan maissa. Yhden huoltajan perheiden lisääntyminen on seurausta pääasiassa avioerojen lisääntymisestä.

Hajonneiden perheiden pohjalta muodostuneet niin sanotut uusperheet ovat ensimmäistä perhettä heterogeenisempia ja ne ovat alttiita hajoamiselle. Uusperheessä on yleensä ensimmäistä avioliittoa runsaammin erilaisia ihmissuhteita. Lapset voivat olla molempien puolisoitten yhteisiä tai jommankumman aikaisemmasta avioliitosta peräisin. Lapsilla voi olla samanaikaisesti läheinen yhteys sekä vanhempia että näiden uusiin puolisoihin ja näiden sukuun (Höpflinger 1991,322). Uusperhetilanteessa lapsi joutuu vielä miettimään, kuuluvatko äidin ja isän lapset heidän uusista liitoistaan hänen perheeseensä. Samoin lapsi voi pohtia, kuuluvatko isän ja äidin uusien puolisoitten lapset näiden entisistä liitoista hänen perheeseensä. Uusia mahdollisia sisaria ja veljiä voi siten olla monenlaisia (Jallinoja 2000,193).

Kun ihmiset vastaavat kysymykseen, ketkä muodostavat perheen, he ilmaisevat epäsuorasti omia perhearvostuksiaan. He eivät suostu pitämään mitä tahansa ihmisten yhteenliittymiä perheinä. Punnitessaan erilaisten vaihtoehtojen perhekelpoisuutta he liikkuvat perheen ja ei-perheen rajamaastossa, jossa perhe lopulta myös määrittyy (Ritala-Koskinen 2000). Reunan (1997) tutkimuksen mukaan

suomalaiset ovat lähes yksimielisiä siitä, että yksinhuoltaja lapsineen muodostaa perheen. Tässä suhteessa on mitä ilmeisimmin tapahtunut suuri muutos. ”Vajaaperheistä”, kuten yhden vanhemman perheitä ennen kutsuttiin, on tullut ”oikeita” perheitä. Näin perheissä ei tarvitse välttämättä olla isää ja äitiä.

Yksinhuoltajaperheiden lisääntyminen avioerojen yleistymisen ja uusien avioliittojen vähenemisen seurauksena on yleismaailmallinen kehityssuunta. Yhden huoltajan perheistä on lähes 90 % ollut äiti ja lapsia –perheitä (Miettinen 1991, 146-147). Tilastokeskuksen mukaan vuonna 1995 kaikista lapsiperheistä oli 17,5 % yhden huoltajan varassa. Yksinhuoltajaperheet olivat yleisimpiä kaupungeissa. Helsingissä yli neljänneksessä perheistä ja Tampereelläkin reilussa viidenneksessä (20,8 %) oli vain yksi huoltaja (Tilastokeskus 1995). Vuoden 1999 tilastojen mukaan Tampereella oli yksinhuoltajaperheitä 13,8 % ja Lempäälässä 11,2 % kaikista perheistä (Maakuntatilasto 2000). Näissä laskelmissa oli mukana myös lapsettomat perheet.

Miehen merkitystä nimenomaan yksinhuoltajaperheiden lasten kannalta on tutkinut Arppe (1995), joka toteaa: ”Opettaja loi jokaisen oppilaan kanssa hyvän ja luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen, joka edesauttoi sosiaalisen kehityksen etenemistä. Jokainen yksinhuoltajaperheen lapsi koki opettajan merkittävänä ja tärkeänä ja olonsa luokassa hyväksi ja turvalliseksi.” Huomattavaa Arppen (1995) tutkimustuloksissa oli myös se, että yksinhuoltajaperheen lapset vaativat selvästi muita enemmän opettajan huomiota osakseen. Miesalkuopettajaa pidettiin yksinhuoltajaperheen lapsen sosiaalisessa kehityksessä tärkeänä miehen mallina. Esimerkiksi erään tapausoppilaan yksinhuoltajaisä arvosti opettajan antamaa toisenlaista miehen mallia oman mallinsa ohella. Yksinhuoltajaäidit nostivat myönteisinä esiin miesopettajan kurinpidolliset taidot ja johdonmukaisen rajojen asettamisen. Keskeistä oli, että sekä tytöillä että pojilla oli molempien sukupuolten antamat roolimallit ympärillään. Näitä malleja havainnoimalla lapsen kuva itsestään ja maailmastaan rakentui ja jatkaa edelleen rakentumistaan. (Arppe 1995, 107-108.)

4.2 Isien ja äitien kasvatustavoitteista johdettu opettajaihanne

4.2.1 Vanhempien kasvatustavoitteet

Kasvatustavoite on lyhyesti määriteltynä tila, johon kasvattaja kasvatustoiminnallaan pyrkii. Kunkin kasvattajan kasvatustavoitteet kuvastavat hänen käsitystään ihanneihmisestä. Laajimman Suomessa tehdyn kasvatustavoitteita kartoittavan tutkimuksen tekivät Sauvala ja Kari 1980-luvun vaihteessa. Tutkimuksessa selvitettiin mm. oppilaiden, opettajien ja vanhempien hyväksymiä kasvatustavoitteita sekä niiden yhteyksiä taustamuuttujiin.

Tärkeimmiksi kasvatustavoitteiksi vanhemmat arvioivat kokonaispersoonallisuutta ja mielenterveyttä sekä eettis-sosiaalista aluetta koskevat kasvatustavoitteet. He valitsivat sadasta kasvatustavoitteesta tärkeimmiksi seuraavat kymmenen tavoitetta:

1. rehellisyys
2. luotettavuus
3. oikeudenmukaisuus
4. vanhempien ja lasten välinen luottamus
5. vastuuntunto
6. vastuun kantaminen omista teoista
7. huumeiden välttäminen
8. rauhan arvostaminen
9. elämässä tärkeiden asioiden oppiminen
10. työnteon tärkeänä pitäminen (Sauvala & Kari 1981, 69 –71.)

Myös useissa muissa vanhempien kasvatustavoitteita käsittelevissä tutkimuksissa tärkeimpänä tavoitteena on ollut lapsen tasapainoisuus ja onnellisuus, sekä sosiaalisuuteen kasvaminen. Snellmanin ja Lajusen (1979, 14) tutkimuksen mukaan ensiluokkalaisten vanhemmat pitivät tärkeimpänä sitä, että lapsi kokee olevansa rakastettu, luottaa itseensä, ajattelee itsenäisesti ja johdonmukaisesti, saa itselleen

sopivan ammatin sekä solmii hyviä ihmissuhteita. Tutkimuksissa on selvitetty myös kasvatustavoitteita, joita vanhemmat pitivät merkityksettöminä. Näissäkin tavoitteissa näkyi selvä yhdenmukainen linja. Vähiten arvostettuja olivat uskonnolliset ja esteettiset kasvatustavoitteet (Sauvala & Kari 1981, 70-71). Samaan tulokseen tulivat tutkimuksessaan myös Snellman ja Lajunen (1979). Lisäksi heidän tutkimuksessaan vähiten arvostusta saivat myös politiikkaan, yhteiskuntaan ja kansainvälisyyteen suuntaavat tavoitteet (Snellman & Lajunen 1979, 14).

4.2.2 Vanhempien opettajaihanne

Vanhempien kasvatustavoitteissa painottuivat selvästi oppilaan tasapainoiseen yksilölliseen kasvuun ja sosiaalistumiseen liittyvät näkökohdat. Näiden tavoitteiden saavuttaminen edellyttää opettajalta lämmintä, empaattista ja avointa suhtautumista oppilaisiin. Opettajan tulisi hylätä autoritäärinen asenne ja laskeutua jalustalta lähemmäksi oppilaitaan. Vanhempien opettajaihanne vastaakin lähes täysin ns. humaania opettajaa, joka tukee oppilaiden omaehtoista kasvua, korostaa tiedon jakamisen sijasta kykyä tiedon hankintaan sekä käyttää opetuksessaan pehmeitä, oppilaskeskeisiä työtapoja (Nurmi 1984, 11).

Vanhemmat asettivat lapsi-ihanteensa tärkeimmiksi ominaisuuksiksi useissa tutkimuksissa rehellisyyden, luotettavuuden, vastuuntunnon ja sosiaalisesti hyväksyttävän käyttäytymisen (esim. Sauvala & Kari 1981). Tällaisten ominaisuuksien opettamisessa lähes ainoa keino on opettajan antama hyvä esimerkki. Vielä pari vuosikymmentä sitten opettajan esimerkille moraalikäyttäytymisen alueella asetettiin erittäin korkeita vaatimuksia. 1970-luvulta lähtien on tietoisesti pyritty vähentämään opettajan velvollisuutta käyttäytyä esikuvallisesti, mutta käytännössä opettaja on kuitenkin yhä malli oppilailleen.

Vanhemmat pitivät lastensa henkistä kasvua tärkeimpänä kasvatuspäämääränään. Tiedolliset tavoitteet eivät yleensä esiintyneet tärkeimpien tavoitteiden luettelossa. Tästä voidaan päätellä, että myös opettajassa vanhemmat arvostavat eniten kasvattajan kykyä, väheksymättä kuitenkaan opettamiseen liittyviä

taitoja. Vanhemmat jakavat kasvatustehtävän pääasiassa opettajan kanssa. Kuitenkin vasta tavoitteiden yhdensuuntaisuus ratkaisee sen, miten kasvatustehtävä onnistuu (Savolainen 1987, 41).

4.3 Vanhempien ajatuksia ja odotuksia esiopetuksesta

Ahon (1998) seurantatutkimuksen ‘Vanhempien esiopetukselle antamista merkityksistä kouluun siirtymisen vaiheessa’ kohderyhmänä oli imatralaisia ja joensuulaisia lapsia, heidän vanhempiaan ja opettajiaan. Vanhempia koskevassa seurannassa huomio kiinnitettiin mm. siihen, millaisena he kokevat esi- ja alkuopetuksen, lapsensa esi- ja alkuoppilaina sekä lapsensa koulunkäynnin. Seuranta mahdollisti paitsi vanhempien ennakkokäsitysten ja niiden pysyvyyden tutkimisen myös vanhempien ja päiväkodin/koulun intentioiden tarkastelun.

Esiopetus kuulostaa sananakin varsin erilaiselta kuin päivähoito, joten on ymmärrettävää vanhempien kokeneen lapsensa elämässä esiopetuksen alkamisen vastaavanlaisena kuin koulunkäynnin alkamisen. Useimmiten vanhempien ajatukset lapsensa esiopetuksen alussa kohdistuivat tavalla tai toisella kouluvalmiuden saavuttamiseen. Tämä heijastui myös niissä toiveissa, jotka kohdistuivat lapsen sosiaaliin valmiuksiin ja näiden oppimiseen, kuten ryhmässä toimimisen oppimiseen, kavereiden saamiseen tai yleensä vain ” pärjäämiseen”. (Aho 1998,482.)

Joidenkin vanhempien toiveisiin kuuluivat lapsen persoonallisuuden kehittymiseen liittyvät seikat; toivottiin kärsivällisyyden, keskittymiskyvyn, itsenäistymisen ja reipastumisen lisääntyvän ja arkuuden kaikkoavan. Selvästi vähemmässä määrin kuin sosiaalisia seikkoja korostettiin kognitiivisia valmiuksia, tietoja ja taitoja, joskin usein toivottiin lapsen oppivan myös erilaisia asioita. Kuitenkin monet vanhemmat olivat kiinnittäneet huomion lapsensa intoon, haluun ja tarpeeseen päästä esiopetukseen ja uutta oppimaan. (Aho 1998, 483.)

Vanhemmat odottivat myös selvästi kognitiivisenkin alueen opetusta, mutta sen toteuttamisessa pelättiin liikaa ”koulumaisuutta”. Joillakin vanhemmilla oli jo kokemusta esiopetuksesta vanhempien lastensa osalta, ja jos he olivat sen havainneet

lapselle sopivaksi, opettajiin ja esiopetukseen yleensä suhtauduttiin luottavaisin mielin (Aho 1998).

Latvalan (1992) pro gradu-tutkimuksessa ´peruskoulun esiopetus vanhempien kokemana´ ei vanhempien mielipiteissä erityisesti korostu opettajan sukupuoli, vaan ennemminkin persoonallisuus, empaattisuus ja yleinen alalle sopivuus. Jotkut vanhemmista olivat jopa sitä mieltä, että esiopettajan koulutuksella ei ole merkitystä. Pääasia heidän mielestään oli, että esiopettaja ja lapset tulevat hyvin toimeen keskenään. Vanhemmilta kysyttiin myös joitakin ideaalin esiopettajan ominaisuuksia. Jotakin piintyneistä käsityksistä kasvatuksesta ainoastaan naisten tehtävänä kertovat vastaukset, joissa esiopettajan ideaaliksi ominaisuudeksi mainitaan mm. äidillisyyys.

Ahon (1998) tutkimuksen mukaan vanhempien esiopetusta koskevia arviointeja voidaan kokoavasti kuvata mallilla, jonka mukaan olennainen esiopetuksen merkitys on lapsen kouluvalmiuden saavuttamisessa. Esiopetus nähtiin vaiheena, joka madaltaa kynnystä ja tasoittaa tietä koulunkäynnin aloittamiseen. Näin lapsen elämässä merkittävä siirtymä on kuin veteen piirretty viiva ilman tarpeetonta pelkoa tai ahdistusta. Juuri tällaisena vanhemmat kokivat esiopetuksen tehtävän. Kouluvalmius kehittyy sosiaalisten ja kognitiivisten tietojen, prosessien, taitojen ja strategioiden oppimisesta. Monet vanhemmista odottivat esiopetuksen tarjoavan lapselle mahdollisuuden sosiaaliseen ja kognitiiviseen oppimiseen. Vanhemmat odottivat monipuolista oppimista, osa toi esille jopa oppimaan oppimisen. Etenkin esiopetuksen alkaessa tuotiin esille sosiaalisten valmiuksien kehittymisen ja lasten sosiaalisten suhteiden solmimisen merkitys esiopetuksen aikana.

Vanhempien näkemykset kognitiivisten oppimistoimintojen tarpeellisuudesta pysyivät esiopetusvuoden aikana varsin samansuuntaisina. Kognitiivisen oppimisen alueella vanhemmat arvostivat suuresti oppimaan oppimisen prosesseja ja taitoja, kuten oppia tekemään havaintoja, jolloin ympäristö on tärkeä havainnoinnin kohde, ja oppia ajattelemaan. Niin ikään painotettiin puheen oppimista edistäviä toimintoja. Se että vanhemmat näkivät jopa lukemista ja matematiikan ja kirjoittamisen oppimista edistäviä toimintoja tarpeellisempina sen, että lapset oppivat ymmärtämään ympäristöön, ml. luontoon, liittyviä asioita, saattaa poiketa julkisuudessa esitetyistä näkemyksistä. Vähiten tärkeinä vanhemmat pitivät sitä, että lapsi oppii esiopetusvuoden aikana lukemaan, kirjoittamaan tai oppii matematiikkaa. (Aho 1998.)

Vanhemmat odottivat esiopetukselta lapsen huomioon ottamista ja antoivat arvoa esiopetuksen lapsilähtöiselle pedagogiikalle. Vanhempien näkemyksissä opettaja on lapsen oppimaan ohjaaja, jolta edellytettiin ammattitaitoa ja jonka ammattitaitoa arvostettiin. Vanhempien mielipiteissä tuli korostuneesti esille lapsen motivaatio oppimiseen ja oma innokkuus, halu ja tarve päästä esiopetukseen, joten esiopetus näyttää täyttävän lapsenkin elämän toiveet. Tähän halukkuuteen sisältyivät myös ns. kaverisuhteet ja niiden ylläpitämisen mahdollisuus. (Aho 1998.)

5 ESIOPETUS JA ESIOPETTAJA

5.1 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000).

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Siinä tuetaan ja seurataan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä sekä ennalta ehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Tärkeää on vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla sekä tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Lapsen kokemusmaailmaa rikastutetaan ja häntä autetaan suuntautumaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin. Esiopetuksessa on huomioitava myös sukupuolten erityistarpeet. Esiopetuksessa lapsille taataan tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulun aloittamiseen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000.)

Perinteisesti varhaiskasvatus on ymmärretty alle kouluikäisten hoidoksi, kasvatukseksi ja opetuksiksi kodeissa ja päivähoidossa (vrt. Ojala 1993). Viime aikoina

on esitetty, että varhaiskasvatuksen tulisi kattaa ikävuodet lapsen syntymästä aina kahdeksanteen ikävuoteen (Hujala ym. 1998). Siten kodin ulkopuolinen varhaiskasvatus koostuisi oppivelvollisuuskoulua edeltävästä esiopetuksesta ja peruskoulun 1-2 luokkien alkuopetuksesta. Varhaiskasvatuksen käsitteen laajentamista on perusteltu kansainvälisellä käytännöllä. Perusteluissa lienee tarkoitettu lähinnä angloamerikkalaista early childhood education -termiä, jota englanninkielisessä alan kirjallisuudessa käytetään tosin varsin kirjavasti. Oleellista on kuitenkin ymmärtää, että kasvatusalan termit liittyvät aina kiinteästi kunkin maan kasvatusta- ja koulutusjärjestelmään. Ikäryhmiin perustuvat määritelmät ovat siten harhaanjohtavia. (Brotherus ym. 1999.)

Kunnat ovat nykyään velvoitettuja järjestämään esiopetusta kaikille halukkaille 6-vuotiaille. Esiopetus onkin koko maassa käynnistynyt hyvin, n. 93 % 6-vuotiaiden ikäluokasta oli kunnallisessa esiopetuksessa syksyllä 2001 (Itä-Suomen lääninhallitus 2002). Kunnilla on oikeus päättää esiopetuksensa toteuttamisesta. Pääosin esiopetus toteutettiin päiväkodeissa joko erillisenä opetusryhmänä tai yhdistettynä päivähoitolaisten kanssa. Kouluissa esiopetusta toteutettiin joko erillisenä opetusryhmänä tai yhdistettynä alkuopetuksen kanssa. Hallinnolliset järjestelyt vaihtelevat kunnittain. Yleisimmin esiopetusta järjestetään sosiaalitoimen, koulutoimen tai sosiaali- ja koulutoimen yhdessä hallinnoimana. (Itä-Suomen lääninhallitus 2002.)

5.2 Esiopettaja

Kasvattaja on henkilö, jonka päätehtävä on kasvatusprosessin säätöminen kasvatustavoitteita asettamalla ja valitsemalla sellaisia ärsykeitä, jotka tuottavat toivottua tulosta oppimisprosessissa. Kasvattajan on aina otettava huomioon kasvatettava yksilö ja osallistuttava aktiivisesti itse kasvatustapahtumaan. (Viljanen 1982,54 – 55.)

Toisen näkemyksen mukaan kasvattaja on jokainen ihminen, joka vaikuttaa toisen ihmisen persoonallisuuden kasvuun tarkoituksella edistää kehitystä.

Kasvattaja on kodissa isä, äiti tai muu henkilö, joka kasvattaa lasta. Koulussa opettaja on samalla kasvattaja ja opetuksen tulisi vaikuttaa aina kasvattavasti, koko yksilön persoonallisuuden kasvua edistävästi (Heinonen 1989).

Kasvatus on käytännön toimintaa, vuorovaikutusta ja se pyrkii aina johonkin päämäärään. Sen tavoitteena voidaan mainita kokonaispersoonallisuuden kehittäminen sekä sosiaalistaminen erilaisiin ryhmiin. Kasvattajan tehtävänä on opettaminen ja kasvamisen auttaminen kasvattajan oman persoonan ja pedagogisten taitojen avulla. (Hirsjärvi & Huttunen 1991, 20 – 22.)

Opettaja on useimmiten lapselle ensimmäinen kodin ulkopuolinen merkittävä aikuissuhde, ja tälle suhteelle on ominaista henkilökohtaisuus ohi vanhempien. Esiopettaja on pienelle lapselle esikuva ja malli, opettajan ammattiin kuuluva eettinen vaade on ymmärrettävissä hyvin tästä lähtökohdasta käsin. Opettajan merkitys lapselle muuttuu iän karttuessa, alkuopetusikäiselle alkaa vertaisryhmä merkitä entistä enemmän. (Brotherus ym. 1999, 116.)

Korpisen (1982) tutkimuksen mukaan opettajan merkitys säilyy edelleen myös ylemmille luokille. Kolmasluokkalaisille tärkeimpiä henkilöitä ovat vanhemmat ja opettaja, kun taas kuudesluokkalaisilla toverit syrjäyttävät tärkeydessään vanhemmat, mutta opettajan merkitys säilyy ennallaan. (Korpinen 1982, 96-104.) Oleellisena nähdään se, että koulussa olisi kumpaakin sukupuolta olevia opettajia sekä mahdollisimman monenlaisia miehiä ja naisia opettajina. (Simonen 1992,16-17.)

Nykyisin kuitenkin ala-asteen opettajina ja lastentarhanopettajina on lähes poikkeuksetta naisia. Opetusalalla naisia on 63,9% ja miehiä 36,1%. Vuodesta 1988 miesten osuus opetuslalla on vähentynyt useita prosenttiyksiköitä, ja naisten osuus kasvatuslalla on lisääntynyt. (Työvoiman koulutus ja ammatit 1995, 57-58.) Miesopettajien puute varsinkin alkuopetuksessa on suuri. Esimerkiksi Jyväskylän yliopiston luokanopettajien koulutuslinjalta vuosina 1990-1995 alkuopetukseen erikoistuneita miesopettajia on valmistunut vain kolme (Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksen kanslia 1995). Samaan miesopettajien vähyyteen törmättiin myös tätä tutkimusta tehtäessä. Lapsiryhmässä toimivia miesesiopettajia oli äärimmäisen hankala löytää. Esimerkiksi lähes kahdensadantuhannen asukkaan Tampereella ei syksyllä 2002 ollut ainuttakaan miestä esiopettajana. Miesopettajat työskentelevät mieluummin ylemmillä luokilla, mikä ilmeni muun muassa Niikkon (1993, 15) tutkimuksesta. Tutkimuksessa mukana olleista kolmesta miesalkuopettajasta

ainoastaan yksi halusi tulevaisuudessa työskennellä alkuopetusluokassa, kun kaksi muuta halusivat toimia luokilla 5-6.

Monet oppilaat voivat olla kuusi ensimmäistä vuotta ainoastaan naisopettajan opetuksessa, koska miehiä ei näy jokapäiväisessä koulun arkielämässä yhtä paljon kuin naisia (Huttunen 1992b,10-11). Seifertin (1988,70) mukaan miehet mielellään menevät koulumaailmassa koulun johtajiksi tai rehtoreiksi ennemmin kuin toimivat alkuopetuksessa. Ammatillinen status on korkeampi ja koulun johtajana miesopettaja ei ole niin paljon välittömässä kontaktissa oppilaiden kanssa. Jos miesopettajalla ei ole mahdollisuutta koulun johtajaksi, hänet sijoitetaan yleensä ylemmille luokille, jossa ajatellaan ilmenevän enemmän käytöshäiriöitä (Ojanen 1979,4). Miesopettajan koetaan selviävän ongelmatilanteista naisia paremmin, ja miesopettajan rooliin liitetäänkin usein maskuliinisuus ja valta. Kuitenkin Korpi (1991,47) näkee tässä sen vaaran, että miesopettajalla on vain kurinpitäjän ja auktoriteetin rooli, jolla opettajan miehinen identiteetti pysyy kunnossa.

Seifertin mukaan hyvässä alkuopettajassa tulisi olla opettajan lisäksi vanhempaa, isää tai äitiä, koska alkuopetus on ennen kaikkea koulumaailmaan opettelua. Vanhempien kanssa yhteistyössä alkuopettajan kasvattajan merkitys korostuu ensimmäisten vuosien aikana. (Seifert 1988,70-72.) Vaikka esiopetus hyvin toteutettuna on paljon muutakin kuin koulumaailmaan opettelua, sopivat samat ajatukset opettajuuden vaatimuksista mielestäni myös esiopettajaan. Opettajan merkitys kasvattajana – oli hän mies tai nainen – on aina oppilaalle suuri. Ojanen (1979,9) korostaa opettaja-oppilas –suhteen merkitystä varsinkin alkuopetuksessa, jolloin lapselle syntyy joko myönteinen tai kielteinen asenne koulunkäyntiin. Oppilaantuntemuksen tärkeys korostuu alkuopetuksessa, jolloin lapset eivät vielä ole tottuneet koulunkäyntiin ja ovat tottumattomia toimimaan luokkayhteisössä. Esiopettajalta vaaditaan samoja taitoja opettaessaan uutta ryhmäänsä toimimaan yhdessä. Seifertin (1988) mukaan alkuopettaja on yksi tärkeimmistä lähihenkilöistä lapsen kehityksessä. Alkuopettaja on luokassaan ikään kuin suurperheen kasvattaja, jonka kasvatusvastuu kuitenkin yltää vain koulupäivään eikä enää opettajan vapaa-aikaan. Silti alkuopettaja tuntee vastuuta lapsen koulutuksen eteenpäin viemisestä, koska hän on henkilö, joka on tutustuttanut lapsen koulumaailmaan ja ohjaa häntä siinä. (Seifert 1988,71.)

Miesten yleensä kuvataan suhtautuvan kasvatustyöhönsä naisia suurpiirteisemmin, joustavammin ja kokonaisvaltaisemmin. Tammisen (1995, 113-118) mieslastentarhanopettajia koskeneen tutkimuksen mukaan miehet ovat rohkeampia kokeilemaan uusia vaihtoehtoja, sallivampia työssään sekä muutosvalmiimpia kuin naiset. Miesten toiminnan koetaan olevan spontaanimpaa ja vähemmän ohjattua verrattaessa naislastentarhanopettajien toteuttamaan toimintaan. Lammi-Taskulan (1993) tutkiessa mieslastentarhanopettajia, he itse korostivat rentouden ja suurpiirteisyyden lisäksi eroavansa naisista olemalla jäməkämpä ja lujempia kurinpitäjiä (Lammi-Taskula 1993, 27-28). Sekä Lammi-Taskulan että Tammisen tutkimuksissa lastentarhanopettajat itse korostivat miesopettajan merkitystä miehen mallina. Monet tutkimukseen vastanneista pitivät naisellista kasvatusilmapiiriä lapsen kannalta epäviihtyisänä sekä epänormaalina, jossa miehen mallin tarve korostuu. Tärkeää on, että lapselle muodostuu kuva maailmasta, jossa molemmat sukupuolet ovat edustettuina. (Lammi-Taskula 1993, 28-31; Tamminen 1995, 119-123.)

Dunkin (1987) on käsitellyt artikkelissaan eri tutkimuksia, joissa on tarkasteltu mies- ja naisopettajien luokahuonekäyttäytymistä kolmesta eri näkökulmasta. Ensimmäinen näkökulma kohdistuu nais- ja miesopettajien johtamiskykyyn luokassa. Artikkelin perusteella miesopettajien luokat olivat organisoituneempia ja miehet käyttäytyivät myös dominoivammin kuin naisopettajat. Naisopettajien opetus koettiin yleensä lämpimämpänä, läheisempänä ja he myös sietivät enemmän häiriökäyttäytymistä. Naisopettajien luokat olivat yleensä rennompia ja oppilaat olivat halukkaampia keskustelemaan. Toiseksi Dunkin tarkastelee opettajien pedagogisten taitojen eroja (kysyminen, vastaaminen, nuhtelu). Miesopettajat antoivat huomattavasti vähemmän palautetta luokkatilanteissa ja odottivat itsepintaisesti oppilaalta oikeaa vastausta, kun taas naisopettajat usein ohjasivat kysymyksen toiselle oppilaalle. Huomattavaa on kuitenkin se, että miesopettajat jakoivat kiitosta tasapuolisesti sekä tytöille että pojille, kun taas naisopettajat kiittivät poikia useammin kuin tyttöjä. Naisopettajat myös loivat enemmän positiivisia kontakteja poikiin kuin tyttöihin. Kolmantena näkökulmana Dunkin tarkastelee mies- ja naisopettajien käyttämän kielen eroja. Miesopettajat käyttivät puhuessaan pidempiä lauseita kuin naisopettajat ja miehet käyttivät oppilaidensa sukunimiä useammin kuin etunimiä. Tutkimuksissa on todettu myös miesopettajien oppilaiden käyttävän erilaista kieltä kuin naisopettajien oppilaiden. (Dunkin 1987, 606-608.)

Luokanopettajaopiskelijat Niikkon (1993) tutkimuksessa kuvasivat itseään tulevina opettajina erilaisin metaforin. Vajaa puolet tutkimukseen osallistuneista luokanopettajaopiskelijoista määrittelivät itsensä ohjaamista kuvaavilla sanoilla kuten ”leirin ohjaaja”. Metaforilla ”äiti”, ”vanhempi”, ”ystävä” ja ”auttava kaveri” kuvasi itseään vajaa neljännes luokanopettajaopiskelijoista. Nämä mielikuvat yhdistyivät voimakkaasti vanhemmuuteen ja ystävyYTEEN. Johtajuuteen ja organisointiin liittyvillä sanoilla kuten ”johtaja”, ”tiedon jakaja” ja ”työkaveri” itseään määritteli myös vajaa neljännes. (Niikko 1993,37.) Tutkimustulosten perusteella opiskelijat näkivät tulevan työnsä lähtökohtana oppilaat ja heidän tarpeensa ja osa opiskelijoista koko opettajuuden eräänlaisena vanhemmuuden jatkeena. (Niikko 1993, 38,44.)

Kihlström (1988) on tutkinut ruotsalaisten esiopettajien käsityksiä ammattinsa pedagogisista sisällöistä eli opettajan päätehtävistä. Hän luokitteli esiopettajat neljään luokkaan. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat opettajat korostivat ammatillisena sisältönä sitä, että opettaja on selvillä toiminnan päämäärästä: mitä tehdään, miksi tehdään ja miten tehdään. Toiseen ryhmään kuuluvat esiopettajat näkivät ammattinsa pedagogisena sisältönä lapsen hoitamisen. Siinä korostuivat lasten havainnointi, lasten hyvinvointi ja se, että ristiriidat ratkaistaan. Kolmanteen ryhmään kuuluvat esiopettajat näkivät tärkeimpänä työnsä pedagogisena sisältönä lapsen persoonallisten kykyjen kehittämisen. Siinä korostuivat lapsen itseluottamuksen, identiteetin, itsenäisyyden, yhteistyökyvyn ja motoriiikan kehittäminen sekä demokraattisiin arvoihin kasvattaminen. Neljänteen luokkaan sijoittuvat esiopettajat korostivat ammattinsa pedagogisena sisältönä lapsen opettamista. Nämä esiopettajat pitivät tärkeänä lapsen käsitteenmuodostuksen, havainnointikyvyn, puheen ja lapsen ajattelukyvyn kehittämistä.

Kirjallisuudessa on alkanut viime aikoina esiintyä näkökulmia, jotka tarkastelevat opettajan persoonallisuutta ja siitä nousevia opettajuuden ja opetuksen elementtejä. Vaikka pedagoginen eksperttiys ja opetuksen menetelmätiedot ja –taidot ovat keskeisiä, opettajuus on kuitenkin pohjimmiltaan luova tapahtuma, jossa opettajuuteen liittyvien persoonallisten tekijöiden on ajateltu muodostuvan tietyistä tekijöistä, kuten innosta, mielikuvituksesta tai luonteen korkeatasoisuudesta. (Brotherus ym. 1999, 118 – 119.)

6 TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄ JA ONGELMAT

Tutkimuksen ongelmat muodostuvat yhdestä pääongelmasta ja neljästä siihen liittyvästä alaongelmasta. Tutkimuksen pääongelmaksi muodostui kysymys lasten vanhempien asettamista odotuksista ja merkityksistä esiopettajan sukupuolta kohtaan. Tutkimuksessa mielenkiinto korostuu isien ja äitien esiopettajan sukupuolelle asettamien merkitysten eroavaisuuksiin. Tarkasteltavaksi otetaan myös vanhempien odotukset ja käsitykset miehistä esiopettajina niin esiopetuksen toiminnan kuin lasten kokonaiskehityksen kannalta.

pääongelma: Mikä merkitys esiopettajan sukupuolella on lasten vanhemmille ?

alaongelma 1: Miten isät ja äidit kokevat miesten soveltuvan esiopettajan työhön ?

alaongelma 2: Millaisia näkemyksiä vanhemmilla on eri sidosryhmien (lapset, toiset vanhemmat, koulun/päiväkodin muu henkilökunta) suhtautumisesta miesesiopettajiin ?

alaongelma 3: Miten miehet ja naiset eroavat esiopettajan työssä ja toiminnassa isien ja äitien mielestä ?

alaongelma 4: Millaisia merkityksiä isät ja äidit antavat miesesiopettajalle toisaalta lasten ja toisaalta esiopettajan ammatin kannalta ?

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

7.1 Tutkimusote ja mittari

Tämä tutkimus on kuvaileva, määrällinen kyselytutkimus. Survey-menetelmillä tarkoitetaan etukäteen strukturoitua aineiston keruuta kysely- ja haastattelulomakkeiden avulla (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1995, 118). Kysely- ja haastattelumenetelmien vahva puoli on erityisesti niiden tehokkuus ja taloudellisuus silloin, kun kerätään tietoa suurten ihmismäärien toiminnasta, asenteista tai mielipiteistä. Survey-menetelmää käyttävä voi suhteellisen luotettavasti arvioida etukäteen, kuinka paljon resursseja aineiston keruu ja analyysi vaativat. Näin myös aikataulut ja kustannukset voidaan arvioida varsin hyvin tutkimuksen suunnitteluvaiheessa (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1995, 119).

Tutkimuksen mittarin (Liite 1) laadinnassa käytettiin hyväksi aikaisempia lastentarhanopettajiin ja myös luokanopettajiin kohdistuneita tutkimuksia ja niiden mittareita. Esiopettajan sukupuolen merkitykseen ja vanhempien odotuksiin miesesiopettajaa kohtaan liittyvien kysymysten ja asennemittarin laadinnassa olivat pääasiallisina lähteinä Gabrielsen ym. (1983), Wollert (1978) ja Robinson ym. (1984). Kyselylomaketutkimusta puolsivat useat seikat. Tutkimuksen taloudellisuuden ja nopeuden lisäksi valintaan vaikutti se, että näin tutkimushenkilöt olivat helposti tavoitettavissa. Tutkimukseni aihe on luonteeltaan henkilökohtainen, jolloin esimerkiksi haastattelussa tutkijan läsnäolo olisi ehkä suunnannut tutkimushenkilöiden vastauksia. Toisaalta kyselylomaketutkimuksessa tutkimushenkilöhenkilö voi vastata todellisista mielipiteistään poikkeavalla tavalla, esimerkiksi yleisten odotusten mukaisesti.

Kysymyksissä 1-36 esitettiin väittämiä, jotka liittyivät miehiin ja naisiin esiopettajina. Asteikkona käytin 5-portaista semanttista differentiaali-asteikkoa (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä). Rakenteeltaan semanttinen differentiaali on lähinnä yksinkertainen summa-asteikko. Perinteisesti sitä käytetään asennemittarina, mutta se soveltuu myös etäisyyden ja samanlaisuuden mittaamiseen (Eskola 1975, 252-253). Miesesiopettajan roolia ja merkitystä selvitettiin kysymyksissä 37-39. Kysymys 37 on muotoiltu siten, että vastaajan oli valittava jompikumpi annetuista vaihtoehdoista

(kyllä, ei) ja perusteltava kantansa. Kysymyksessä 38 puolestaan vastaajan oli arvioitava miesesiopettajan merkitystä lapselle erikseen tyttöjen ja poikien kannalta. Esiopetuksen toiminnan sisältöjä kysyttiin kysymyksillä 40-42 (kysymykset 40 ja 41 listoja, joista vastaajien oli valittava mielestään kolme tärkeintä) ja vanhempien esiopetusta ja esiopettajaa kohtaan tuntemia ennako-odotuksia avoimilla kysymyksillä 43-45. Taustatiedot oli sijoitettu mittarin loppuun (kysymykset 46-51).

7.2 Esitestaus

Kyselylomakkeen esitestaus suoritettiin syyskuussa 2002. Esitestaukseen osallistui 24 varsinaiseen otokseen kuulumatonta esikouluikäisen lapsen vanhempaa. Esitestauksen tulosten perusteella tein joitakin pieniä tarkennuksia väittämien sanamuotoihin lähinnä väärinymmärtämisen minimoimiseksi (Valli 2001,31). Esitestauksen jälkeen pohdin myös asennemittarin (1-36) asteikon muuttamista neliportaiseksi. Tällöin vastaajien olisi ollut pakko ottaa väittämiin kantaa puoleen tai toiseen. Halusin kuitenkin säilyttää asteikon parittomana, jolloin keskimmäisen luokan neutraalisuus säilyy. Vastaajalla oli näin mahdollisuus olla ottamatta kantaa väittämiin, joihin hänellä ei yksinkertaisesti ole mielipidettä. (Valli 2001,35.)

7.3 Tutkimusaineiston keruu ja tutkimushenkilöt

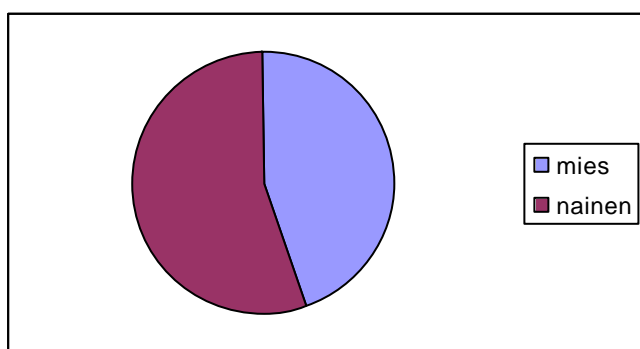
7.3.1 Aineiston keruu

Tutkimusjoukko valittiin Lempäälän ja Kangasalan kunnan kuusivuotiaiden, esiopetukseen lukuvuonna 2002-2003 osallistuvien lasten vanhemmista. Tutkimusaineistoa oli tarkoitus kerätä myös Tampereen kaupungista, mutta siellä ei syksyllä 2002 ainoassakaan esiopetusryhmässä toiminut miesesiopettajaa.

Tutkimusaineisto kerättiin kyselykaavakkeella viiden esiopetusryhmän vanhemmilta loka-marraskuussa 2002. Kaikissa kyselyyn osallistuneissa esiopetusryhmissä esiopettajana oli mies. Kyselyyn saivat vastattavakseen molemmat vanhemmat erikseen, koska yhtenä tutkimusongelmana oli selvittää eroavatko äitien ja isien asenteet ja odotukset toisistaan. Kyselylomakkeet toimitettiin vanhemmille esioppilaiden välityksellä. Kyselylomake lähetettiin 134:lle vanhemmalle. Ennen tutkimuksen suorittamista hankin tutkimusluvut Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimelta (Liite 3), Kangasalan kunnan sosiaalijohtajalta (Liite 4) sekä Lempäälän kunnan sivistystoimen johtajalta (Liite 5).

7.3.2 Tutkimushenkilöiden kuvailua

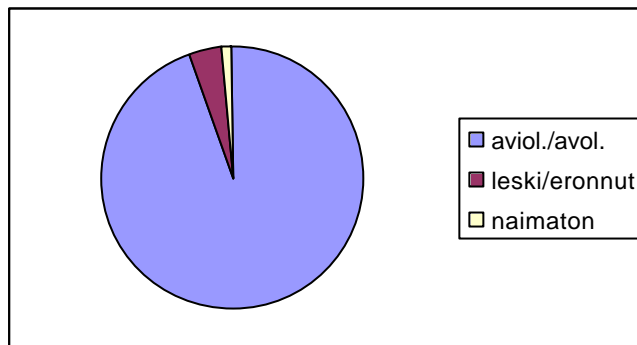
Tutkimukseen osallistui yhteensä 97 esiopetusikäisen lapsen vanhempaa Lempäälän ja Kangasalan kunnasta. Kyselyyn vastanneista vanhemmista miehiä oli 43 ja naisia 54 (Kaavio 1). Kaikkiaan kysely lähetettiin 134:lle vanhemmalle, joten kyselyyn vastausprosentiksi tuli 72,3. Hyvän vastausprosentin lisäksi ilahduttavaa oli, että myös isät osallistuivat kyselyyn jopa odotettua runsaammin.

Kaavio 1. Vastaajien sukupuolijakauma

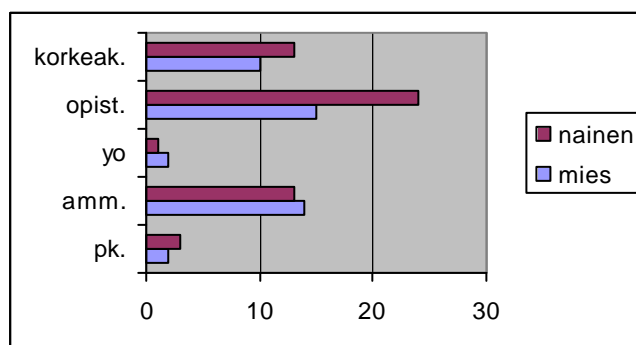
Tutkimushenkilöistä selvä enemmistö (94,8 %) oli siviilisäädyltään joko naimisissa tai avoliitossa. Leskiä tai eronneita oli otoksessa 4 vastaajaa (4,1 %) ja naimattomia 1 (Kaavio 2). Tutkimushenkilöiden perheissä oli hyvin usein

esikoululaisen lisäksi myös muita lapsia. Sisaruksia esikoululaisella oli 88 perheessä (90,7 %).

Kaavio 2. Vastaajien siviilisäätö

Tutkimukseen osallistuneiden vanhempien koulutus jakautui melko tasaisesti isien ja äitien välillä (kaavio 3). Molempien yleisin koulutustaso oli opistoasteinen tutkinto. Äideistä 24 ja isistä 15 oli suorittanut jonkin opistotasaisen tutkinnon. Isien kohdalla tosin lähes samaan yltää ammattikoulututkinto (14 vastausta). Korkeakoulututkinnon oli suorittanut 23 vastaajaa. Äideistä korkeakoulututkinto oli kolmellatoista ja isistä kymmenellä.

Kaavio 3. Tutkimushenkilöiden koulutus

7.4 Tutkimuksen tilastolliset analyysit

Tutkimukseni oli kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus ja sen analysoinnissa käytettiin tilastollisia menetelmiä. Tilastollisen tutkimuksen avulla selvitettiin lukumääriin ja prosentiosuuksiin liittyviä kysymyksiä sekä eri asioiden välisiä riippuvuuksia tai tutkittavissa ilmiöissä tapahtuneita muutoksia (Heikkilä 2001). Kvantitatiivinen tutkimus edellytti riittävän suurta ja edustavaa otosta ja se toteutettiin standardoituja kyselylomakkeita käyttäen.

Erilaiset tilasto-ohjelmistot tarjoavat nykyään monia mahdollisuuksia tutkimuksen analysoinnille. Tämän tutkimusaineiston analysoinnissa käytettiin SSPS -ohjelmaa. Muuttujien välisiä yhteyksiä tutkitaan tavallisesti kahden muuttujan välillä eli pareittain. Tavallisimpia tapoja ilmaista kahden muuttujan välinen riippuvuus on korrelaatiokerroin (Heikkilä 2001). Tässä tutkimuksessa käytin Spearmanin järjestyskorrelaatiokerrointa.

Ristiintaulukoinnilla selvitetään kahden luokitellun muuttujan välistä yhteyttä. Kun halutaan selvittää, onko kahden muuttujan välillä tilastollisesti merkitsevää riippuvuutta, suoritetaan testaus χ^2 -riippumattomuustestin (khiin neliö – testin) avulla. (Heikkilä 2001). Keskiarvotesteillä vertaillaan ryhmien keskiarvoja toisiinsa. Tässä tutkimuksessa käytettiin studentin t -testiä vertailtaessa isien ja äitien vastauksia toisiinsa.

Kyselylomakkeen kysymykset 1-36 mittasivat esikouluikäisten lasten vanhempien asenteiden myönteisyyttä ja stereotyyppisyyttä miesesiopettajaa kohtaan. Mittarin kysymyksistä muodostettiin neljä summamuuttujaa. Miesten soveltuvuus esiopettajan työhön (summamuuttuja 1), miesten ja naisten erot työssä ja toiminnassa (summamuuttuja 2), miesesiopettajan merkitys lasten ja esiopettajan ammatin kannalta (summamuuttuja 3) sekä miesesiopettajaan suhtautuminen (summamuuttuja 4). Taulukossa 1 (Liite 6) on esitetty miesten ja naisten vastausten prosenttijakaumat sekä erojen merkitsevyys. Taulukosta on myös luettavissa kysymykset, joista summamuuttujat muodostettiin.

7.5 Tutkimuksen luotettavuus

7.5.1 Validiteetti

Tutkimuksen tulee mitata sitä, mitä oli tarkoituskin selvittää. Jos tutkija ei ole asettanut täsmällisiä tavoitteita tutkimukselleen, hän tutkii helposti väärää asioita. Validius tarkoittaa karkeasti ottaen systemaattisen virheen puuttumista. Validilla mittarilla suoritettut mittaukset ovat keskimäärin oikeita. Jos mitattavia käsitteitä ja muuttujia ei ole tarkoin määritelty, eivät mittaustuloksetkaan voi olla valideja.

Validiutta on vaikea tarkastella jälkikäteen. Se on varmistettava etukäteen huolellisella suunnittelulla ja tarkoin harkitulla tiedonkeruulla. Tutkimuslomakkeen kysymysten tulee mitata oikeita asioita yksiselitteisesti, ja niiden tulee kattaa koko tutkimusongelma. Myös perusjoukon tarkka määrittely, edustavan otoksen saaminen ja korkea vastausprosentti edesauttavat validin tutkimuksen toteutumista.(Heikkilä 2001.)

7.5.2 Reliabiliteetti

Mittauksen reliabiliteetti määritellään kyvyksi tuottaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Tutkimuksen sisäinen reliabiliteetti voidaan todeta mittaamalla sama tilastoyksikkö useampaan kertaan. Jos mittaustulokset ovat samat, niin mittaus on reliaabeli. Tutkimuksen ulkoinen reliabiliteetti tarkoittaa sitä, että mittaukset ovat toistettavissa myös muissa tutkimuksissa ja tilanteissa. Alhainen reliabiliteetti alentaa myös mittarin validiteettia, mutta reliabiliteetti on riippumaton validiudesta. (Heikkilä 2001.)

Reliabiliteettia voidaan tarkastella mittauksen jälkeen. Reliabiliteetti määritellään käytännössä kahden riippumattoman mittauksen korrelaatioksi. Mitataan samaa asiaa kahdella tai useammalla kysymyksellä ja lasketaan niiden välinen korrelaatiokerroin. Käytettäessä summa- tai keskiarvomuuttujaa, joka koostuu useasta

samaa asiaa mittaavasta osiомуuttujasta, voi korrelaatioita tutkia korrelaatiokertoimien avulla. (Heikkilä 2001.)

Tämän tutkimuksen analyysissä käytetyssä SPSS-ohjelmassa on erilaisia reliabiliteettia mittaavia kertoimia, joista Cronbachin alfa lienee käytetyin. Reliabiliteettikerroin on välillä [0,1] ja suuret kertoimen arvot ilmoittavat, että mittarin osiot mittaavat samantyyppistä asiaa. Ei ole annettavissa mitään yksiselitteistä rajaa, mitä suurempi kertoimen tulisi olla, mutta mielellään luku saisi olla yli 0,7. (Heikkilä 2001.) Toisissa lähteissä hyvänä reliabiliteettikertoimena pidetään lukuja yli 0,6:n (Valli 2001).

Tutkimuksen asennemittarin osioista muodostettujen summamuuttujien (1-4) korrelaatiokertoimia (Cronbachin alfa) tarkasteltaessa voidaan reliabiliteetin todeta kaikissa neljässä summamuuttujassa olevan lähellä arvoa 0,7 (taulukko 2). Tutkimuksen summamuuttujista korkeimman kertoimen (alpha= .78) sai summamuuttuja 3, Miesesiopettajan merkitys lasten ja esiopettaja ammatin kannalta. Heikoimmankin osion, Miesten ja naisten erot työssä ja toiminnassa (summamuuttuja 2) kerroin (alpha= .63) oli riittävä. Tutkimuksiin sisältyy usein monia satunnaisvirhettä aiheuttavia tekijöitä, niin että käytännössä joudutaan tyytymään alhaisempiinkin kertoimen arvoihin (Heikkilä 2001).

Taulukko2 Summamuuttujien reliabiliteettikertoimet (Cronbachin alfa)

Summamuuttuja	osioiden lukumäärä	N	korrelaatiokerroin Cronbachin alfa
1. Miesten soveltuvuus Esiopettajan työhön	6	97	.6950
2. Miesten ja naisten erot työssä ja toiminnassa	8	97	.6252
3. Miesesiopettajan merkitys lasten ja esiopettajan ammatin kannalta	10	97	.7756
4. Miesesiopettajaan suhtautuminen	11	97	.6755

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää esiopetusikäisten lasten vanhempien käsityksiä, suhtautumista ja odotuksia miesesiopettajaa kohtaan. Tutkimuksen tulososassa käsitellen vanhempien vastauksia aluksi väittämittäin siten, että tarkastelen koko joukon vastausten jakautumista. Koska tutkimuksen tavoitteena oli tutkia, eroavatko isien ja äitien käsitykset ja odotukset toisistaan, käsitellen summamuuttujien avulla erikseen vanhempien vastaukset, joissa oli havaittavissa näkemyseroja. Tutkimuksessa haettiin vastausta myös siihen, onko esiopettajan sukupuolella merkitystä lasten vanhemmille.

8.1 Miesten soveltuvuus esiopettajan työhön

8.1.1 Miesten soveltuvuuden tarkastelu väittämittäin

Kaikista vastaajista (n=97) 92,8 % oli täysin tai jossain määrin täysin eri mieltä siitä, että *Mies voi ryhtyä esiopettajaksi vain ”paremman puutteessa”*(väittävä 1). Asteikolla 1=täysin eri mieltä, 2=jossain määrin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jossain määrin samaa mieltä ja 5=täysin samaa mieltä keskiarvoksi saatiin 1,31.

Väittämään 4, *Naiset sopivat luonnostaan miehiä paremmin työhön alle kouluikäisten kanssa*, täysin tai jossain määrin eri mieltä kaikista vastaajista oli 69,1 % ($x = 2,25$). Jossain määrin tai täysin samaa mieltä väittämän kanssa oli kuitenkin vastaajista 25,7 %.

Miehet eivät ole omalla alallaan esiopettajina (väittäjä 11) sai suurimmalta osalta vastaajista eriävän mielipiteen ($\bar{X}=1,37$). Miesesiopettajan ryhmässä esiopetuksessa olevien lasten vanhemmista täysin tai jossain määrin eri mieltä oli 91,8 % vastaajista.

Väittämään 27, *Esiopettajan ammatti on miehille vain läpikulkumatti siirtymisessä muihin tehtäviin*, oli vastaajien vaikea ottaa kantaa. Isistä ja äideistä reilu kolmannes valitsi vastausvaihtoehdon *en osaa sanoa*. Täysin eri mieltä oli isistä 9,3 % ja äideistä 18,5 %.

8.1.2 Vanhempien näkemyserot miesten soveltuvuudesta

Tutkittaessa summamuuttujan 1 (Miesten soveltuvuus esiopettajan työhön) osioiden korrelaatiota ikään, voitiin todeta kysymysten 1,4,8,11 ja 27 kohdalla olevan merkitsevää korrelaatiota iän suhteen. Summamuuttujan 1 ja iän välinen korrelaatio oli myös tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p = .000$). Tilastollisen analyysin perusteella voidaan näin ollen todeta vastaajien myönteisyyden miesesiopettajia kohtaan laskevan iän lisääntyessä (taulukko 3).

Taulukko 3. Korrelaatioita ikä vs. kysymykset 1,4,8,11,27 ja summamuuttuja 1 (S1)

	K1	K4	K8	K11	K27	S1
Spearman's rho						
IKÄ correlation coefficient	.255	.218	.376	.307	.220	.419
Sig.(2-tailed)	.012	.032	.000	.002	.030	.000
N	97	97	97	97	97	97

K1= Mies voi ryhtyä esiopettajaksi vain 'paremman puutteessa'.

K4= Naiset sopivat luonnostaan miehiä paremmin työhön alle kouluikäisten kanssa.

K8= Esiopettajan ammatti sopii paremmin naiselle kuin miehelle.

K11= Miehet eivät ole omalla alallaan esiopettajina.

K27= Esiopettajan ammatti on miehille vain läpikulkuammatti siirtymisessä muihin tehtäviin.

S1= Miesten soveltuvuus esiopettajan työhön.

Sukupuolten välisiä eroja vastauksissa havaittiin väittämissä 4 (*Naiset sopivat luonnostaan miehiä paremmin työhön alle kouluikäisten kanssa*) ja 8 (*Esiopettajan ammatti sopii paremmin naiselle kuin miehelle*). Ristiintaulukointi ja χ^2 -testi osoittivat miesten ja naisten vastausten poikkeavan toisistaan tilastollisesti merkitsevästi (taulukko 4).

Väittämän 19, *Miehet sopivat naisia paremmin päivähoiton ja koulun esimies- ja hallintotehtäviin*, kanssa äideistä 72,3 % oli täysin tai jossain määrin eri mieltä, isistä 53,5 %. Täysin samaa mieltä kaikista vastaajista oli ainoastaan yksi (m).

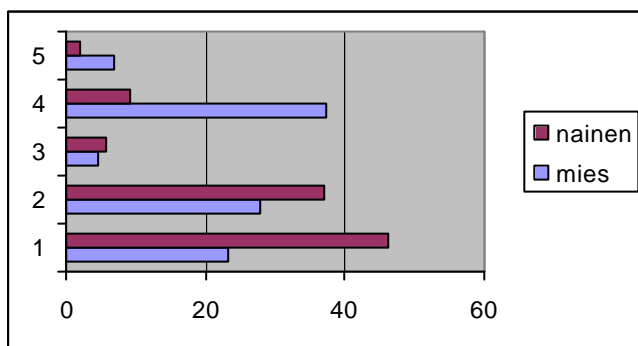
Taulukko 4. Miesten ja naisten esiopettajan sukupuolta koskevien vastausten jakaumat.

		mies	nainen	yhteensä	χ^2
<u>Väittämä 4</u>	1	10	25	35	14.33
Naiset sopivat luonnostaan miehiä paremmin työhön alle kouluikäisten kanssa		23 %	46 %	36 %	p= .006
	2	12	20	32	
		28 %	37 %	33 %	
	3	2	3	5	
		5 %	6 %	5 %	
	4	16	5	21	
		37 %	9 %	22 %	
	5	3	1	4	
		7 %	2 %	4 %	
		mies	nainen	yhteensä	χ^2
<u>Väittämä 8</u>	1	20	39	59	9.50
Esiopettajan ammatti sopii paremmin naiselle kuin miehelle.		47 %	72 %	61 %	p= .050
	2	10	8	18	
		23 %	15 %	19 %	
	3	5	5	10	
		12 %	9 %	10 %	
	4	5	2	7	
		12 %	4 %	7 %	
	5	3	-	3	
		7 %	-	3 %	

Naiset olivat miehiä selvästi enemmän eri mieltä väittämästä 4 *Naiset sopivat luonnostaan miehiä paremmin työhön alle kouluikäisten kanssa* (M 23,3 %, N 46,3 %) (kaavio 4). Miehistä jossain määrin tai täysin samaa mieltä oli 44,2 % vastaajista (n= 43). Väittämän kohdalla sukupuolten vastausten välinen ero oli tilastollisesti merkitsevä ($\chi^2= 14.33$, $p<.01$). Mielenkiintoista oli, että muutamissa

vastausta täydentävissä reunahuomautuksissa oltiin sitä mieltä, että naiset sopivat luonnostaan miehiä paremmin työhön lasten kanssa kun lapset ovat alle kolmivuotiaita. Yli kolmivuotiaiden kohdalla tilanne muuttuu heidän mielestään siten, että miehet ja naiset sopivat yhtä hyvin työskentelemään lasten parissa.

Väittämä 8, *Esiopettajan ammatti sopii paremmin naiselle kuin miehelle*, jakoi myös isien ja äitien käsitykset tilastollisesti melkein merkitsevästi ($\chi^2 = 9.50$, $p < .05$). Äideistä 87 % oli täysin tai jossain määrin eri mieltä; täysin tai jossain määrin samaa mieltä ainoastaan 3,7%. Isien vastaavat luvut olivat 69,8 % ja 18,6 %.

Kaavio 4. Miesten ja naisten vastausten prosenttijakauma (väittämä 4 Naiset sopivat luonnostaan miehiä paremmin työhön alle kouluikäisten kanssa; 1=täysin eri mieltä, 5= täysin samaa mieltä).

Miesten ja naisten vastausten keskiarvoja testattiin summamuuttujassa 1 myös t- testillä. Vastausten voidaan todeta eroavan toisistaan tilastollisesti merkitsevästi (taulukko 5).

Taulukko 5. Miesten soveltuvuus esiopettajan työhön. Keskiarvo, keskiarvon keskihajonta, keskivirhe ja t-testi.

	Sukupuoli	N	keskiarvo	keskiarvon Keskihajonta	keskivirhe	F
Summamuuttuja 1	mies	43	2.18	.751	.114	9.68
Miesten soveltuvuus esiopettajan työhön	nainen	54	1.68	.416	.057	p=.002

8.2 Miesesiopettajaan suhtautuminen

8.2.1 Miesesiopettajiin suhtautuminen tarkasteltuna väittämittäin

Yli puolet (55,8 %) miehistä oli jossain määrin samaa mieltä väittämän 5 (*Lasten vanhemmat kokevat miesesiopettajan suurempana auktoriteettina kuin naisopettajan*) kanssa. Naisista täysin samaa mieltä oli 5,6 % ja jossain määrin samaa mieltä 37 %.

Väittämiä 14 (*Useimmat alle kouluikäiset tytöt pitävät miesopettajaa parempana kuin naisopettajaa*) ja 17 (*Useimmat alle kouluikäiset pojat pitävät miesopettajaa parempana kuin naisopettajaa*) tarkastellaan seuraavassa rinnakkain. Väittämää 14 leimaa erittäin suuri *en osaa sanoa* –vastausten määrä (M 69,8 % N 63 %) ja näin ollen siitä on vaikea tehdä johtopäätöksiä ($X = 2.75$). Poikien miesopettajaa suosivasta asenteesta vanhemmat olivat vahvasti samaa mieltä. Miehistä jossain määrin tai täysin samaa mieltä oli 55,8 %, naisista 61,1 % ($X = 3.44$).

Taulukko 6. Väittämien 14 ja 17 (useimmat alle kouluikäiset tytöt/pojat pitävät miesopettajaa parempana kuin naisopettajaa) vastausten jakaumat.

Väittämä	sukupuoli	1	2	3	4	5
14. Useimmat alle koulu - ikäiset tytöt pitävät miesopettajaa parempana kuin naisopettajaa	M	3	5	30	5	-
	%	7	11,6	69,8	11,6	-
	N	8	7	34	5	-
	%	14,8	13	63	9,3	-
17. Useimmat alla koulu - ikäiset pojat pitävät miesopettajaa parempana kuin naisopettajaa	M	1	4	14	23	1
	%	2,3	9,3	32,6	53,5	2,3
	N	5	6	10	26	7
	%	9,3	11,1	18,5	48,1	8,2

1=täysin eri mieltä, 2=jossain määrin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jossain määrin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä

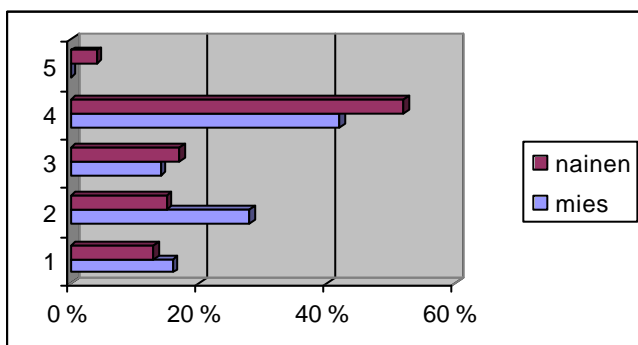
Edellisten tavoin on tarkoituksenmukaista tarkastella samanaikaisesti väittämiä 15 (*Miesesiopettaja työskentelee mieluummin miespuolisen esimiehen alaisena*) ja 20 (*Naisesiopettaja työskentelee mieluummin miespuolisen esimiehen alaisena*). Molempien väittämien kohdalla muuttujien keskiarvot olivat hyvin lähellä kolmea (en osaa sanoa). Miesten uskottiin hieman naisia enemmän suosivan mieluummin miespuolista esimiestä.

Isistä 48,9 % ja äideistä 61,1 % oli täysin tai jossain määrin eri mieltä siitä, että *miesesiopettajalta odotetaan yleensä parempaa työsuoritusta kuin naisesiopettajalta* (väittämä 21). Jossain määrin samaa mieltä isät olivat hieman äitejä useammin (M 25,6 % N 18,5 %). Neljännes isistä ja viidennes äideistä ei osannut sanoa kantaansa.

Vanhemmat eivät olleet juurikaan samaa mieltä siitä, että päivähoidon/koulun hallinnon virkamiehet arvostavat enemmän miesesiopettajaa kuin naisesiopettajaa (väittämä 25).

Kaikista vastaajista 41,2 % oli täysin tai jossain määrin eri mieltä ja 42,3 % ei osannut sanoa.

Miesesiopettajan ei uskottu vaikeuttavan äitien yhteydenpitoa esikouluun. Isien yhteydenpitoa miesesiopettajan sen sijaan koettiin jonkin verran helpottavan (väittämä 34). Kaikista vastaajista noin puolet (49,5 %) oli jossain määrin tai täysin samaa mieltä asiasta. Äidit uskoivat isiä enemmän yhteydenpidon helpottumiseen (kaavio 5). Isien ja äitien vastaukset eivät poikenneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi.

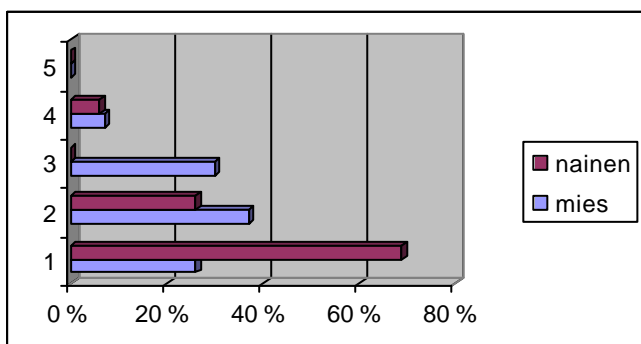
Kaavio 5. Väittämän 34 *Isien on helpompi olla yhteydessä päiväkotiin/kouluun, jos esiopettajana on mies* vastausten prosenttijakaumat.

Väittämän 36 mukaan *useimmat vanhemmat tulevat päiväkodin/koulun yhteistilaisuuksiin, jos opettaja on mies*. Otoksen vanhemmista kolmannes (33 %) oli täysin eri mieltä ja vajaa neljännes (23,7 %) jossain määrin eri mieltä. Vanhemmat eivät kokeneet opettajan sukupuolen olevan keskeisin vanhempainiltoihin ym. koulun ja päiväkodin yhteistilaisuuksiin lähtemisen peruste.

8.2.2 Vanhempien näkemyserot miesesiopettajiin suhtautumisesta

Väittämän 22 (*Miesesiopettaja saa naisesiopettajaa helpommin viran*) kohdalla naisten ja miesten vastaukset poikkesivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi ($\chi^2=12.40$, $p= .015$). Äidit uskoivat miesesiopettajan helpompaan viransaantiin huomattavasti isää enemmän. Jossain määrin tai täysin samaa mieltä äideistä oli yli puolet (51,9 %) kun tähän isistä uskoivat vain noin viidennes (21 %).

Esiopettajan ja vanhempien välistä yhteydenpitoa tarkasteltiin väittämässä 31 (*Äitien on vaikeampi olla yhteydessä päiväkotiin/kouluun, jos esiopettaja on mies*) ja 34 (*Isien on helpompi olla yhteydessä päiväkotiin/kouluun, jos esiopettaja on mies*). Äitien kanta väittämään 31 oli jyrkän kielteinen ($X= 1.76$). Täysin eri mieltä äideistä oli peräti 68,5 % ja jossain määrin eri mieltä 25,9 %. Isät suhtautuivat väittämään myös kielteisesti, tosin äitejä varovaisemmin (kaavio 6). Täysin eri mieltä isistä oli 25,6 % ja jossain määrin eri mieltä 37,2 %. Miesten ja naisten vastaukset erosivat tilastollisesti erittäin merkitsevästi ($\chi^2= 26.31$, $p= .000$). Vastaajien iän ja väittämän 31 vastausten välillä voidaan myös havaita tilastollisesti merkitsevä korrelaatio ($p= .023$). Nuoret vanhemmat olivat enemmän eri mieltä väittämän kanssa kuin iältään vanhemmat vastaajat.

Kaavio 6. Väittämän 31 *Äitien on vaikeampi olla yhteydessä päiväkotiin/kouluun, jos esiopettaja on mies* vastausten prosenttijakauma ($p=.000$).

8.2.3 Vanhempien ennakko-odotukset esiopetuksen suhteen

Asennemittarin osion neljä (miesesiopettajaan suhtautuminen) vastauksia haluttiin syventää muutamilla avoimilla kysymyksillä (kysymykset 43, 44 ja 45). Avoimessa kysymyksessä 43 vanhemmilta tiedusteltiin millaisia ennakko-odotuksia heillä oli esiopetuksen suhteen. Luokittelin vastaukset viiteen ryhmään (taulukko 7).

Taulukko 7 Vanhempien ennakko-odotukset esiopetuksen suhteen

Ennakko-odotus	vastausten lukumäärä
Sosiaalisuustaidot	36
Leikki (leikin avulla oppiminen)	14
Itsenäistyminen (ruokailu, pukeminen, retket ym.)	9
Liikunta (motoriset taidot)	5
Kouluvalmius (akateemiset taidot, keskittyminen, ohjeiden kuuntelu)	12

Halusin säilyttää jaottelun edellä mainitun kaltaisena huolimatta siitä, että termiin *kouluvalmius* voitaisiin liittää kaikki vastauksissa luetellut taidot. Näin saatoin mielestäni parhaiten kuvata niitä odotuksia, joita vanhemmilla esiopetusta kohtaan oli lapsensa esiopetuksen alkaessa. Isien vastaamatta jättäminen oli huomattavan runsasta. Tästä syystä kysymyksen 43 kohdalla ei vastauksia eritelty sukupuolen mukaan.

Sosiaalisten taitojen kehittymistä, kaverisuhteiden luomista, ryhmässä toimimista ja toisten huomioimisen opettelua vanhemmat odottivat esiopetusvuodelta

selvästi eniten (36 vastausta). Useita vastauksia leimasi myös pelko esiopetuksen koulumaisuudesta.

”Lapsen oppiminen toimimaan ryhmässä, sosiaaliset taidot.” (M)

”Luulin esiopetuksen olevan enemmän koulumaista. Olen tyytyväinen tämänhetkiseen esiopetukseen, jossa enemmän painotetaan sosiaalisia taitoja ja tapakasvatusta.” (N)

”Odotan lapseni oppivan ennen kaikkea ryhmässä toimimista, muiden kanssa yhdessä tekemistä – sosiaalisia taitoja.” (N)

Leikin avulla lapsi prosessoi näkemäänsä ja kuulemaansa. Uudet opitut asiat, tiedot ja taidot, siirtyvät lasten leikkeihin ja niitä käydään läpi vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2000) korostetaan leikin kautta oppimisen merkitystä. Esiopetuksen oppimisympäristön tulee tarjota lapsille mahdollisuuksia leikkiin, muuhun toimintaan ja omaan rauhaan. Esiopetuksen työskentely perustuu leikinomaiseen, lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan, joka edistää myös lapsen kielellistä kehitystä sekä valmiuksia uusien asioiden oppimiseen. Myös vanhemmat pitivät tärkeänä sitä, että esiopetuksen tavoitteisiin pyritään leikin keinoin ja liiallista koulumaisuutta pyritään välttämään. Leikki ja leikin avulla oppiminen tuli esille neljässätoista vastauksessa.

”Leikkiä ja laulua ja satujen/tarinoiden kerrontaa. Tässä vaiheessa otetaan vielä rennosti; koulussa opetellaan lukemiset ja laskemiset.” (N)

”Jotain sellaista, mitä emme paljon tee kotona, kuten ohjattua leikkiä, askartelua, musiikkia. Uusia kavereita lapselle.”(N)

”Odotin ja toivoin, että toiminta perustuisi mahdollisimman paljon leikkiin.” (N)

Yhdeksässä vastauksessa odotukset ja toiveet kohdistuivat erilaisten päivittäisten perustaitojen opetteluun. Omatoimisuuteen pukemisen, ruokailun ym. tilanteiden harjoitteluun toivottiin kannustavaa ohjausta. Vanhemmat kokivat edellä mainittujen taitojen harjaantumisen kohottavan lapsen itsetuntoa ja valmistavan lasta kouluun.

”Tapojen ja rutiinien omaksumista.”(M)

”Ruokailu, pukeminen, toisten kanssa touhuaminen. Esivalmistaa kouluun.”(N)

”Odotin monipuolista, lasta tukevaa ja kannustavaa ohjausta ja opastusta.”(N)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2000) todetaan päivittäisen monipuolisen liikunnan olevan välttämätöntä lapsen tasapainoiselle kasvulle, kehitykselle ja terveydelle. Liikkumisen ja leikin avulla harjaannutetaan lapsen fyysistä ja motorista kuntoa, liikehallintaa ja motorisia perustaitoja. Lapsen hienomotoriikka, kädentaidot sekä käden ja silmän yhteistyö kehittyvät arkipäivän toiminnoissa. Ohjatun liikunnan lisäksi lapselle annetaan mahdollisuuksia omaehtoiseen liikunnalliseen toimintaan ja leikkiin.

Vanhemmat odottivat lapsensa esiopetukselta monipuolista hieno- ja karkeamotoriikkaa kehittävää, ikätasoon nähden haastavaa ja kiinnostavaa tekemistä. Liikuntaa ja monipuolista lapsen motoriikkaa kehittävää toimintaa toivottiin viidessä vastauksessa.

”Motoristen taitojen harjoittamista”(M)

”Paljon tekemistä käsille, liikuntaa, touhua ym.”(N)

Vanhemmat odottivat esiopetusvuoden helpottavan heidän lastensa koulun aloittamista. Monissa tapauksissa esiopetusryhmät muodostetaan siten, että ensimmäinen kouluvuosi voitaisiin aloittaa jo tutuksi tulleiden kavereiden kanssa. Kolmentoista vastauksen perusteella esiopetuksen yksi tärkeimmistä substanssialueista on koulumaailmaan valmistaminen.

”Että lapsi oppii ja saa erilaisia valmiuksia koulua varten ja tutustuu tuleviin luokkatovereihin..”(N)

”Lapsi oppisi kunnioittaan toisia ja luontoa ja oppisi koulunkäynnin alkeet.”(M)

8.2.4 Esiopettajan sukupuolen merkitys vanhemmille

Kysymyksessä 44 vanhemmilta tiedusteltiin, onko heidän lapsensa esiopetusryhmän opettajan sukupuolella heille merkitystä. Vanhempia pyydettiin perustelevaan valitsemaansa vastausvaihtoehtoa (ei merkitystä, jonkin verran merkitystä, paljon merkitystä). Vastaustaan perusteli alle puolet vastaajista. Perustelut on luokiteltu kolmeen ryhmään. Vanhemmat perustelivat opettajan sukupuolen merkitystä toiminnallisuudella ja liikunnalla (I), roolimallina toimimisella, tasa-arvolla ja erilaisella näkökulmalla (II). Toisaalta sukupuolta tärkeämpänä perusteluissa pidettiin opettajan persoonallisuutta ja alalle sopivuutta (III).

Isien ja äitien vastaukset jakautuivat tasaisesti (taulukko 8). Yli puolet isistä (58 %) ja äideistä (57 %) ei pitänyt lapsensa esiopetusryhmän opettajan sukupuolta merkityksellisenä. Jonkin verran merkitystä sukupuolella koki olevan isistä 28 % ja äideistä 35 %. Seitsemässä vastauksessa (4 miestä, 3 naista) esiopettajan sukupuolella katsottiin olevan paljon merkitystä. Vastaamatta kysymykseen jätti kaksi miestä ja yksi nainen.

Taulukko 8. Kysymyksen 44 (Onko lapsesi esiopetusryhmän opettajan sukupuolella sinulle merkitystä ?) isien ja äitien vastausten jakautuminen.

	MIES (n=43)		NAINEN (n=54)	
	f	%	f	%
<i>Ei merkitystä</i>	25	58 %	31	57 %
<i>Jonkin verran merkitystä</i>	12	28 %	19	35 %
<i>Paljon merkitystä</i>	4	9 %	3	6 %

Perusteluissaan vanhemmat korostivat miesesiopettajan toiminnallisuutta. Miesten uskottiin myös sallivan ja ymmärtävän naisia paremmin rajumpia, fyysisiä leikkejä. Valintoihin vaikutti myös vanhempien näkemys siitä, mikä sopii parhaiten juuri heidän lapselleen.

”Lapsellemme sopii miesopettaja toiminnallisuuden takia.”(M)

”Jo perheessä huomaa, miten äiti saattaa yrittää rajoittaa toimintaa, joka on ´vaaratonta poikamaista käytöstä´.(N)

Esiopettajan sukupuoli koettiin perusteluissa myös tasa-arvokysymykseksi. Yleisesti pidettiin tärkeänä sitä, että alalla on sekä miehiä että naisia. Etenkin poikalasten kohdalla sukupuolella koettiin olevan merkitystä samaistumisen ja roolimallina toimimisen kannalta. Miesten uskottiin ymmärtävän poikia paremmin kuin naisten. Joissakin vastauksissa tuotiin esiin myös miesten erilainen ajattelutapa tai näkökulma työhön.

”On hyvä, että esiopettajina toimii sekä miehiä että naisia.”(M)

”Erityisesti lapselle (poika) mahdollisuus samaistua, ja se, että miesopettajan olisi mahdollista ´ymmärtää´ pojan sielunelämää, ovat tärkeitä asioita.”(N)

”Mies tuo jäämäkkyyttä ryhmään.”(N)

”Molemmat voivat olla yhtä päteviä tehtävissään. Erilaisuus tuo varmasti positiivista vaihtelua toimintaan.”(N)

”Lapseni on vilkas ja kuitenkin herkkä poika ja koen miesesiopettajan soveltuvan hänelle paremmin (ymmärtää poikien leikit). Samalla lapsi saa yhden miesmallin lisää oman isän lisäksi.”(N)

Edellä luetelluissa perusteluissa oli kuvattuna esimerkkejä tapauksista, joissa sukupuolella koettiin olevan merkitystä. Kuitenkin monissa vastauksissa pidettiin opettajan persoonallisuutta sukupuolta merkittävämpänä tekijänä. Vanhemmat arvostivat myös opettajan pätevyyttä ja ammattitaitoa sekä alalle sopivuutta.

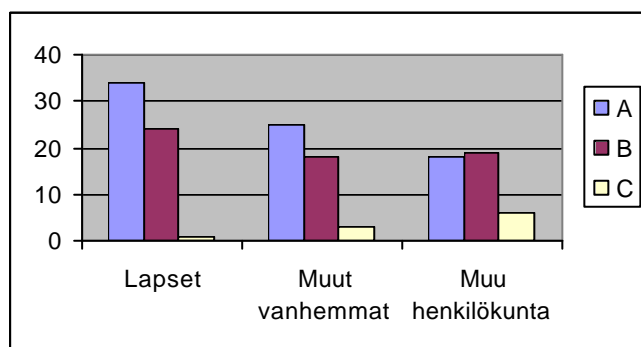
”Uskon, että pätevyys on kiinni persoonasta, ei sukupuolesta.”(M)

”Luotan ammatti-ihmiseen, oli hän mies tai nainen.”(N)

”Enemmän kuin sukupuoli asiassa merkitsi opettajan tunteminen entuudestaan.”(N)

Avoimessa kysymyksessä 45 haettiin vanhempien tuntemuksia siitä, miten eri tahot (lapset, muut vanhemmat, koulujen ja päiväkotien henkilökunta) heidän mielestään suhtautuvat miehiin esiopettajina. Isien ja äitien vastaukset luokiteltiin kolmeen ryhmään. Edellä mainittujen kolmen toimijaryhmän koettiin suhtautuvan esiopettajamiehiin joko positiivisesti ja myönteisesti, luonnollisesti ja tasaveroisesti tai negatiivisesti ja epäluuloisesti, kummastellen ja kyräillen (kaavio 7).

Lapset suhtautuivat miehiin esiopettajina vanhempien mielestä positiivisesti ja luonnollisesti. Muiden vanhempien sekä koulujen ja päiväkotien muun henkilökunnan suhtautumisessa nähtiin pientä varauksellisuutta. Pääsääntöisesti kuitenkin vanhemmat olivat sitä mieltä, että suhtautuminen miehiin ei poikkea mitenkään naisopettajiin suhtautumisesta.

Kaavio 7. Lasten, muiden vanhempien ja koulujen ja päiväkotien henkilökunnan suhtautuminen miehiin esiopettajina vanhempien mielestä (kysymys 45). A= positiivisesti ja myönteisesti, B= luonnollisesti ja tasaveroisesti, C= negatiivisesti ja epäluuloisesti.

8.3 Miesten ja naisten erot työssä ja toiminnassa

8.3.1 Miesten ja naisten erojen tarkastelu väittämittäin

Väittämän 6 mukaan *Miesesiopettajat ovat naisia sallivampia ja suvaitsevaisempia*. Reilu puolet (52,6 %) kaikista vastaajista oli täysin tai jossain määrin eri mieltä asiasta. Kuitenkin sekä isistä että äideistä noin viidennes oli sitä mieltä, että miesesiopettajat suhtautuvat lapsiin sallivammin ja suvaitsevammin kuin naispuoliset kollegansa.

Väittämässä 24 (*Miesesiopettajat antavat lapsille enemmän vapautta ja päätäntävaltaa*) vastaukset jakoutuivat isien ja äitien kesken melko tasaisesti. Isistä 37,2 % ja äideistä 37 % olivat eri mieltä väittämän kanssa. Jossain määrin samaa mieltä isistä oli 25,6 % ja jossain määrin tai täysin samaa mieltä äideistä oli 33,4 %.

Miehistä 58,2 % ja naisista 61,2 % oli jossain määrin tai täysin samaa mieltä siitä, että *Naisesiopettajat ovat miehiä tiukemmin kiinni päiväkotikoulutoiminnan traditioissa* (väittämä 9). Miesten muutosvalmius ja rohkeus kokeilla uusia toimintatapoja tuli esille jo edellisten väittämien kohdalla.

Väittämä 18 liittyi ammatilliseen kunnianhimoon opettajan uralla etenemisen suhteen (*Miesopettajilla on naisia voimakkaampi halu edetä urallaan*). Vanhempien vastausten perusteella on vaikea päätellä missä määrin he ovat tietoisia opettajan mahdollisuuksista edetä urallaan. Kaikista vastaajista yli puolet (53,6 %) valitsi vastausvaihtoehdon *en osaa sanoa*. Vastaajista äidit tuntuvat olevan isii enemmän sitä mieltä, että miehillä on naisia enemmän ammatillista kunnianhimoa, ja että miesopettajat pyrkivät etenemään urallaan naisopettajia innokkaammin. Naisista 37,1 % oli väittämän kohdalla jossain määrin tai täysin samaa mieltä. Miehet uskoivat tähän selvästi varovaisemmin; jossain määrin samaa mieltä heistä oli 18,6 %.

Naisvaltaiselle kasvatus- ja opetuslalle hakeutuvien miesten motiiveja arvioitiin väittämässä 23 (*Miesesiopettaja valitsee ammattinsa tietoisemmin kuin naisesiopettaja*). Vanhemmat myötäilevät vastauksissaan näkemystä miesten naisia tietoisemmasta alalle hakeutumisesta. Jossain määrin samaa mieltä isistä oli noin puolet ja äideistä reilu kolmannes. Väittämän kanssa täysin samaa mieltä isistä oli 4,7 % ja äideistä 14,8 % (taulukko 9).

Taulukko 9. Väittämien 18 ja 23 vastausten jakaumat

Väittämä	sukupuoli	1	2	3	4	5
18. Miesopettajilla on naisia voimakkaampi halu edetä urallaan.	M	2	8	25	8	-
	%	4,7	18,6	58,1	18,6	-
	N	-	7	27	17	3
	%	-	13	50	31,5	5,6
23. Miesesiopettaja valitsee ammattinsa tietoisemmin kuin naisesiopettaja	M	4	4	11	22	2
	%	9,3	9,3	25,6	51,2	4,7
	N	3	8	15	20	8
	%	5,6	14,8	27,8	37	14,8

1=täysin eri mieltä, 2=jossain määrin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jossain määrin samaa mieltä, 5=täysin samaa mieltä

Ammatin sisäistä työtehtävien jakoa stereotyyppisesti naisten ja miesten töihin tarkasteltiin väittämässä 29 (*Miesesiopettajat osallistuvat naisopettajia vähemmän päiväkodin/koulun taloustöihin*). Puolet vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään. Miehistä 41,8 % ja naisista 44,5 % oli asiasta täysin tai jossain määrin eri mieltä. Miesten ja naisten katsottiin osallistuvat taloustöihin päiväkodissa ja koulussa melko tasapuolisesti.

8.3.2 Vanhempien näkemuserot miesten ja naisten eroista työssä ja toiminnassa

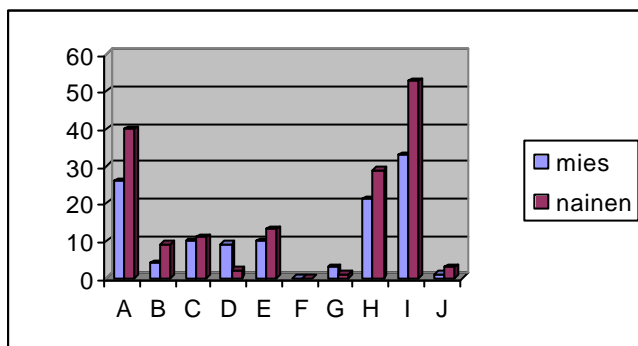
Perinteinen näkemys miesopettajista kurinpitäjinä sai vanhempien vastauksista tukea väittämän 12 (*Naisopettajat pitävät miehiä tiukemmin kiinni esikoulun säännöistä*) kohdalla. Äideistä 61,4 % ja isistä 37,3 % oli täysin tai jossain määrin eri mieltä ($x = 2.36$). Isät olivat kuitenkin selvästi äitejä useammin taipuvaisia uskomaan miesesiopettajien suurpiirteisyyteen sääntöjen noudattamisessa. Täysin tai jossain määrin samaa mieltä väittämän kanssa oli isistä 23,3 %. Äitien kohdalla vastaava lukema oli ainoastaan 7,5 %. Vastaajien iän ja naisopettajien tiukemman säännöistä kiinnipitämisen välillä oli tilastollisesti merkitsevä korrelaatio ($p = .004$). Iäkkäämmät vanhemmat olivat voimakkaammin sitä mieltä, että naisopettajat pitävät miehiä tiukemmin kiinni sovitusta säännöistä.

Uralla etenemistä konkreettisesti tarkasteltiin väittämässä 26 (*Miesopettajat näyttävät etenevän urallaan nopeammin kuin naisopettajat*). Äitien ja isien vastauksien erot poikkesivat tilastollisesti merkitsevästi ($x^2 = 14.17$, $p = .007$). Äidit olivat isiä selvästi vakuuttuneempia miesten nopeammasta urakehityksestä. Täysin tai jossain määrin samaa mieltä äideistä oli 42,6 % vastaajista. Isistä jossain määrin samaa mieltä oli 9,3 %. Huomattava osuus isistä ei osannut sanoa asiasta mielipidettään (55,8 %).

8.3.3 Esiopettajan merkitys esiopetuksen toiminnan painotuksissa ja valinnoissa

Kysymyksessä 41 vanhempia pyydettiin valitsemaan annetuista vaihtoehtoista heidän mielestään kolme tärkeintä esiopetuksen toiminnan aluetta (kaavio 8). Sekä isien että äitien valinnoissa tärkeimmät toiminnan alueet olivat sosiaalisten taitojen opettelu, leikki ja tapakasvatus. Molempien vanhempien listalta löytyi tasaisesti myös liikunta sekä taito- ja taideaineet. Isät painottivat äitejä enemmän

lukemista ja kirjoittamista, äidit puolestaan isää enemmän loruja ja satuja. Merkittävänä yksityiskohtana voidaan mainita, ettei vanhemmista yksikään katsonut matematiikan kuuluvan esiopetuksen kolmen tärkeimmän toiminnan osa-alueen joukkoon. Kognitiivisia valmiuksia, tietoja ja taitoja enemmän korostui vanhempien vastauksissa sosiaalisuuden, hyvien tapojen ja leikin merkitys

Kaavio 8. Vanhempien mielestä esiopetuksen kolme tärkeintä toiminnan aluetta.

A = leikki

D = lukeminen ja kirjoittaminen

G = uskonto/eettinen kasvatus

J = muu

B = lorut ja sadut

E = taito- ja taideaineet

H = tapakasvatus

C = liikunta

F = matematiikka

I = sosiaaliset taidot

Selvä enemmistö otoksen vanhemmista oli sitä mieltä, että esiopettajan sukupuoli ei vaikuta toimintojen valintaan ja painotukseen (kysymys 42). Isistä 35 (85,4%) ja äideistä 42 (80,8 %) piti esiopetuksen toiminnan valintoja ja painotuksia sukupuolesta riippumattomana. Tutkimushenkilöistä kaksi miestä ja kaksi naista jätti vastaamatta kysymykseen. Kielteistä vastausvaihtoehtoa perusteli kuitenkin ainoastaan yksi vastaaja.

”Persoonaa ja taidot (esim. soittaminen, piirtäminen) ratkaisevat ehkä enemmän. Miten kukin lahjojaan käyttää.” (N)

Ne vanhemmat (6 isää, 10 äitiä), joiden mielestä esiopettajan sukupuolella on vaikutusta toimintojen valintaan ja painotukseen, perustelivat vastaustaan mm. miesten toiminnallisuudella, ´rajuilla´ leikeillä, monipuolisemmalla ja enemmän liikuntaa sisältävällä toiminnalla.

”Liikuntapainotteisempaa” (M)

”Toiminnot monipuolisempia” (N)

”Ehkä mukaan tulee poikien mielestä kiinnostavampia juttuja. Jotain ´räväkämpää´, rajumpaa leikkiä tulee mukaan.” (N)

Perusteluissaan vanhemmat näkivät eroja miehissä ja naisissa toimijoina. Miesten koettiin olevan aktiivisempia ja toiminnallisia, sekä korostavan ryhmässä tekemistä. Naisten vahvuudeksi puolestaan nähtiin kielellisen kehityksen tukeminen, yksilöllinen toiminta ja leikki.

”Miehet kaivavat jalkapallon mieluummin esille – me ollaan lapsellisia.” (N)

Esiopettajan omat kiinnostuksen kohteet, vahvuudet, harrastuneisuus ja erityistaidot nostettiin esiin muutamissa perusteluissa. Vanhempien mielestä oli luonnollista, että opettajat painottavat omia vahvuusalueitaan.

”Jokaisella on omat vahvuutensa. Tottakai niitä tulee käytettyä enemmän.” (N)

Perinteinen stereotyyppinen rooliajattelu miehistä ja naisista toiminnassa tuli kuvaavasti esiin erään isän tutkijalle asettamassa vastakysymyksessä.

”Oletko kova poika virkkaamaan pannulappuja? Minä en.” (M)

8.4 Miesesiopettajan merkitys lasten ja esiopettajan ammatin kannalta

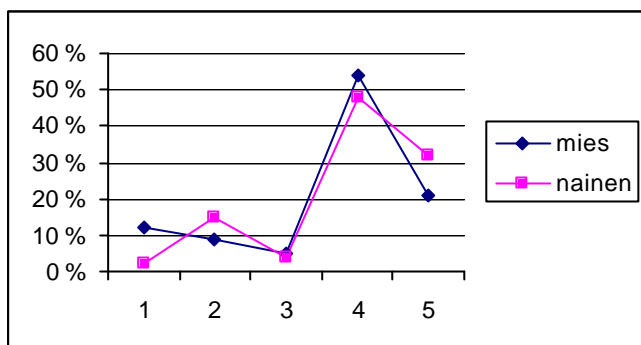
8.4.1 Miesesiopettajan merkitys tarkasteltuna väittämittäin

Perinteisille naisten töille voidaan löytää joitakin yhteisiä piirteitä. Alhainen palkkaus ja töiden vähäinen arvostus lienevät ne ensisijaiset tekijät, jotka jarruttavat miesten hakeutumista naisvaltaisille aloille. Väittämässä 2 *Miesesiopettajien määrän lisääntyminen nostaa ammattikunnan arvostusta* vanhemmat joutuivat arvioimaan miesten merkitystä esiopettajan ammatin kannalta. Vanhempien mielipiteet eivät eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. Isät suhtautuivat miesten merkitykseen ammattikunnan arvostuksen lisääntymisen kannalta äitejä epäilevämmiin. Isien vastauksissa täysin tai jossain määrin eri mieltä oli 32,5 % ja äitien 18,6 %. Jossain määrin tai täysin samaa mieltä esiopettajan ammatin arvostuksen noususta oli vastanneista miehistä 44,2 % ja naisista peräti 68,5 % ($X=3.35$).

Väittämässä 3 (*Miesesiopettaja vahvistaa lasten sukupuolistereotyyppioita*) vanhempien vastaukset jakautuivat melko tasaisesti. Kuvaavaa oli suhteellisen suuri *en osaa sanoa* vastausten määrä (M 39,5 %, N 25,9%). Naiset olivat toisaalta miehiä kielteisempiä, mutta toisaalta jonkin verran myönteisempiä väittämää kohtaan.

Kaikista vastaajista 68 (70,1 %) oli jossain määrin tai täysin samaa mieltä siitä, että *Miesesiopettaja murtaa perinteisiä sukupuoliroolikäsityksiä* (väittäjä 7). Miesten ja naisten vastaukset olivat samansuuntaisia eivätkä eroa tilastollisesti merkitsevästi toisistaan ($X=3.67$). Huomattavin ero vanhempien vastauksissa oli, että äidit olivat isä useammin täysin samaa mieltä väittämän kanssa (äidit 27,8 %, isät 7 %).

Väittämän 10 (*Miehiä tarvitaan esiopetukseen antamaan maskuliininen roolimalli lapsille*) vastauksissa vanhemmat jatkoivat hyvin yhtenäistä linjaa ($x=3.79$). Kaaviossa 9 kuvataan väittämän vastausten prosenttijakaumat.

Kaavio 9. Miesten ja naisten vastausten prosenttijakaumat väittämässä 10 *Miehiä tarvitaan esiopetukseen antamaan maskuliininen roolimalli lapsille.*

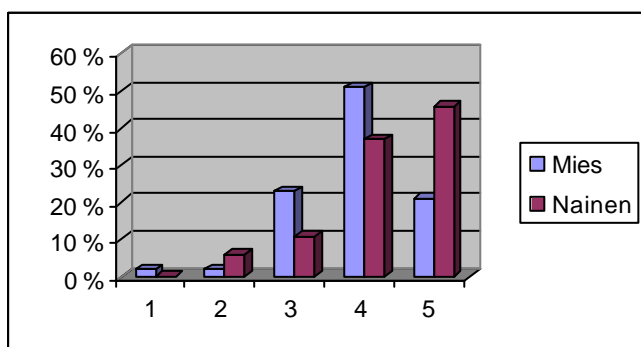
Väittämä 35 *Tytöt osoittavat suurempaa kiinnostusta perinteisiin poikien toimintoihin, jos esiopettajana on mies* perustuu näkemykseen, jonka mukaan miesopettajat yleensä painottavat työssään joitakin toimintoja, joita naisopettajat perinteisesti välttävät, kuten puutöitä, fyysisiä pelejä, urheilua ja yleensä karkeamotorisia toimintoja. Vastauksia leimaa suuri *en osaa sanoa* -vaihtoehtojen määrä. Miehistä yli-puolet ja naisistakin reilu kolmannes ei kyennyt ottamaan kantaa puoleen tai toiseen. Äidit uskoivat tyttöjen kiinnostuksen lisääntymiseen perinteisiä poikien toimintoja kohtaan hieman isiä enemmän. Jossain määrin samaa mieltä äideistä oli reilu kolmannes, isistä noin neljännes. Samaan aikaan kuitenkin äidit olivat myös isiä epäilevämpiä väittämää kohtaan. Täysin tai jossain määrin eri mieltä oli äideistä 27,8 % ja isistä 20,9 %.

Tämän summamuuttujan väittämistä ylivoimaisesti yksimielisimmin vastaajat suhtautuivat väittämään 32 (*Lasten kannalta on hyvä, jos esiopetuksen henkilökunnassa on molempia sukupuolia*). Täysin samaa mieltä molempien sukupuolten tarpeellisuudesta esiopetuksessa oli äideistä 87 % ja isistä 72,1 % sekä jossain määrin samaa mieltä äideistä 11,1 % ja isistä 23,3 % ($x = 4.74$). Myös vastaajan iän ja väittämän välillä oli havaittavissa tilastollisesti melkein merkitsevä korrelaatio ($p = .045$). Nuoremmat tutkimushenkilöt pitivät molempien sukupuolten mukanaoloa esiopetuksessa tärkeämpänä kuin vanhemmat tutkimukseen osallistuneet.

8.4.2 Vanhempien näkemuserot miesesiopettajan merkityksestä lasten ja esiopettajan ammatin kannalta

Väittämä 13 (*Miesten kasvava osuus ammatissa tekee siitä houkuttelevamman sekä miehille että naisille*) pureutuu eri näkökulmasta samaan aiheeseen kuin väittämä 2 *Miesesiopettajien määrän lisääntyminen nostaa ammattikunnan arvostusta*. Vastauksissaan äidit olivat isiä vakuuttuneempia niin ammattikunnan arvostuksen noususta kuin ammatin houkuttelevuuden lisääntymisestä. Vastausten eron tilastollisesti melkein merkitseväksi ($\chi^2= 10.11$, $p= .039$) saa aikaan isien epäröinti ja toisaalta mielipiteestään varmojen äitien suurempi määrä. Jossain määrin eri mieltä oli miehistä 14 % ja naisista 5,6 % sekä täysin samaa mieltä miehistä 11,6 % ja naisista 27,8 % ($X=3.77$).

Väittämän 28 mukaan *Miesesiopettaja on yksinhuoltajaäidin lapsille tärkeä aikuiskontakti*. Vanhemmat olivat vahvasti samaa mieltä väittämän kanssa ($X= 4.07$). Sukupuolten väliset erot vastauksissa ($\chi^2= 9.50$, $p= .050$) olivat tilastollisesti melkein merkitseviä (kaavio 10). Jossain määrin samaa mieltä miehistä oli yli puolet (51,2 %) vastaajista. Naisista vastaavasti lähes puolet (46,3 %) oli täysin samaa mieltä. Naisia useammin miehet eivät osanneet sanoa asiasta mielipidettään (M 23,3 %, N 11,1 %).

Kaavio 10. *Miesesiopettaja on yksinhuoltajaäidin lapsille tärkeä aikuiskontakti* (väittämä 28).
Miesten ja naisten vastausten prosenttijakauma ($p= .050$, $x=4.07$).

On tarkoituksenmukaista tarkastella rinnakkain väittämien 30 *Miesesiopettajalla on tärkeä merkitys poikien sukupuoliroolikehitykselle* ja 33 *Miesesiopettajalla on tärkeä merkitys tyttöjen sukupuoliroolikehitykselle* vastauksia. Kummankin väittämän kohdalla vanhempien vastausten keskiarvot olivat varsin korkeat (väittäjä 30X= 4.04 ja väittäjä 33 X=3.79). *En osaa sanoa* -vastausten määrä oli huomattavasti korkeampi tyttöjen sukupuoliroolikehitystä koskevassa väittäjässä (M 37,2 %, N 27,8 %) kuin poikien vastaavassa väittäjässä (M 23,3 %, N 9,3 %).

Tutkittaessa vastaajien iän ja väittämien 30 ja 33 korrelaatioita voidaan todeta iän korreloivan tilastollisesti melkein merkitsevästi väittämän 30 *Miesesiopettajalla on tärkeä merkitys poikien sukupuoliroolikehitykselle* kanssa ($p=.041$). Nuoremmat tutkimushenkilöt pitävät miesesiopettajan merkitystä poikien sukupuoliroolikehitykselle iäkkäämpiä vastaajia merkittävämpänä.

8.4.3 Miesesiopettajan merkitys esiopetuksen ja lasten kehityksen kannalta

Kysymyksessä 37 *Olisiko mielestäsi esiopetukselle eduksi, jos miesesiopettajien määrä lisääntyisi?* vanhempia pyydettiin perustelemaan kantaansa. Kaikista vastaajista ainoastaan 4 (3 miestä, 1 nainen) valitsi vaihtoehdon EI ($n=97$), yksi vastaajista jätti kohdan tyhjäksi.

Luokittelin vanhempien perustelut kolmeen luokkaan: A) tasapainottaa sukupuolijakaumaa, edistää tasa-arvoa, B) miehinen toimintatapa tai näkökulma ja C) roolimalli, identiteetin kehittyminen. Äidit perustelivat kantansa huomattavasti isiä useammin. Eniten niin isien kuin äitienkin perusteluista osui sukupuolijakaumaa tasapainottavaan ja tasa-arvoa edistävään luokkaan A (isät 14, äidit 23 perustelua). Perusteluissa sivuttiin myös väittäjässä 2 mainittua ammattikunnan arvostuksen lisääntymistä.

”Sukupuolijakauma ei olisi vääristynyt. Tasaisempi jakauma parantaa ilmapiiriä työpaikoilla yleensä.” (N)

”Yhteiskunnalle olisi ylipäättään eduksi, jos missä tahansa ammatissa olisi tasaisempi sukupuolijakauma.” (M)

”Miesopettajien, niiden jotka tekevät perustyötä eli opettavat, määrä vähenee. Olisi tärkeää, että koulu yhteisössä olisi molempia (naisia/miehiä) niin lasten kuin koko koulu yhteisön kannalta.”(N)

”Tasapuolinen jako kasvatusalalla yleensä olisi eduksi (roolimallit ym.).Opettajien arvostuksen nousu, jos myös miehet palaisivat opettajan ammattiin.” (N)

Niin ikään miehisen näkökulman tai toimintatavan koettiin olevan eduksi, ei ainoastaan työyhteisön vaan myös lasten kannalta (isät 3, äidit 15 perustelua).

”Naisvaltaisissa työyhteisöissä jotkut pikkuasiat paisuvat kohtuuttoman suuriksi ongelmiksi.” (M)

Lasten kannalta miesten merkitystä perusteltiin roolimallin ja lasten (etenkin poikien) identiteetin kehittymisen näkökulmasta (isät 3, äidit 16 perustelua).

”Koulumaailmassa on liian vähän miesopettajia, mikä vaikuttaa lasten (erityisesti poikien) kehitykseen. Samaistuminen vahvistaa identiteettiä.” (N)

”Tasa-arvo tälläkin alalla. Miesopettajat tärkeänä miesroolina lapsille. Monet isät eivät ’osaa olla’ pienten lasten kanssa, eikä kaikilla lapsilla ole lähipiirissään turvallisia, luotettavia aikuisia miehiä. Mies ehkä muistaa itse, millaista oli olla pieni poika ja osaa samaistua poikien asemaan, ymmärtää ehkä paremmin poikien tarpeita.” (N)

Kysymyksissä 38 ja 39 vanhempia pyydettiin arvioimaan miesesiopettajan merkitystä tyttöjen ja poikien ja heidän kehityksensä sekä esiopetuksen henkilökuntaryhmän kannalta. Luokittelin vastaukset kolmeen ryhmään. Miesopettajan merkitystä tyttöjen kannalta selittävät vastaukset jaoteltiin: A) roolimalli/miehen malli, tasa-arvo B) opettaja/kasvattaja C) erilaiset toiminnan sisällöt, miehinen toimintatapa. Poikien osalta luokittelu oli seuraavanlainen: A) roolimalli/ miehen malli, samaistuminen B) opettaja/kasvattaja C) erilaiset toiminnan sisällöt, miehinen toimintatapa.

Suuresta vastaamatta jättäneiden määrästä johtuen ei kysymyksiä 38 ja 39 eritellä sukupuolen mukaan, vaan naisten ja miesten vastaukset on yhdistetty. Niin tyttöjen kuin poikienkin kannalta tärkeimmäksi miesopettajan merkitykseksi vanhemmat kokivat roolimallina olemisen. Tyttöjen kannalta miehen merkitys korostuu vanhempien mielestä enemmänkin opettajan ja kasvattajan roolissa kun taas poikien kannalta tärkeinä nähdään erilaiset miehiset toimintatavat.

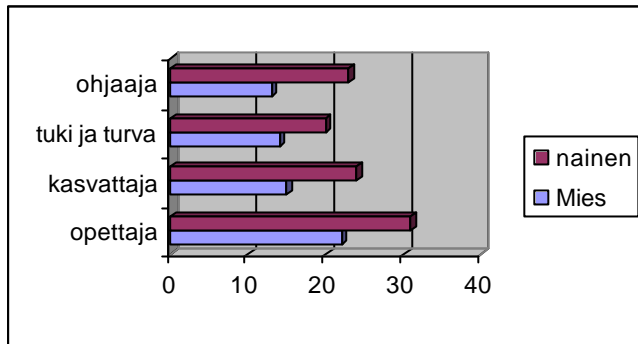
Esiopetuksen henkilökuntaryhmän kannalta (kysymys 39) vanhempien vastaukset jakautuivat kahteen luokkaan. Miesten merkitys koettiin työilmapiiriä tasapainottavana ja rauhoittavana (33 vastausta). Toisaalta miesten nähtiin tuovan uusia, erilaisia näkökulmia ja toimintamalleja naisvaltaiseen työyhteisöön (19 vastausta).

”Mies mukana naisvaltaisessa työyhteisössä saattaa ´puhdistaa´ ilmapiiriä, koska miehet sanovat mielipiteensä helpommin suoraan. Isossa joukossa naisia on yleensä enemmän erimielisyyksiä.” (N)

”Voi antaa uusia ajatuksia miehen näkökulmasta.” (M)

”Miehillä saattaa olla suoraviivaisempi lähestymistapa työn organisointiin ja hallintoon.” (M)

Kysymyksessä 40 vanhempien tuli valita annetuista ehdotuksista kolme parhaiten miehen merkitystä ja roolia lapsille kuvaavaa vaihtoehtoa (kaavio 11). Isien suosituimmat vastaukset olivat opettaja (22 mainintaa), kasvattaja (15) ja tuki ja turva (14). Äitien vastausten kolmen kärki puolestaan oli opettaja (31), kasvattaja (24) ja ohjaaja (23). Lähellä kolmen suosituimman vastauksen kärkeä olivat isien vastauksista myös ohjaaja (13) ja miehen malli (12) sekä äitien tuki ja turva (20) ja miehen malli (19).

Kaavio 11. Miehen merkitys ja rooli lapsille esiopetuksessa. Vanhempien mielestä kolme kuvaavinta vaihtoehtoa (vastausten lukumäärä).

Isien ja äitien vastaukset eivät juurikaan poikenneet toisistaan. Miesten vastauksista kahdessa miesesiopettajan merkitys lapsille nähtiin vitsinkertojana. Kolmessa naisten vastauksista oli valittu vaihtoehto *joku muu, mikä?*. Vaihtoehtoisina merkityksinä tarjottiin *mallia*, *hoitotätiä* ja *ihmisen mallia*.

9 POHDINTA

9.1 Päätulosten tarkastelua

Esiopetusikäisten lasten vanhemmat arvostivat miesesiopettajaa ja pitivät tärkeänä sitä, että miesten määrä esiopetuksessa lisääntyisi. Miesten vähäinen määrä alle kouluikäisten ja pienten koululaisten parissa oli keskeinen huolenaihe ja tutkimukseni kannalta merkittävä ongelma. Miesten hakeutumista kasvatus- ja opetuslalle jarruttavat naisvaltaisten alojen huonompi palkkaus ja yleinen arvostus sekä heikot uralla etenemismahdollisuudet. Syitä alan epätasaiseen sukupuolijakaumaan on yritetty löytää myös koulutuksesta. Sunnarin (1997) tutkimuksessa opettajan ammatin ja opettajankoulutuksen sukupuolistuneisuudesta todetaan, että vaikka akateemiset opetussuunnitelmat ovat olleet muodollisesti ns. sukupuolineutraaleja, oli opettajankoulutus sukupuolistunutta. Lähes poikkeuksetta alkuopetukseen erikoistuneet opiskelijat olivat naisia.

Vastauksissaan vanhemmat kokivat miesten lisäävän ammattikunnan arvostusta, tasapainottavan sukupuolijakaumaa ja edistävän näin tasa-arvoa. Samansuuntaisia tuloksia ovat tutkimuksessaan saaneet myös Gordon ym. (2000). Tuloksia puoltaa myös Kauppinen-Toropaisen (1987) tutkimus, jonka mukaan miehet otetaan paremmin vastaan naisammatteihin kuin päinvastoin, koska miesten on sanottu nostavan naisammattien arvostusta. Vastauksissa todettiin nykyistä tasapuolisemman sukupuolijaon olevan eduksi kaikilla toimialoilla. Lasten kannalta parhaana vaihtoehtona pidettiin henkilökuntarakennetta, jossa olisi sekä miehiä että naisia. Erityisesti nuoret vanhemmat näyttivät suhtautuvan myönteisesti miesesiopettajiin.

Tämän päivän vanhemmat ovat avainasemassa stereotyyppisten asenteiden muuttamisessa. Tutkimukseen osallistuneiden nuorten vanhempien iäkkäämpiä vanhempia suurempi myönteisyys miesesiopettajaa kohtaan voidaankin tulkita tienviitaksi kohti tavoitetta todellisesta tasa-arvosta. Miesopettajien määrän lisääntyminen päiväkodeissa ja kouluissa osoittaisi lapsille, ettei kasvatus ja opetus ole

ainoastaan naisten tehtävä, ja näin voitaisiin ehkä vähitellen kyetä katkaisemaan perinnettöiden jaottelusta naisten töihin ja miesten töihin.

Tämän tutkimuksen vanhemmat korostivat myös miesten rohkeutta toimia perinteisten sukupuoliroolien rikkojina. Vanhemmat arvostivat miesten tasa-arvoa edistävää toimintaa lasten parissa ja uskoivat miesten soveltuvan alalle yhtä hyvin kuin naisten. Suurimmat erot äitien ja isien vastauksissa syntyivät väittämien *Naiset sopivat luonnostaan miehiä paremmin työhön alle kouluikäisten kanssa* (väittäjä 4) ja *Esiopettajan ammatti sopii paremmin naiselle kuin miehelle* (väittäjä 8). Äidit olivat miesten alalle sopivuudesta luottavaisempia kuin isät. Isien vastausten perusteella voidaan ajatella miesten olevan naisia konservatiivisempia kun kyse on lasten kasvatuksesta ja opetuksesta. Kyseisten tehtävien on perinteisesti katsottu kuuluvan naisten tehtäviin. Huolimatta siitä, että naisten ja miesten tasa-arvo tämän päivän yhteiskunnassa on parantunut eikä mies automaattisesti enää ole perheen elättäjä, tuntuu yleinen mielipide edelleen suosivan perinteistä ajattelutapaa.

Kauppinen-Toropaisen (1987) mukaan ammattien sukupuolenmukaista leimautumista ohjaavat yhteiskunnassa vallitsevat kaavamaiset käsitykset feminiinisyydestä ja maskuliinisuudesta, eli siitä, mikä on sopivaa ja hyväksyttyä jommallekummalle sukupuolelle. Ammatin sukupuolileima puolestaan tarkoittaa, että ammatti samaistetaan sitä määrällisesti hallitsevan sukupuolen ja siihen liitettyjen kaavamaisten sukupuoliroolikäsitysten jatkeena.

Perusolettamus, että miehet sijoittuvat päiväkodeissa naisia useammin hallinto- ja johtotehtäviin ja kouluissa mieluummin isompien oppilaiden opetukseen tai koulujen johtajiksi, saa tukea tilastoista (Nivala 1999) ja tutkimuksista (Ojanen 1979; Niikko 1993). *Miehet sopivat naisia paremmin päivähoidon ja koulun esimies- ja hallintotehtäviin* (väittäjä 19). Tutkimukseen osallistuneiden lasten vanhemmat eivät vastauksissaan tätä olettamusta tukeneet.

Naisvaltaisissa ja naisellisiksi leimautuneissa ammateissa työskentelevät miehet ovat helposti ympäristön ennakkoluulojen kohteena (Lammi 1993). Tammisen (1990) mukaan mieslastentarhanopettajiin (miesesiopettajiin) kohdistuu ennakkoluuloja työpaikan ulkopuolisten miesten ja vanhempien ihmisten taholta, varsinkin pienemmillä paikkakunnilla. Vanhemmat, joiden lapsi oli tutkimusajankohtana miesesiopettajan esiopetusryhmässä suhtautuivat opettajaan positiivisesti ja mielenkiinnolla. Lapsen ensimmäinen miespuolinen opettaja tai hoitaja hänen tähänastisessa

päivähoitohistoriassaan oli useissa tapauksissa koko perhettä kiinnostava tapaus. Vanhempien mielestä niin lasten, toisten vanhempien kuin muun päiväkodin tai koulun henkilökunnan suhtautuminen oli luontevaa ja asiallista. Miesten katsottiin myös tasapainottavan työyhteisöä. Joissakin vastauksissa vanhemmat kokivat päiväkotien ja koulujen muun henkilökunnan suhtautuvan miehiin kyräillen ja epäluuloisesti. Työpaikan naispuolisessa henkilökunnassa miesten mukaantulo toisaalta rauhoittaa toisaalta saa aikaan kilpailutilanteen. Miesten koettiin pääsevän helpommalla ja etenevän nopeammin urallaan. Kauppinen-Toropainen (1987) sai tutkimuksessaan ainokaisista työyhteisöissä hyvin samanlaisia tuloksia.

Tutkimukseen osallistuneiden viiden Lempäälän ja kangasalan kunnan esiopetusryhmän vanhempien odotukset ja toiveet lapsensa esiopetusta kohtaan eivät juurikaan poikenneet Ahon (1998) tutkimuksen imatralaisten ja joensuulaisten vanhempien odotuksista. Tämän tutkimuksen vanhemmat odottivat lapsensa esiopetukselta ennen kaikkea sosiaalisten taitojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnan toivottiin painottuvan leikkiin ja leikin avulla oppimiseen. Myös omatoimisuuden, itsenäistymisen ja kouluvalmiustaitoihin liittyvien asioiden kuten keskittymiskyvyn, ohjeiden kuuntelun ja oman vuoron odottamisen toivottiin kehittyvän. Liikunnan merkitystä motoristen taitojen kehittäjänä sekä terveyttä ylläpitävänä toimintana vanhemmat pitivät tärkeänä. Vaikka vanhemmat painottivat sosiaalisten taitojen ja ryhmässä toimimisen tärkeyttä, odottivat he myös akateemisten taitojen oppimista. Aiemmat tutkimustulokset (Aho 1998, Lipsanen 2002) ovat samansuuntaisia, kuin tämän tutkimuksen vanhempien esiopetukseen liittyvät odotukset.

Esiopettajan persoona ja ammattitaito oli vanhempien mielestä sukupuolta merkittävämpi tekijä. Sen sijaan sukupuolella oli vanhempien mukaan jonkin verran merkitystä esiopetuksen toimintaan ja painotuksiin. Miesopettajien otaksutaan painottavan toiminnassa naisia enemmän liikuntaa ja karkeamotorisia toimintoja naisten keskittyessä miehiä useammin kielellisen kehityksen ja hienomotoriikan alueisiin. Opettajan omat vahvuusalueet ja mielenkiinnon kohteet vaikuttivat vanhempien mielestä kuitenkin toimintaan sukupuolta enemmän.

Tutkimuksen vanhempien näkemyksissä miehen merkityksestä ja roolista lapsille esiin nousivat *opettaja, kasvattaja ja ohjaaja*. Joitakin mainintoja saivat myös *miehen malli ja tuki ja turva*. Ahon (1998) tutkimuksen vanhempien näkemyksissä opettaja on lapsen oppimaan ohjaaja, jolta edellytettiin ammattitaitoa ja jonka

ammattitaitoa arvostettiin. Opettajan sukupuolella ei katsottu olevan merkitystä edellä mainittuihin, vanhempien hyvinä pitämiin ominaisuuksiin.

Esiopetuksessa miehet toimivat esimerkkeinä erilaisesta, huolehtivasta, toimivasta ja turvallisesta miehen mallista, niin tytöille kuin pojillekin. Erityisen tärkeänä vanhemmat kuitenkin näkivät miehen merkityksen poikien sukupuoliroolikehityksen kannalta. Tutkimuksen vanhemmat pitivät kuitenkin tärkeänä myös sitä, että myös tytöt saavat miesesiopettajasta oman isänsä lisäksi toisen luotettavan ja turvallisen aikuisen miehen mallin oman sukupuoliroolikehityksensä tueksi. Huttunen(1992a) muistuttaakin, että vaikka usein puhutaankin poikien ´miehennälästä´, ei ole syytä unohtaa sitä, että myös tytöt tarvitsevat minäkuvansa rakentamisessa turvallisia ja heitä tukevia isä- ja mieshahmoja.

Lapsi oppii roolinmukaisen käyttäytymisen ensisijaisesti vanhemmiltaan. Maskuliinisen ja feminiinisen stereotyypin perustekijät opitaan varhaislapsuudessa, aluksi perheen piirissä, myöhemmin sosiaalisen vuorovaikutuksen laajetessa myös kodin ulkopuolella.(Huttunen 1990.) Opettaja on useimmiten lapselle ensimmäinen kodin ulkopuolinen merkittävä aikuissuhde, ja tälle suhteelle on ominaista henkilökohtaisuus ohi vanhempien. Esiopettaja on pienelle lapselle esikuva ja malli, opettajan ammattiin kuuluva eettinen vaade on ymmärrettävissä hyvin tästä lähtökohdasta käsin. Opettajan merkitys lapselle muuttuu iän karttuessa, alkuopetusikäiselle alkaa vertaisryhmä merkitä entistä enemmän.(Brotherus 1999.) Lasten kannalta oleellisena Huttunen (1990) näkee sen, että kouluissa olisi kumpaakin sukupuolta olevia opettajia sekä mahdollisimman monenlaisia miehiä ja naisia opettajina.

Tutkimuksen onnistumisen tärkeimpänä merkinä voidaan pitää sen kykyä vastata asetettuihin tutkimusongelmiin. Tieteellisen tutkimuksen eräänä päämääränä on myös uuden tiedon tuottaminen tutkittavalta alueelta. Vanhempien vastauksista saatiin uutta ja ajankohtaista tietoa tutkimusongelmissa asetettuihin kysymyksiin. Lasten vanhemmat ovat tärkeä esiopetuksen asiantuntijaryhmä. Vanhemmat viime kädessä kuitenkin päättävät lapsensa osallistumisesta esiopetukseen. Tutkimuksen tulokset tukivat monilta osin aiempien tutkimusten tuloksia. Esiopetus nykyisessä muodossaan on ilmiönä vielä melko tuore. Aikaisemmin ei esiopetusta ole tutkittu nimenomaan vanhempien ja opettajan sukupuolen merkityksen näkökulmasta.

9.2 Luotettavuuden arviointia

Tutkimus on onnistunut, jos sen avulla saadaan luotettavia vastauksia tutkimusongelmiin. Tässä tutkimuksessa tutkittavien perusjoukko oli rajattu tarkasti ainoastaan miesesiopettajien opetusryhmässä olevien lasten vanhempiin. Kyselyn korkea vastausprosentti (72,3) yhdessä perusjoukon tarkan rajauksen kanssa edesauttoi validin tutkimuksen toteutumista.

Tutkimuksen mittaukset vastasivat melko hyvin teoriaosassa esitettyjä käsitteitä. Kvantitatiivisin menetelmin saatujen tulosten ymmärtäminen ja oikea tulkinta edellyttää tutkimuskohteen tuntemista laajemmastakin mielessä kuin vain käytetyn aineiston antaman kuvauksen rajoissa (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1995). Tutkimuksen analyysin arvioitavuus tarkoittaa, että lukija kykenee seuraamaan tutkijan päättelyä, että hänelle annetaan edellytykset hyväksyä tutkijan tulkinnat tai riitauttaa ne. Analyysin toistettavuus puolestaan tarkoittaa, että luokittelu- ja tulkintasäännöt on esitetty niin yksiselitteisesti, että toinen tutkija niitä soveltamalla pääsee samoihin tuloksiin (Mäkelä 1995).

Jokaiseen tutkimukseen liittyy tutkijan subjektiivisia valintoja. Tutkija ei saa kuitenkaan antaa omien poliittisten tai moraalisten vakaumustensa vaikuttaa tutkimusprosessiin. (Heikkilä 2001.) Tutkimuksen tekijänä, esiopettajana, miehenä ja isänä koin tutkittavan aiheen tärkeäksi ja itselleni läheiseksi. Tutkimuksen alkuvaiheessa aiheen omakohtaisuus mietitytti ja subjektiivisuudesta oli pyrittävä tietoisesti eroon. Onnistuin kaikesta huolimatta mielestäni hyvin säilyttämään objektiivisuuden kaikissa tutkimusprosessin vaiheissa.

Mittarin laadinta onnistui ja täyttää luotettavalta tutkimukselta vaaditun toistettavuuden kriteerin. Mittarin osioiden korrelaatiokertoimet (Cronbachin alfa) olivat hieman alle ja vähän yli arvon 0,7. Tämä kertoi tutkimuksen riittävästä reliabiliteetista.

Cookin ja Campbellin (1979) mukaan ulkoinen validius käsittää yleisesti ottaen tarkastelun siitä, kuinka yleistettävä tutkimus on. Tämä taas on mitä suurimmassa määrin otannan tekemiseen liittyvää pohdintaa. Tutkimuksessa perusjoukon osajoukkoa kutsutaan otokseksi, jos se on valittu todennäköisyysotannalla. Tälle menettelylle on oleellista se, että jokaisella populaation alkiolla on tunnettu positiivinen todennäköisyys

tulla valituksi otokseen. Jos todennäköisyysotannan vaatimukset eivät ole voimassa, on kyseessä näyte. (Liski & Puntanen 1984). Tässä tutkimuksessa aineisto kerättiin tutkijan subjektiiviseen harkintaan perustuvan näytteen perusteella. Perusjoukon näytteeksi valittiin kahden paikkakunnan kaikki saatavilla olevat mahdolliset tutkimushenkilöt. Miesesiopettajien esiopetusryhmien vähäinen määrä aiheutti aineiston hankinnassa päänvaivaa tutkijalle. Tampereen kaupungin päiväkotien esiopetusryhmien oli alun perin tarkoitus olla tutkijan tärkein aineiston hankintakanava. Osoittautui kuitenkin, ettei yhdessäkään tamperelaisessa esiopetusryhmässä ollut miespuolista esiopettajaa. Kasvatustieteessä on tullut yleiseksi käytänteeksi harkintänäytteiden käyttäminen, koska otantamenetelmien soveltaminen on työlästä ja kato saattaa rajoittaa yleistämismahdollisuuksia vakavasti (Heinonen 1989).

Yhteiskunnan monimuotoisuudesta ja vaihtelevuudesta johtuen yhden tutkimuksen tulokset eivät välttämättä päde toisena aikana tai toisessa yhteiskunnassa. Ulkoisen validiteetin virhelähteeksi muodostuu mahdollisesti tutkimushenkilöiden edustavuus ajatellen koko esiopetusikäisten vanhempien perusjoukkoa. Tutkimus tehtiin kahdella paikkakunnalla eikä se näin ollen edusta hyvin koko maata. Tutkimuksen vanhempien ikä- ja sukupuolijakauma on oletettavasti lähellä koko maan keskiarvoa. Maantieteellisesti tarkasteltuna näyte koostuu kahden keskisuuren, ison kaupungin läheisyydessä sijaitsevan, kunnan vanhemmista. Kangasala on n. 23000:n ja Lempäälä n. 17000:n asukkaan kunta Tampereen (n. 200000 asukasta) naapurissa. Alueellisesti ei tutkimuksen tuloksista näin ollen voi tehdä koko maata kattavia yleistyksiä. Sen sijaan tulokset antavat suuntaa vastaavan kokoisten maaseutukuntien osalta.

Tutkimusmenetelmäksi valittiin kysely nimenomaan sen taloudellisuuden ja tehokkuuden vuoksi. Kysely soveltuu menetelmänä hyvin mielipiteiden, asenteiden ja käsitysten selvittämiseen. Tutkimuksen kysely sisälsi myös muutamia avoimia kysymyksiä, joilla pyrittiin saamaan syvempää tietoa tutkittavien käsityksistä ja odotuksista. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on syytä pohtia olisiko tutkimushenkilöitä haastatteleamalla saatu samat tulokset kuin kyselyllä. Haastattelujen tulos on aina seurausta haastattelijan ja haastateltavan yhteistoiminnasta. Hirsjärven (2000) mukaan ihmisen käyttäytyminen riippuu kontekstista ja siis vaihtelee ajan ja paikan mukaan. On epätodennäköistä, että kahdella menetelmällä voitaisiin saada täsmälleen sama tulos.

9.3 Toimenpide-ehdotukset ja jatkotutkimus

Tutkimuksen isät ja äidit olivat lähes yksimielisesti yhtä mieltä siitä, että esiopetukselle olisi eduksi, jos miesten määrä esiopetuksessa lisääntyisi. Erityisesti vanhemmat arvostivat miesopettajien panosta roolimallina ja perinteisten sukupuoliroolien rikkojina. Kenenkään kannalta ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista yrittää saada miehiä päiväkoteihin ja kouluihin ´hinnalla millä hyvänsä´. Tärkeämpää olisi yrittää tehdä kasvatus- ja opetusalan ammateista houkuttelevampi vaihtoehto niistä kiinnostuneille nuorille – niin miehille kuin naisillekin. Pitkäjänteisellä työllä koulujen ja päiväkotien työolosuhteiden parantamisen, palkkauksen epäkohtien korjaamisen ja piintyneiden asenteiden muuttamisen puolesta voidaan kenties tulevaisuudessa nähdä enemmän miehiä työssä alle kouluikäisten parissa.

Työolosuhteita voidaan parantaa mm. välttämällä ylisuuria ryhmäkokoja niin päiväkodeissa kuin kouluissakin. Erityistä tukea tarvitsevien lasten määrän lisääntymisen vuoksi olisi taattava heidän tarpeisiinsa riittävät resurssit ja mahdollistettava aikainen ongelmiin puuttuminen.

Tehokkuutta ja kovia arvoja suosivassa yhteiskunnassamme kasvatus- ja opetusalan ammattilaiset ovat perinteisen naisvaltaisen alan tavoin jatkuvassa palkkakuopassa. Työn tulokset ovat vaikeasti konkretisoitavissa ja näkyvät vasta pitkän ajan kuluttua. Palkkaerojen kaventuminen saisi mahdollisesti miehetkin nykyistä useammin edes harkitsemaan alaa. Palkka on kuitenkin edelleen työn arvostuksen tärkein mittari.

Suurin työsarka lienee kuitenkin asenteiden muuttamisessa. Sitkeästi elävien stereotyyppisten sukupuoliroolikäsitysten muokkaamiseksi tarvitaan laajaa yhteiskunnallista arvokeskustelua. Vanhemmat eräänä merkittävänä esiopetuksen asiantuntijaryhmänä ovat tämän tutkimuksen myötä omalta osaltaan avanneet julkisen keskustelun, johon muiden tahojen on toivon mukaan helppo yhtyä. Kaivataan pieniä ja hitaita askelia yksilökeskeisyydestä, kovista arvoista ja uraputkesta kohti yhteisöllistä ajattelua, pehmeitä arvoja ja aidosti välittävää vanhemmuutta. Jokainen voi yrittää omalla esimerkillään toimia siten, etteivät tämän päivän lapset olisi huomisen aikuisina, kasvattajina ja päättäjinä asenteineen yhtä ahdasmielisiä kuin edellinen sukupolvi.

Kulttuurintutkimuksen näkökulma olisi jatkotutkimuksena kiinnostava. Tutkimus voisi etsiä vastauksia siihen, miksi miehet edelleen lisääntyneestä tasa-arvosta huolimatta hakeutuvat pääsääntöisesti ´miesten töihin´. Onko olemassa palkkauksen ja heikkojen urakehitysmahdollisuuksien lisäksi syvällisempiä tai aatteellisempia esteitä miesten alalle hakeutumiselle. Missä määrin esteenä on miesten itsensä kehittämä asioiden ymmärtämisen tapa, jossa he tulkitsevat naisvaltaisen koulun markkinoiman, kasvatustyötä arvostavan ideologian loukkaukseksi maskuliinista ruumiillisuutta korostavaa identiteettiään kohtaan. Mukaan tarkasteluun voisi ottaa myös ne historiallisesti kehittyneet kulttuuriset muodot, joiden kautta yksilöt haluineen ja pyrkimyksineen tuotetaan.

LÄHTEET

- ACKER,S. 1994. Gendered education. Sociological reflections on women, teaching and feminism. Buckingham:Open university press.
- AHO, L. 1998. Millaisia merkityksiä vanhemmat antavat lapsensa esiopetukselle kouluun siirtymisen vaiheessa ? Kasvatus 29 (5), 478 – 490.
- ALKULA, T., PÖNTINEN, S. & YLÖSTALO, P. 1995. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. WSOY. Juva.
- ALLEN, T., KEINÄNEN, P., LAAKSONEN, S. & ILMAKUNNAS, S. 1990. Palkkaa työstä ja sukupuolesta. Tutkimus palkkaeroista Suomessa 1985. Tilastokeskus. Tutkimuksia 169. Helsinki.
- ARPPE, K. 1995. ”Ei me opea pois annettas.”: Miesalkuopettaja yh-perheen lapsen sosiaalisessa kehityksessä. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu-tutkimus.
- ASHMORE, R. D. & DEL BOCA, F. K. 1979. Sex stereotypes and implicit personality theory: Toward a cognitive-social psychological conceptualization. Sex roles 5, 219 – 248.
- AUTIO, M.& LINDHOLM, T. 1999 Mies päiväkodissa. Mieslastentarhanopettajan ominaisuudet, merkitys ja rooli vanhempien näkökulmasta. Kasvatustieteen kandidaatintyö. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos.
- BAKAN, D. 1966. The duality of human existence. Chicago: Rand McNally.
- BEM, S. L. 1974. The measurement of psychological androgyny. Journal of Consultive Clinical Psychology 42.
- BROTHERUS, A., HYTÖNEN, J. & KROKFORS, L. 1999. Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. Juva: WSOY.
- CHODOROW, N. 1978. The reproduction of mothering. Psychoanalysis and the Sociology of Gender. USA. University of California Press.
- COOK, T. D. & CAMPBELL, D. T. 1979. Quasi-Experimentation. Design and analysis for field settings. Chigaco. Rand McNally.
- DUNKIN, M. J. 1987. Teachers sex. Teoksessa M. J. Dunkin (toim.) The international encyclopedia of teaching and teacher education. Oxford: Pergamon press, 606-608.

- EPSTEIN, C. F. 1970. Encountering the male establishment: sex-status limits on womens careers in the professions. *American Journal of Sociology*.
- ESKOLA, A. 1975. *Sosiologian tutkimusmenetelmät II*. Porvoo:WSOY.
- GABRIELSEN, E., MORKESETH, E. I., RAMVI, O. & TOFTE, B. 1983. Mannens rolle i barnhagen. Stavanger laererhøgskole.
- GORDON, T., HOLLAND, J. & LAHELMA, E. 2000. *Making spaces: citizenship and difference in schools*. London:Macmillan.
- HEIKKILÄ, T. 2001. *Tilastollinen tutkimus.3., uud. Painos*. Helsinki: Edita. 2001.
- HEINONEN, V. 1989. *Kasvatustieteen perusteet*. Gummerus kirjapaino Oy. Jyväskylä 1989.
- HIRSJÄRVI, S. & HURME, H. 2000. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yliopistopaino. Helsinki.
- HIRSJÄRVI, S. & HUTTUNEN, J. 1991. *Johdatus kasvatustieteeseen*. Porvoo:WSOY.
- HOSKARI, T. & IIPPONEN, T. 1990. Sukupuoliroolikäsitykset alkuopetuksen ympäristöopin oppikirjoissa. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. *Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma 1990*.
- HUJALA, E., PUROILA, A-M., PARRILA-HAAPAKOSKI, S. & NIVALA, V. 1998. *Päivähoidosta varhaiskasvatukseen*. Jyväskylä:Gummerus.
- HUTTUNEN, J. 1990. Isän merkitys pojan sosiaaliselle sukupuolelle. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social research 77*.
- HUTTUNEN, J. 1992(a). Mieheksi isän avulla – ja ilman isääkin. *Tasa-arvo 5 (4)* , 24-25.
- HUTTUNEN, J. 1992(b). Isän mallit ja opettaja: mihin miehiä koulussa tarvitaan? *Nuorisotutkimus 10 (1)*,10-11.
- HYSSÄLÄ, L., KOSKENVUO, M., SUOMINEN, S. & KETOLA, O.(toim.) 1995. *Elämään upotettu mies*. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Turku. Painosalama oy.
- HÄRKÖNEN, U. 1996. Naiskasvattajien käsityksiä tyttöjen ja poikien työn tekemisestä sekä äitien ja isien työkasvatuksesta. Joensuu 1996.Joensuun yliopisto. *Kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja no. 28*.
- HÖPFLINGER, F. 1991. The future of household and family structures in Europe. Teoksessa: Council of Europe, seminar on present demographic trends and lifestyles in Europe, Strasbourg 18.-20.9.1990.

- ISÄTOIMIKUNTA. 1999. Isätoimikunnan mietintö. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö: Edita 1999.
- ITÄ-SUOMEN LÄÄNINHALLITUS. 2002. Sivistystoimen peruspalvelujen arviointi vuonna 2001. Esiopetuksen käynnistymisen arviointi vuonna 2001. Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja nro 67. Mikkeli 2002.
- JALLINOJA, R. 1985. Johdatus perhesosiologiaan. WSOY: Helsinki 1985.
- JALLINOJA, R. 2000. Perheen aika. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu 2000.
- KARI, J. 1985. Opettaja luokkayhteisön eettissosiaalisen ilmaston luojana ja oppilaan minäkäsityksen vahvistajana. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Julkaisuja 366.
- KARLIA, A-M. 1982. Ammatinvalinta ja sukupuoliroolit. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan monisteita 1982:1.
- KAUPPINEN-TOROPAINEN, K. 1987. Ainokaiset työyhteisössä, haastattelututkimus työn sukupuolenmukaisen eriytymisen vaikutuksista työtyytyväisyyteen, psyykkiseen uupumukseen ja stressiin. Työ ja ihminen. Työympäristötutkimuksen aikakauskirja, lisänumero 1/87. Helsinki: Työterveyslaitos.
- KESKINEN, S., LEPPIMAN, A. & HOPEARUOHO-SAAJALA, K. 1996. Lasten leluvalintojen sukupuolisidonnaisuus Eestissä ja Suomessa. Teoksessa Alamäki, A. & Keskinen, S. (toim.) Monialainen varhaiskasvatus. Julkaisusarja B:52. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta.
- KIHLSTRÖM, S. 1995. Att vara förskollärare: Om yrkets pedagogiska innebörder. Göteborg: Akta Universitatis Gothoburgensis. 1995.
- KOLEHMAINEN-LINDÉN, S. 1998. Sukupuolen mukainen työnjako ja ammatit. Työelämän tutkimus 9(1998):3, 14-15.
- KUNTAKIRJA 1995. Tilastokeskus. SVT. Väestölaskenta 1995 osa 2. Hakapaino oy. Helsinki 1998.
- KORPI, A. 1991. Peruskoulu poikien kasvattajana. Teoksessa E. Paakkola (toim.) Lohikäärmeen silmiä polttaa. Artikkeleita poikien kasvatuksesta. Kriittinen korkeakoulu. Julkaisuja 15,39-50.
- KORPINEN, E. 1982. Sanallisen arvioinnin sekä kodin ja koulun yhteistyökokeilun vaikutukset oppilaiden oppimistuloksiin. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Julkaisuja 319.

- LAHELMA, E., HAKALA, K., HYNNINEN, P. & LAPPALAINEN, S. 2000. Too few men? Analysing the discussion on the need for more male teachers. *Nordisk pedagogik*, Vol 20, nr 3, 2000.
- LAMMI-TASKULA, J. 1993. Kummajainen vai kunnan mies? Miehet lastentarhanopettajina. Sosiaali- ja terveysministeriö. Tasa-arvojulkaissuja 7.
- LATVALA, M-L. 1992. Peruskoulun esiopetus vanhempien kokemana. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen syventävien opintojen tutkielma.
- LEHTO, A-M. 1988. Naisten ja miesten työolot. Tilastokeskus. Tutkimuksia 138. Helsinki.
- LINDGREN, J., RITAMIES, M., MIETTINEN, A. 1991. Consensual unions and the break-up of them among Finnish women born in 1938-1969. Teoksessa Koskinen, S., Martelin, T., Notkola, I-L., Notkola, V.& Pitkänen, K.(toim.) 1994. Suomen väestö. Gaudeamus. Hämeenlinna.
- LIPSANEN, P. 2002. Vanhemmat ja esiopetus – vanhempien ajatuksia, tunteita ja odotuksia esiopetuksesta. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos.
- LISKI, E. & PUNTANEN, S. 1984. Tilastotieteen peruskurssi I. Tampereen yliopisto. Matemaattisten tieteiden laitos. Moniste B-28-1984. 5. Uudistettu painos. Tampereen yliopiston jäljennepalvelu 1984.
- MACCOPY, E. E. 1966. Sex differences in intellectual functioning. Teoksessa E. E. Maccoby(toim.) The development of sex differences. Stanford:Stanford university press, 25-55.
- MACCOPY, E. E. & JACKLIN, C. N. 1974. The psychology of sex differences. California:Stanford.
- MCCAULEY, C., STITT, C. & SEGAL, M. 1980. Stereotyping: From prejudice to prediction. *Psychological bulletin* 87, 195-208.
- MICHEL, A. 1986. Down with stereotypes. Eliminating sexism from children's literature and school text books. Paris. Unesco.
- MIETTINEN, A. 1991. Population data on Finland 1900-1990. *Yearbook of population research in Finland* 29:142-151.
- MONEY, J. & EHRHARDT, A. A. 1972. Man and woman, boy and girl. Baltimore: John Hopkins University Press.

- MÄKELÄ, K. 1995. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa: Mäkelä Klaus (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Gaudeamus. Gummerus kirjapaino Oy.
- NIKKO, A. 1993. Lastentarhan- ja luokanopettajaopiskelijoiden näkemykset opettajuudesta koulutuksensa alkuvaiheessa. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Selosteita 49.
- NIRONEN, P. & KESKINEN, S. 1992. Mieslastentarhanopettajien yleinen ja ammatillinen itsetunto sekä käsitykset työstään. Turun yliopisto. Psykologian laitos. Psykologian tutkimuksia 93.
- OJALA, M. 1993. Varhaiskasvatuksen perusteita ja haasteita. (4. uud. p.). Helsinki: Kirjayhtymä.
- OJANEN, S. 1979. Opettajan sukupuoli alkuopetuksessa – miesopettajan merkitys poikaoppilaille. Joensuun korkeakoulu. Kasvatustieteiden osasto. Selosteita ja tiedotteita 16.
- OPETUSHALLITUS 2000. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000. Yliopistopaino. Helsinki 2000.
- PIRKANMAAN MAAKUNTATILASTO 2000. Pirkanmaan liitto. Tampere 2000. Sarja D, julkaisu nro 52.
- REUNA, V. 1997. Perhebarometri 1997. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E 3/1997. Helsinki: Väestöliitto.
- RITALA-KOSKINEN, A. 2000. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperheistä. Tampereen yliopisto, Sosiaalipolitiikan laitos.
- ROBINSON, B. E., SKEEN, P. & COLEMAN, T. M. 1984. Professionals' attitudes towards men in early childhood education: a national study. Children and youth services review 6(2), 101-113.
- RUOPPILA, I. 1973. Lasten päivähoidon tavoitteet I-II. Luonnos tutkimus-, suunnittelu- ja opetustyöhön. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. No.137.
- SAARNIVAARA, M. 1989. Nainen ja mies – eilen, tänään ja huomenna. Teoksessa Haataja, A., Lahelma, E. & Saarnivaara, M. Se pieni ero. Kouluhallitus. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- SAUVALA, A. & KARI, J. 1981. Kasvatustavoitetutkimusprojekti. Peruskoululaisten, lukiolaisten ja heidän opettajiensa ja vanhempiensa hyväksymät

- kasvatustavoitteet ja niiden yhteydet taustamuuttujiin syyslukukaudella 1979. Jyväskylä. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. 1981..
- SAVOLAINEN, M. 1989. Koulutulokkaiden vanhempien opettajaan kohdistamat odotukset. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen syventävien opintojen tutkielma.
- SEIFERT, K. L. 1988. The culture of early education and the preparation of male teachers. Teoksessa R. Evans (toim.) Early child development and care. Vol 38. New York:Gordon and Breach, 69-81.
- SIMONEN, K. 1992. Koulussa ei tarvita korvikeisiä. Lapsemme -lehti. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Julkaisu 2,16-17.
- SINKKONEN, J. 1990. Pienistä pojista kunnan miehiä. Porvoo:WSOY.
- SNELLMAN, L. 1979. Vanhempien arvioinnit erilaisten kasvatustavoitteiden tärkeydestä / Leila Snellman, Kaija Lajunen. Turku: Turun yliopiston filosofian, psykologian ja menetelmätieteiden laitos 1979.
- SUNNARI, V. 1997. Gendered structures and processes in primary teacher education- challenge for gender-sensitive pedagogy. Oulun yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Femina Borealis –julkaisu 4, Northern gender studies 4.
- TACKEUCHI, M. 1994. Childrens´ play in Japan. Teoksessa Roopnarine, J.P. et al. (Ed.) Childrens´ play in diverse cultures. State university of New York press.
- TAMMINEN, M. 1990. Mies naisten maailmassa. Tutkimus päiväkotien mieslastentarhanopettajista. Kasvatustieteen syventävien opintojen tutkielma. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustieteen ja sosiologian koulutusohjelma.
- TAMMINEN, M. 1995. Mieslastentarhanopettajan rooli ja merkitys päiväkotityössä. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia. No. 58.
- TYÖVOIMAN KOULUTUS JA AMMATIT. 1995. Työmarkkinat:7. Helsinki:tilastokeskus
- UUSI SIVISTYSSANAKIRJA. 1985. 2. painos. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- VALLI, R. 2001. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. PS-kustannus. Gummeruksen kirjapaino Oy. Jyväskylä 2001.

- VEHVILÄINEN, M.R. 1982. Sukupuoliroolit lasten päiväkodeissa. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja. Helsinki. Valtion painatuskeskus.
- VILJANEN, E. 1982. Kasvatustiede. 4.-5. uud. painos. Helsinki: Kirjayhtymä.
- WOLLERT, P. 1978 Män i en kvinnovärld. En lägesrapport från projektet ”Manlig personal i förskolan”. Stockholm: Socialstyrelsens förskoleenhet.

LIITTEET

- LIITE 1: Kyselylomake
- LIITE 2: Saatekirje
- LIITE 3: Tutkimuslupa, Tampereen kaupunki
- LIITE 4: Tutkimuslupa, Kangasalan kunta
- LIITE 5: Tutkimuslupa, Lempäälän kunta
- LIITE 6: Taulukko 1. Miesesiopettajiin liittyvät asenteet. Miesten ja naisten prosenttijakaumat ja merkitsevyys.

LIITE 1

Seuraavaksi esitetään joukko väittämiä, jotka liittyvät miehiin ja naisiin esiopettajina. Arvioi missä määrin ne sinun mielestäsi pitävät paikkansa.

	täysin eri mieltä	jossain määrin eri mieltä	en osaa sanoa	jossain määrin samaa mieltä	täysin samaa mieltä
1.Mies voi ryhtyä esiopettajaksi vain ”paremman puutteessa.”	1	2	3	4	5
2.Miesesiopettajien määrän lisääntyminen nostaa ammattikuvan arvostusta.	1	2	3	4	5
3.Miesesiopettaja vahvistaa lasten sukupuolistereotyyppioita.	1	2	3	4	5
4.Naiset sopivat luonnostaan miehiä paremmin työhön alle kouluikäisten kanssa	1	2	3	4	5
5.Lasten vanhemmat kokevat miesopettajan suurempana auktoriteettina kuin naisopettajan	1	2	3	4	5
6.Miesesiopettajat ovat naisia sallivampia ja suvaitsevaisempia.	1	2	3	4	5
7.Miesesiopettaja murtaa perinteisiä sukupuoliroolikäsityksiä.	1	2	3	4	5
8.Esiopettajan ammatti sopii paremmin naiselle kuin miehelle.	1	2	3	4	5
9.Naisesiopettajat ovat miehiä tiukemmin kiinni päiväkotiki/ koulutoiminnan traditioissa.	1	2	3	4	5
10.Miehiä tarvitaan esikouluun antamaan maskuliininen roolimalli lapsille.	1	2	3	4	5

	täysin eri mieltä	jossain määrin eri mieltä	en osaa sanoa	jossain määrin samaa mieltä	täysin samaa mieltä
11.Miehet eivät ole omalla alallaan esiopettajina.	1	2	3	4	5
12.Naisesiopettajat pitävät miehiä tiukemmin kiinni esikoulun säännöistä.	1	2	3	4	5
13.Miesten kasvava osuus ammatissa tekee siitä houkuttelevamman sekä miehille että naisille.	1	2	3	4	5
14.Useimmat alle kouluikäiset tytöt pitävät miesopettajaa parempana kuin naisopettajaa.	1	2	3	4	5
15.Miesesiopettaja työskentelee mieluummin miespuolisen esimiehen alaisena.	1	2	3	4	5
16.Keskeinen tyytymättömyyden aihe miesesiopettajilla on miespuolisten työtovereiden puute.	1	2	3	4	5
17.Useimmat alle kouluikäiset pojat pitävät miesopettajaa parempana kuin naisopettajaa.	1	2	3	4	5
18.Miesopettajilla on naisia voimakkaampi pyrkimys edetä urallaan.	1	2	3	4	5
19.Miehet sopivat naisia paremmin päivähoidon ja koulun esimies- ja hallintotehtäviin.	1	2	3	4	5
20.Naisopettaja työskentelee mieluummin miespuolisen esimiehen alaisena.	1	2	3	4	5

	täysin eri mieltä	jossain määrin eri mieltä	en osaa sanoa	jossain määrin samaa mieltä	täysin samaa
21.Miesesiopettajilta odotetaan yleensä parempaa työsuoritusta kuin naisesiopettajilta	1	2	3	4	5
22.Miesesiopettaja saa naisesiopettajaa helpommin viran.	1	2	3	4	5
23.Miesesiopettaja valitsee ammattinsa tietoisemmin kuin naisesiopettaja.	1	2	3	4	5
24.Miesesiopettajat antavat lapsille enemmän vapautta ja päätäntävaltaa kuin naisesiopettajat	1	2	3	4	5
25.Päivähoidon ja koulun hallinnon virkamiehet arvostavat enemmän miesesiopettajaa kuin naisesiopettajaa.	1	2	3	4	5
26.Miesopettajat näyttävät etenevän urallaan nopeammin kuin naisopettajat.	1	2	3	4	5
27.Esiopettajan ammatti on miehille vain läpikulkuammatti siirtymisessä muihin tehtäviin.	1	2	3	4	5
28.Miesesiopettaja on yksinhuoltajaäidin lapsille tärkeä aikuiskontakti.	1	2	3	4	5
29.Miesesiopettajat osallistuvat naisopettajia vähemmän päiväkodin/koulun taloustöihin.	1	2	3	4	5
30.Miesesiopettajalla on tärkeä merkitys poikien sukupuoliroolikehitykselle.	1	2	3	4	5

	Täysin Eri mieltä	jossain määrin Eri mieltä	en osaa sanoa	jossain määrin samaa Mieltä	täysin samaa mieltä
31. Äitien on vaikeampi olla yhteydessä esikouluun, jos opettaja on mies.	1	2	3	4	5
32. Lasten kannalta on hyvä, jos esiopetuksen henkilökunnassa on molempia sukupuolia.	1	2	3	4	5
33. Miesesiopettajalla on tärkeä merkitys tyttöjen sukupuoliroolikehitykselle.	1	2	3	4	5
34. Isien on helpompi olla yhteydessä esikouluun, jos opettaja on mies.	1	2	3	4	5
35. Tytöt osoittavat suurempaa kiinnostusta perinteisiin poikien toimintoihin, jos esiopettajana on mies.	1	2	3	4	5
36. Useammat vanhemmat tulevat esikoulun yhteistilaisuuksiin, jos opettaja on mies.	1	2	3	4	5

MIESESIOPETTAJAN ROOLI JA MERKITYS

37. Olisiko mielestäsi esiopetukselle eduksi, jos miesesiopettajien määrä lisääntyisi ?

1	ei
2	kyllä

Perustele kantaasi:

38. Mikä on mielestäsi miesesiopettajan merkitys lasten ja heidän kehityksensä kannalta? Arvioi asiaa sekä tyttöjen että poikien osalta.

Tyttöjen kannalta:

Poikien kannalta:

39. Mikä merkitys miesesiopettajalla on mielestäsi esiopetuksen henkilökuntaryhmän kannalta?

40. Mikä on miehen merkitys ja rooli lapsille esiopetuksessa? Valitse seuraavista mielestäsi kolme kuvaavinta vaihtoehtoa.

1 Opettaja

2 kiipeilyteline

3 talonmies

4 Tasapainottaja

5 kasvattaja

6 kurinpitäjä

7 Auktoriteetti

8 miehen malli

9 kaveri

10 Isähahmo

11 vitsinkertoja

12 tuki ja turva

13 Kummajainen

14 ohjaaja

15 valmentaja

16 Joku muu, mikä? _____

ESIOPETUKSEN TOIMINNAN SISÄLLÖT

41. Valitse seuraavasta mielestäsi kolme tärkeintä esiopetuksen toiminnan aluetta

1	leikki
2	lorut ja sadut
3	liikunta
4	lukeminen ja kirjoittaminen
5	taito- ja taideaineet
6	musiikki
7	matematiikka
8	uskonto/eettinen kasvatus
9	tapakasvatus
10	sosiaaliset taidot
11	muu, mikä? _____

42. Vaikuttaako esiopettajan sukupuoli mielestäsi toimintojen valintaan ja painotukseen ?

1	Ei
2	kyllä, millä tavalla ?

ENNAKKO-ODOTUKSET

43. Millaisia ennako-odotuksia sinulla oli lapsesi esiopetusryhmän toiminnasta? Kuvaile odotuksiasi ja toiveitasi toiminnan suhteen.

44. Onko lapsesi esiopetusryhmän opettajan sukupuolella sinulle merkitystä?

1	ei merkitystä
2	jonkin verran merkitystä
3	paljon merkitystä

Perustele kantaasi:

45. Miten olet havainnut a) lasten, b) muiden vanhempien ja c) koulujen ja päiväkotien muun henkilökunnan suhtautuvan miehiin esiopettajina ?

a)

b)

c)

TAUSTATIETOJA

46.	Sukupuolesi	1	mies
		2	nainen
47.	Ikäsi vuosina		_____
48.	Siviilisäätyysi	1	naimisissa tai avoliitossa
		2	naimaton
		3	leski tai eronnut
49.	Onko perheessänne esikoululaisenne lisäksi muita lapsia ?	1	ei
		2	kyllä; lasten syntymävuodet:
50.	Koulutuksesi	1	peruskoulu
		2	ammattikoulu
		3	ylioppilas
		4	opistotasoinen tutkinto
		5	korkeakoulututkinto
		6	muu, mikä?
51.	Onko lapsenne esikoulu	1	koulun yhteydessä
		2	päiväkodin yhteydessä

KIITOKSET VAIVANNÄÖSTÄSI!

LIITE 6

TAULUKKO 1. Miesesiopettajiin liittyvät asenteet. Miesten ja naisten prosenttijakaumat ja erojen merkitsevyys (χ^2 -testi).

1 = täysin eri mieltä
 2 = jossain määrin eri mieltä
 3 = en osaa sanoa
 4 = jossain määrin samaa mieltä
 5 = täysin samaa mieltä

n.s. = ei tilastollisesti merkittävä
 * = χ^2 -testin ehdot eivät ole voimassa

M = mies (n=43)

N = nainen (n=54)

VÄITTÄMÄ

	1		2		3		4		5		χ^2 -arvo(df) p-arvo
	M %	N %	M %	N %	M %	N %	M %	N %	M %	N %	

I MIESTEN SOVELTUVUUS ESIOPETTAJAN TYÖHÖN

1. Mies voi ryhtyä esiopettajaksi vain ”paremman puutteessa.”	72	91	14	7	7	2	-	-	7	-	*
4. Naiset sopivat luonnostaan miehiä paremmin työhön alle kouluikäisten kanssa.	23	46	28	37	5	6	37	9	7	2	14.327(4) .006
8. Esiopettajan ammatti sopii paremmin naiselle kuin miehelle	47	72	23	15	12	9	12	4	7	-	9.501(4) .050
11. Miehet eivät ole omalla alallaan esiopettajina.	67	82	19	15	9	4	-	-	5	-	*
19. Miehet sopivat naisia paremmin päivähoiton ja koulun esimies- ja hallinto-tehtäviin.	21	40	33	32	33	19	12	9	2	-	6.241(4) n.s.
27. Esiopettajan ammatti on miehille vain läpikulku-ammatti siirtymisessä muihin tehtäviin.	9	19	35	28	37	39	16	13	2	2	2.026(4) n.s.

VÄITTÄMÄ	1		2		3		4		5		x ² -arvo(df) p-arvo
	M %	N %	M %	N %	M %	N %	M %	N %	M %	N %	

II MIESTEN JA NAISTEN EROT TYÖSSÄ JA TOIMINNASSA

6. Miesesiopettajat ovat naisia sallivampia ja suvaitsevaisempia.	19	33	28	24	35	22	16	20	2	-	4.924(4) n.s.
9. Naisesiopettajat ovat miehiä tiukemmin kiinni päiväkotikielto- ja koulutoiminnan traditioissa.	9	13	7	11	26	15	44	59	14	2	8.033(4) n.s.
12. Naisesiopettajat pitävät miesesiopettajia tiukemmin kiinni päiväkodin/koulun säännöistä.	23	43	14	15	40	35	16	6	7	2	6.960(4) n.s.
18. Miesesiopettajilla on naisia voimakkaampi pyrkimys edetä urallaan.	5	-	19	13	58	50	19	32	-	6	7.229(4) n.s.
23. Miesesiopettaja valitsee ammattinsa tietoisemmin kuin naisesiopettaja	9	6	9	15	26	28	51	37	5	15	4.599(4) n.s.
24. Miesesiopettajat antavat lapsille enemmän vapautta ja päätäntävaltaa kuin naisesiopettajat	9	15	28	22	37	30	26	32	-	2	2.403(4) n.s.
26. Miesesiopettajat näyttävät etenevän urallaan naisia nopeammin.	9	7	26	11	56	39	9	39	-	4	14.165(4) .007
29. Miesesiopettajat osallistuvat naisia vähemmän päiväkodin/koulun taloustöihin.	12	17	30	28	54	48	5	7	-	-	*

III MIESESIOPETTAJAN MERKITYS LASTEN ESIOPETTAJAN AMMATIN KANNALTA

2. Miesesiopettajien määrän lisääntyminen nostaa ammattikuvan arvostusta.	12	6	21	13	23	13	35	54	9	11	6.075(4) n.s.
3. Miesesiopettaja vahvistaa lasten sukupuolistereotyyppioita.	9	20	26	20	40	26	16	28	9	6	5.431(4) n.s.
7. Miesesiopettaja murtaa perinteisiä sukupuoliroolikäsityksiä.	2	4	16	15	12	11	12	4	7	-	7.662(4) n.s.

VÄITTÄMÄ	1		2		3		4		5		x ² -arvo(df) p-arvo
	M %	N %	M %	N %	M %	N %	M %	N %	M %	N %	
10. Miehiä tarvitaan päivähoitoon/kouluun antamaan maskuliininen roolimalli lapsille.	12	2	9	15	5	4	54	48	21	32	5.468(4) n.s.
13. Miesten kasvava osuus ammatissa tekee siitä houkuttelevamman sekä miehille että naisille.	2	6	14	6	21	6	51	56	12	28	10.113(4) .039
28. Miesesiopettaja on yksinhuoltajaäidin lapsille tärkeä aikuis - kontakti.	2	-	2	6	23	11	51	37	21	46	9.499(4) .050
30. Miesesiopettajalla on tärkeä merkitys poikien sukupuoliroolikehitykselle.	5	-	-	6	23	9	42	52	30	33	8.509(4) .075
32. Lasten kannalta on hyvä, jos päiväkodin/ koulun henkilökunnassa on molempia sukupuolia.	2	-	2	-	-	2	23	11	72	87	6.113(4) n.s.
33. Miesesiopettajalla on tärkeä merkitys tyttöjen sukupuoliroolikehitykselle.	5	-	2	4	37	28	35	43	21	26	3.940(4) n.s.
35. Tytöt osoittavat suurempaa kiinnostusta perinteisiin poikien toimintoihin, jos esiopettajana on mies.	12	7	9	20	54	35	26	37	-	-	*

IV MIESESIOPETTAJAAN SUHTAUTUMINEN

5. Lasten vanhemmat kokevat miesesiopettajan suurempana auktoriteettina kuin naisesiopettajan.	19	30	16	22	9	6	56	37	-	3	6.323(4) n.s.
14. Useimmat alle kouluikäiset tytöt pitävät miesopettajaa parempana kuin naisopettajaa.	7	15	12	13	70	63	12	9	-	-	*

VÄITTÄMÄ	1		2		3		4		5		x ² -arvo(df) p-arvo
	M %	N %	M %	N %	M %	N %	M %	N %	M %	N %	
15. Miesesiopettaja työskentelee mieluummin miespuolisen esimiehen alaisena.	14	9	16	13	63	59	2	19	5	-	8.743(4) .068
17. Useimmat alle koulu-ikäiset pojat pitävät miesopettajaa parempana kuin naisopettajaa.	2	9	9	11	33	19	54	48	2	13	7.263(4) n.s.
20. Naisesiopettaja työskentelee mieluummin miespuolisen esimiehen alaisena.	12	24	23	26	54	41	12	9	-	-	*
21. Miesesiopettajilta odotetaan yleensä parempaa työsuoritusta kuin naisesiopettajilta.	16	35	33	26	26	20	26	19	-	-	*
22. Miesesiopettaja saa naisopettajaa helpommin viran.	14	7	19	7	47	33	14	46	7	6	12.396(4) .015
25. Päivähoidon ja koulun hallinnon virkamiehet arvostavat enemmän miesesiopettajaa kuin naisesiopettajaa.	12	17	30	24	42	43	16	13	-	4	2.538(4) n.s.
31. Äitien on vaikeampi olla yhteydessä päiväkotiin/kouluun, jos esiopettaja on mies.	26	69	37	26	30	-	7	6	-	-	26.308(4) .000
34. Isien on helpompi olla yhteydessä päiväkotiin/kouluun, jos esiopettaja on mies.	16	13	28	15	14	17	42	52	-	4	4.383(4) n.s.
35. Useammat vanhemmat tulevat päiväkodin/koulun yhteistilaisuuksiin, jos esiopettaja on mies.	12	7	9	20	54	35	26	37	-	-	*